

Maatschappelijk Verantwoord Beleggen

Rapportage H1 2023

achmea
Investment Management

Inhoudsopgave

1.	Activiteiten & Ontwikkelingen	03
2.	Inleiding verantwoord beleggen	05
3.	Uitsluitingsbeleid	12
4.	Stembeleid & Corporate Governance	28
5.	Engagement	40
6.	Samenwerking & Collectieve Initiatieven	84
7.	Bijlagen	91

1. Activiteiten & Ontwikkelingen

Nog nadrukkelijker dan voorheen zijn maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB) en ondernemen belangrijke thema's in onze maatschappij. Dit zien we zowel terug in de groei van onze MVB-dienstverlening aan onze klanten, als in toenemende weten regelgeving op het gebied van MVB. Naast het verlenen van directe MVB-dienstverlening, hebben we ons in lopende, actuele discussies nadrukkelijker gepresenteerd. Enkele daarvan lichten we graag toe.

1.1. We hebben een resolutie bij Uber ingediend

Achmea IM is een betrokken aandeelhouder. Als aanvulling op het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen plaatst Achmea IM, samen met andere institutionele beleggers of zelfstandig, aandeelhoudersvoorstellen op de agenda bij ondernemingen. Achmea IM heeft het initiatief genomen om een aandeelhoudersvoorstel bij Uber Technologies, Inc (hierna Uber) te agenderen. Het is de eerste keer dat Achmea IM een aandeelhoudersvoorstel indient. Via deze resolutie wil Achmea IM Uber aanmoedigen meer inzicht en transparantie te bieden over de gezondheid en veiligheid van chauffeurs.

De resolutie ligt inhoudelijk in het verlengde van de lopende normatieve dialoog met Uber over de gezondheid en veiligheid van haar werknemers in de Verenigde Staten en is dan ook passend binnen de escalatiestrategie. De engagementdialogen met Uber lopen inmiddels ruim twee jaar, maar hebben onvoldoende verbetering opgeleverd. De onderneming laat het tot nu toe na om de problemen op het gebied van gezondheid en veiligheid van de chauffeurs alomvattend aan te pakken of relevante gegevens vrij te geven die de zorgen wegnemen. Huidige veiligheidsrapporten hebben tot nu toe alleen betrekking op de Amerikaanse markt en een zeer specifieke subset van statistieken. Ook bevatten de veiligheidsrapporten geen relevante input van derden, zoals van chauffeurs en andere belanghebbenden.

De aandeelhoudersvergadering van Uber vond plaats op 8 mei 2023, waarbij Achmea IM het voorstel mondeling toelichtte op de vergadering. Van de uitgebrachte stemmen steunde een kleine 10% het aandeelhoudersvoorstel.

1.2. Water

Achmea IM heeft vier ambitie thema's geformuleerd waarvoor specifieke doelstellingen zijn opgesteld. Eerder zijn er op de ambitie thema's CO2 reductie, Biodiversiteit en Gezondheid verdiepende papers gepubliceerd. In het eerste kwartaal is daar voor het laatste ambitie thema Water aan toegevoegd. Water is de basis voor leven op aarde en een belangrijke grondstof voor vele productieprocessen. Toch is de beschikbaarheid van water niet meer vanzelfsprekend, met alle gevolgen van dien. Daarom is Water één van de Maatschappelijk Verantwoord Beleggen ambitie thema's van Achmea IM.

De waterproblematiek raakt ons allemaal en wordt onder meer veroorzaakt door een stijging van de temperatuur, een verandering in neerslagpatronen als gevolgen van het veranderende klimaat, maar ook de toenemende vraag naar water. Wereldwijd worden jaarlijks 55 miljoen mensen getroffen door droogte. Ook een overvloed aan water kan voor problemen zorgen in de vorm van overstromingen. Daarnaast is onvoldoende toegang tot schoon een belangrijke oorzaak voor sterftegevallen en ziekten in lage- en middeninkomenslanden. Water is dan ook door het World Economic Forum aangewezen als een belangrijk risico en een steeds prominenter bron van conflicten.

In onze aanpak van het thema Water richten we ons op 4 concrete doelstellingen: inzicht in onze eigen waterimpact, positie van Water in active ownership versterken, leidende rol nemen in samenwerkingsverbanden en uitbreiding van onze impactbeleggingen.

[Lees meer in de MVB update Water](#)

1.3. Nieuwe engagement thema's

Circulariteit en Gezondheid

In het eerste half jaar van 2023 zijn twee nieuwe engagement thema's van start gegaan. Het eerste thema betreft Kleding en circulariteit. De kledingsector heeft momenteel een grote negatieve impact op milieu en klimaat. Dit komt door het gebruik van grondstoffen inclusief chemicaliën, het veroorzaken van CO2 emissies, zowel in de productie van de grondstoffen als van het eindproduct en vooral ook door de relatief korte gebruiksduur van veel kleding. De kledingsector is nu verre van circulair en dit leidt tot enorme volumes aan afval als gevolg van snel afgedankte, of zelfs onverkochte kleding. Om de milieuproblemen die de sector veroorzaakt te verminderen, zal de sector veel meer circulair moeten worden. Daartoe gaan wij in dit engagement programma het gesprek aan met belangrijke kledingproducenten en retailers in de beleggingsportefeuille.

Het tweede nieuwe engagement thema is Toegang tot gezondheidszorg en een belangrijk onderdeel van mensenrechten en Sustainable Development Goal (SDG) 3 "Goede gezondheid & Welzijn". Toegang tot gezondheidszorg is niet vanzelfsprekend, vanwege onder meer minder ontwikkelde zorgsystemen, te dure medicijnen of door het onvoldoende aansluiten van de zorg bij lokale behoeftes. Zo lopen volgens de World Health Organisation (WHO) 930 miljoen mensen het risico in armoede te vervallen door dure zorg. Het wereldwijd verbeteren van de eerstelijnszorg tegen 2030 kan 60 miljoen levens redden en de levensverwachting met 3,7 jaar verlengen. We richten ons naast de farmaceutische sector nu ook op andere ondernemingen die een belangrijke rol spelen in de zorgketen, zoals ondernemingen die diagnostiek verzorgen, medische apparatuur ontwikkelen en medische hulpmiddelen distribueren. Meer informatie vindt u in hoofdstuk engagement.

2. Inleiding verantwoord beleggen

Achmea IM beheert institutionele beleggingsfondsen, waarbij er sinds 2008 MVB-instrumenten worden toegepast bij het beheer van het vermogen in deze fondsen. In dit verslag leest u de laatste stand van zaken met betrekking tot deze instrumenten en vindt u terug welke activiteiten we voor de beleggingsfondsen hebben ondernomen. Beleidsdocumenten en rapportages zijn terug te vinden op de website van Achmea Investment Management.

2.1. Verantwoord beleggen

Achmea IM staat voor een goed en betaalbaar pensioen voor huidige en toekomstige generaties, en is van mening dat maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB) hieraan bijdraagt. Binnen haar fiduciaire verantwoordelijkheid besteedt Achmea IM daarom, waar nodig en mogelijk, aandacht aan ecologische, sociale en governance (ESG) onderwerpen. Maatschappelijk verantwoord ondernemen door de ondernemingen waarin belegd wordt, speelt een belangrijke rol.

2.2. Uitgangspunten

Voor het MVB-beleid hanteert Achmea IM de principes van het Global Compact van de Verenigde Naties (UN Global Compact) als uitgangspunt. Hetzelfde geldt voor de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen (OESO-richtlijnen) en de UN Guiding Principles on Business and Human Rights (Guiding Principles).

Het UN Global Compact bestaat uit tien breed geaccepteerde principes (zie bijlagen 7.1) en beslaat vier hoofdthema's:

- Mensenrechten;
- Arbeidsnormen;
- Milieu;
- Anticorruptie.

Deze principes vinden hun oorsprong in internationale verdragen zoals de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en principes van de International Labour Organisation (ILO). Het UN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun eigen invloedsfeer kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitvoeren.

De OESO-richtlijnen en Guiding Principles geven, naast de vier genoemde thema's, richting aan ondernemingsgedrag op de volgende thema's:

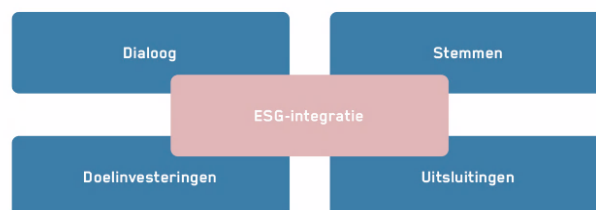
- Consumentenbelangen;
- Wetenschap en technologie;
- Mededinging;
- Belastingen.

2.3. Instrumenten

Bij het in praktijk brengen van Achmea IM's MVB-beleid, wordt gebruik gemaakt van vijf instrumenten:

1. Uitsluiting van producenten van controversiële wapens en tabak, ondernemingen die op structurele wijze principes van het UN Global Compact schenden en landen die vallen onder de sanctiewet 1977. Daarnaast voert Achmea IM restrictief beleid ten aanzien van steenkolen, teerzanden, schalieolie- en gas en Arctisch olie en gas;
2. Engagement: het aangaan van de dialoog met ondernemingen;
3. Corporate governance en stemmen op aandeelhoudersvergaderingen;
4. Doelinvesterings (Green Bonds);
5. ESG-integratie in beleggingsprocessen.

FIGUUR 2.3.1 MVB-INSTRUMENTEN ACHMEA IM

2.4. Transparantie en verantwoording

Transparantie is onlosmakelijk verbonden met een goed MVB-beleid. Achmea IM rapporteert tweemaal per jaar over hoe zij de afgelopen periode invulling gaf aan het MVB-beleid. Ook rapporteert Achmea IM over de wijze waarop instrumenten zijn ingezet op sociale, governance en milieuthema's en geven we inzicht in ons stemgedrag via een [vote disclosure system](#). De rapportages en het systeem zijn toegankelijk via de [website van Achmea IM](#). Daarnaast staan de volgende documenten op website:

1. [Beleid Maatschappelijk Verantwoord Beleggen](#);
2. [Engagement Guidelines](#);
3. [Achmea IM Stembeleid](#);
4. [Uitsluitingslijst landen en ondernemingen](#) ;
5. [SFDR-statement belangrijkste ongunstige effecten](#).

2.5. Scope van rapportage

Het MVB-beleid is van toepassing op de Achmea IM beleggingsfondsen. In deze rapportage leggen we verantwoording af voor het in de beleggingsfondsen gevoerde MVB- beleid. Daarnaast voert Achmea IM een aantal fund-of-funds, waarop het MVB-beleid van externe vermogensbeheerder van toepassing is. In bijlage 7.5 vindt u een overzicht van de beleggingsfondsen van Achmea IM.

2.6. Due diligence

Via de beleggingen in de Achmea IM beleggingsfondsen en het beleggingsuniversum, kunnen we risico's (negatieve impact) voor de samenleving en milieu identificeren. Met ons normatieve engagementprogramma spreken we ondernemingen aan op hun gedrag om potentiële negatieve impact te voorkomen of te verminderen. Over het monitoren van voortgang en de resultaten van deze dialoog rapporteren we periodiek. Wanneer een onderneming schade veroorzaakt aan samenleving of milieu zal Achmea IM de onderneming nadrukkelijk oproepen tot herstel- en verhaalmogelijkheden voor degene die schade hebben geleden. Een uitvoerige beschrijving van het due diligencescreeningsproces vindt u terug in ons MVB-beleid.

De uitkomsten van de due diligencescreening categoriseren we naar thematische aandachtsgebieden en beoordelen we op de mate van betrokkenheid van de onderneming en het effect op de samenleving en/of het milieu. De thematische aandachtsgebieden van Achmea IM zijn Mensenrechten, Arbeidsnormen, Milieu en Anticorruptie.

In het geval van (potentiële) negatieve impact gaan we de dialoog aan met de onderneming. Als na verloop van tijd blijkt dat een onderneming geen progressie maakt in het voorkomen/ verhelpen van de negatieve impact, gaan we

over tot uitsluiting van de onderneming. Daarnaast is een aantal ondernemingen op voorhand uitgesloten. Dit gaat om onderneming waar sprake is van structurele schendingen en die niet open staan voor dialoog om deze op te heffen. Onderstaande tabel geeft de resultaten van de due diligencescreening en de ondernomen actie weer:

TABEL 2.6.1

Per 30-06-2023	Aantal ondernemingen uitgesloten op normatieve gronden	Nieuw normatieve dialogen H1 2023
Mensenrechten	35	5
Arbeidsnormen	12	6
Milieu	33	5
Anti-corruptie	0	3

In hoofdstuk 3.4 van dit MVB-halfjaarverslag is terug te vinden welke ondernemingen zijn uitgesloten en op basis van welke normschending we dit besluit hebben genomen. In hoofdstuk 5 van dit MVB-halfjaarverslag rapporteren we over de voortgang van het normatieve engagementprogramma. In hoofdstuk 5.2 staan per thematisch aandachtsgebied de namen vermeld van de ondernemingen waarmee de dialoog is gestart.

2.7. ESG integratie

Voor de beleggingsfondsen van Achmea IM wordt, indien mogelijk, ESG-informatie systematisch en consistent geïntegreerd in de beleggingsprocessen. Het inzichtelijk maken van ESG-risico's heeft als doel beter geïnformeerde beleggingsbeslissingen te nemen.

Aandelen

Binnen het kwantitatieve (factor)beleggingsproces voor aandelen heeft ESG-integratie een plek binnen de factor Kwaliteit. De factor Kwaliteit is de meest geschikte gebleken na uitvoerig testen van verschillende ESG-integratiescenario's. Met de ESG Research van MSCI wordt voor alle ondernemingen ESG-risico's en -kansen inzichtelijk gemaakt. Het meewegen van deze informatie in de analyse van enerzijds risicoblootstelling en anderzijds beheersmaatregelen, blijkt zich het beste te laten vangen in de factor Kwaliteit. ESG-integratie is daarmee toegepast op alle intern beheerde aandelenstrategieën.

Bedrijfsobligaties

Bij het beheer van het Achmea IM Euro Investment Grade Credits Fonds past Achmea IM op structurele wijze ESG-integratie in het beleggingsproces toe. Aan de hand van de ESG Research van MSCI brengen we voor alle ondernemingen ESG-risico's en -kansen in kaart. Als onderdeel van het beleggingsproces wordt vervolgens een gedetailleerde analyse gemaakt van de opslag voor ESG-

risico's, die de emittent van de obligatielening zou moeten bieden. Dit gebeurt naast de reguliere kredietwaardigheids- en andere relevante economische criteria. Op basis van deze gedetailleerde analyses van risico-opslagen wordt de aantrekkelijkheid van de geboden vergoeding bepaald. Deze informatie vormt de basis voor de beleggingsbeslissingen.

Staatsobligaties

Voor het Achmea IM EMU Staatsobligatiefonds worden risico's op het gebied van bestuur, milieu en sociale factoren meegewogen in kwantitatieve en kwalitatieve landenanalyses. Dit gaat bijvoorbeeld om de bepaling van het risico dat een land de uitgeleende hoofdsom en bijhorende rente niet volledig of op tijd terug kan betalen. Bij de identificatie van deze risico's maken de Achmea IM portfoliomanagers gebruik van MSCI ESG Research.

Achmea IM werkt continu aan verbeteringen van het ESG-integratieproces. Zo hebben we in de afgelopen periode een uitgebreide studie uitgevoerd naar de effecten van verschillende ESG-pijlers op de creditspreads van staatsobligaties. De opgedane kennis wordt geïntegreerd in het beleggingsproces.

Green Bonds (doelinvesteringsen)

Het Achmea IM Green Bond Fund belegt hoofdzakelijk in kwalitatief hoogwaardige, groene staats- en bedrijfsobligaties wereldwijd. Green bonds zijn obligaties uitgegeven door (semi)overheden, internationale instellingen of ondernemingen waarvan de opbrengst wordt gebruikt om projecten en activiteiten met een aantoonbaar positief effect op het milieu en klimaat te (her)financieren. Meer specifiek zijn dit projecten gericht op energie-efficiëntie, schoon vervoer en milieuvriendelijke technologieën, zoals wind- en zonne-energie. Ook projecten voor het weerbaarder maken van infrastructuur en de leefomgeving tegen de fysieke gevolgen van klimaatverandering, komen in aanmerking voor (her)financiering.

Green bonds hebben dezelfde karakteristieken als gewone, grijze obligaties. Ze hebben een soortgelijk rendement, hetzelfde kredietrisico en vergelijkbare liquiditeit. Het verschil is dat met green bonds milieuvriendelijke projecten worden gefinancierd. Achmea IM gebruikt een eigen onafhankelijk raamwerk om vast te stellen dat de opbrengsten van green bonds echt worden aangewend voor groene projecten. Dit raamwerk is geënt op de internationale richtlijnen Green Bond Principles en de Climate Bonds taxonomie van het Climate Bonds Initiative.

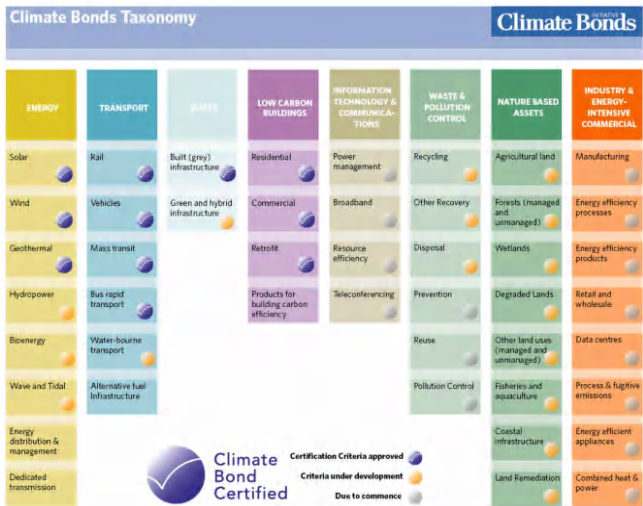
De Green Bond Principles zien toe op het proces waarmee green bonds naar de markt worden gebracht en omvatten:

- Principles over het gebruik van het opgehaald kapitaal;
- Principles over het proces van projectbeoordeling en -selectie;
- Principles over het beheer van opgehaald kapitaal;
- Principles over verslaglegging.

In onze beoordeling besteden we expliciet aandacht aan de mate waarin een green bond past in de algemene strategie van de uitgevende instelling.

De taxonomie van het Climate Bonds Initiative dient als kader bij de beoordeling van gefinancierde projecten en moet bijdragen aan het vertrouwen dat de gefinancierde projecten een aantoonbaar positief effect op het milieu of klimaat hebben.

FIGUUR 2.7.1 TAXONOMIE CLIMATE BONDS INITIATIVE¹

Naast het Green Bond Fund beleggen we ook via creditfondsen in green bonds, sustainability bonds en social bonds. Onderstaand figuur geeft inzicht in de allocatie per 30-06-2023.

TABEL 2.7.1 ALLOCATIE % GREEN BONDS

Fonds	%
Achmea IM Euro Corporate Bond Fund	14,23%
Achmea IM Investment Grade Credit Pool EUR hedged	7,8%
Achmea IM Euro Investment Grade Credit Fund	20,56%
Achmea IM Euro Government Bond Fund	4,53%

¹ Bron: Climate Bonds Initiative

2.8. Implementatie ambitiethema's

TABEL 2.8.1

Ambitiethema	2022	2023	2024	2030
Klimaat				
Achmea IM streeft naar minimaal 50% reductie van de CO2-uitstoot in de liquide beleggingsfondsen in 2030 ten opzichte van ultimo 2020.	In 2022 zijn de CO2-reductie doelstellingen geïmplementeerd bij de relevante beleggingsfondsen			
Achmea IM wil het verschil maken in de reële economie. Daarom zetten wij onze invloed in om bedrijven waarin we beleggen te stimuleren om de energietransitie te maken. Van de grootste bijdragers aan de CO2-uitstoot (olie en gas, staal, cement en nutsbedrijven) verwachten wij een transitieplan dat is gekoppeld aan het beloningsbeleid. In de periode van 2022- 2026 stemmen we tegen het beloningsbeleid als er geen transitieplan gekoppeld is aan het beloningsbeleid. Tussentijds evalueren we het effect. We passen dit toe voor onze aandelenfondsen en vragen onze klanten hier in mee te gaan	In totaal hebben we 46% keer tegen beloningsgerelateerde voorstellen gestemd. We hebben bij 14 vergaderingen tegen het beloningsbeleid/-verslag gestemd puur en alleen wegens het ontbreken van klimaatgerelateerde performance metrics.			
Achmea IM ontwikkelt producten om investeringsmogelijkheden te bieden die de energietransitie bespoedigen	Lancering Achmea IM Climate Infrastructure fund in december 2022			
Biodiversiteit				
Uiterlijk in 2023 de biodiversiteitsimpact van onze beleggingen te meten, om zo concrete doelen te stellen om de negatieve impact op biodiversiteit te beperken en de positieve impact te vergroten				
Met nog meer klanten krachten te bundelen om beleid op biodiversiteit te maken, de bijbehorende risico's voor de beleggingsportefeuille in kaart te brengen en mee te nemen in beleggingsbeslissingen en de mogelijkheden te onderzoeken om te investeren in biodiversiteitsbehoud en -herstel				
Meer en langdurige engagement te voeren met ondernemingen die een grote negatieve impact hebben op biodiversiteit. Dit zetten we, indien nodig, kracht bij via stemmen en uitsluiten.	het thema Biodiversiteit is onderdeel van het huidige thematische engagement programma.			
Gezondheid				
Active ownership uitbreiden. Op basis van de analyse van onze beleggingsportefeuille op het thema Gezondheid selecteren we de ondernemingen met de meest materiële impact op het thema Gezondheid. Van deze ondernemingen verwachten we dat ze uiterlijk in 2026: sturen en rapporteren over het verbeteren van hun impact op gezondheid en sturing geven aan hun beloningsbeleid gebaseerd op deze positieve maatschappelijke impact	Gestart			
Onze engagement is niet vrijblijvend en naast onze engagement zullen we daarom: Het thema Gezondheid in ons stembeleid versterken, bijvoorbeeld het sturen op maatschappelijke impact in ons beloningsbeleid en bedrijven uitsluiten , ook na engagement, onvoldoende stappen zetten				
Leidende rol in de samenwerking met andere investeerders. We nemen een actieve rol in samenwerkingen met andere investeerders op het thema Gezondheid. Dat doen we al in de Access to Nutrition en Access to Medicine coalities. Daarnaast sluiten we ons in 2022 aan bij het Long-term Investors in People's Health programma, waarin investeerders wereldwijd samenwerken op het thema Gezondheid. Via deze samenwerkingen delen we onze kennis en werken we actief samen om onze engagement zo effectief mogelijk te maken.				
Reeds verankert in ons stembeleid				

Uitbreiding impactbeleggingen. Naast een financiële doelstelling hebben impactbeleggingen een concreet meetbare maatschappelijke doelstelling. Wij zien hier goede mogelijkheden voor in zowel onze private equity- als vastgoedportefeuille.

Private equity: Samen met en voor klanten onderzoeken we in 2023 de mogelijkheden voor een propositie om via private equity naast financieel rendement, ook meer maatschappelijke impact te creëren op het thema Gezondheid

Zorgvastgoed: We ontwikkelen een raamwerk om onze impact op goede zorg beter te meten en hierop te sturen.

Anscherping uitsluitingsbeleid. Op basis van onze analyse van de meest materiële ondernemingen op het gebied van Gezondheid en de uitkomsten van onze engagement, scherpen we ons uitsluitingsbeleid aan in 2024. Hierbij kijken we onder andere naar de volgende onderdelen:

Activiteiten van ondernemingen die per definitie schadelijk zijn voor de gezondheid en/of in strijd zijn met internationale richtlijnen

Uitsluiting als escalatiemiddel wanneer engagement en stembeleid onvoldoende opleveren

Water

Inzicht in onze beleggingsportefeuille. Een beter inzicht in onze beleggingsportefeuille en impact op Water heeft hoge prioriteit. Uiterlijk In 2023 brengen we de meest materiële bedrijven en sectoren op het thema Water in onze beleggingsportefeuille in kaart. Hieraan gekoppeld is ons gesprek met onze dataleveranciers, die wij vragen om ons van concrete datapunten te voorzien (zie ook punt 3). Met onze analyse scherpen we onze engagement, stemactiviteiten, uitsluitingsbeleid en ESG-integratie-proces verder aan. Streven is om aan te sluiten bij de PAI-indicatoren van de SFDR.

De positie van Water in Active ownership versterken. Op basis van de analyse van onze beleggingsportefeuille op het thema Water selecteren we de ondernemingen met de meest materiële impact op het thema Water voor engagement. Van deze ondernemingen verwachten we dat ze:

Sturen en rapporteren over het verbeteren van hun impact op het thema Water

Sturing geven aan hun beloningsbeleid gebaseerd op deze positieve maatschappelijke impact

Onze engagement is niet vrijblijvend en naast onze engagement zullen we daarom:

Het thema Water in ons stembeleid versterken voor de meest materiële bedrijven, bijvoorbeeld het sturen op maatschappelijke impact in ons beloningsbeleid

Ook overheden spelen een belangrijke rol op het thema water. Zowel om bedrijven stappen te laten zetten, als om zelf waterrisico's aan te pakken. We steunen daarom initiatieven op dit vlak wanneer ze voldoen aan de criteria die we in onze uitgangspunten "engagement met overheden" hebben benoemd.

Leidende rol in de samenwerking met andere investeerders. We spelen nu al een actieve rol in het Valuing Water Finance Initiative. Daarnaast bouwen we voort op onze eerdere samenwerking met WWF en Deltares. We starten daarom een onderzoek met als doel ESG-data op het thema Water te verbeteren. Wij nodigen andere investeerders uit om met ons hierop samen te werken. De uitkomsten van dit onderzoek passen we toe in ons beleggingsproces en ons active ownership.

Uitbreiding impact beleggingen. Naast een financiële doelstelling hebben impactbeleggingen een concreet meetbare maatschappelijke doelstelling. Wij zetten ons in op het thema Water via onze private equity portefeuille en het Green Bonds Fund. Als extra stap gaan we in 2023 samen met én voor klanten onderzoeken hoe we via een nieuwe private equity propositie naast financieel rendement, ook meer maatschappelijke impact kunnen creëren op het thema Water. We leggen hierbij expliciet de link met de rol die Water kan spelen op de thema's Gezondheid en Klimaat.

2.9. CO2-prestaties beleggingsfondsen

Achmea is een BV met een coöperatieve oorsprong die erop gericht is om duurzame oplossingen bereikbaar te maken voor iedereen. Daarmee laat Achmea zien dat het verantwoordelijkheid neemt voor de wereld van morgen. Samen met klanten, partners en andere stakeholders. In onze rol van vermogensbeheerder en fiduciair adviseur willen we maximaal bijdragen aan het terugdringen van de gevolgen van klimaatverandering. In de eerste plaats komt dat voort vanuit het perspectief van positieve maatschappelijke impact: een eerlijke en leefbare samenleving, ook voor toekomstige generaties. Samen met 53 andere financiële instellingen en hun brancheverenigingen tekende Achmea IM in 2019 het Klimaatcommitment van de Nederlandse financiële sector. Banken, verzekeraars, pensioenfondsen en vermogensbeheerders spraken daarin af hoe zij bijdragen aan het Parijsakkoord én het Nederlandse Klimaatakkoord.

Onze ambitie

Achmea IM werkt actief aan de transitie naar een klimaatneutrale samenleving in 2050. Om het verschil te maken in de reële economie zetten we onze invloed in om de bedrijven waarin we investeren te stimuleren om de energietransitie te maken. Met ingang van 2022 hebben we onze doelstellingen aangescherpt en verder geconcretiseerd. We streven naar minimaal 50% reductie van de CO2-uitstoot in 2030 ten opzichte van 2020 in de liquide beleggingsfondsen. Hiermee geven we concrete invulling aan het door Achmea IM ondertekende Klimaatakkoord Financiële sector.

Wij meten de CO2-voetafdruk aan de hand van een GHG/EVIC-attributiefactor

De CO2-voetafdruk laat de door de portefeuille gefinancierde broeikasgasemissies zien. Voor het bepalen van de voetafdruk, berekenen we van elke onderneming in de portefeuille de totale broeikasgasemissies (GHG) per jaar. We kijken daarbij naar de emissies die de onderneming zelf veroorzaakt door bedrijfsactiviteiten (scope 1 volgens het Greenhouse Gas Protocol) en naar de emissies die samenhangen met de productie van energie die de onderneming inkoopt (scope 2 volgens het Greenhouse Gas Protocol). De totale broeikasgasemissies delen we door de ondernemingswaarde inclusief contanten (EVIC) in datzelfde jaar. Dit levert per onderneming een attributiefactor op die weergeeft hoeveel broeikasgassen een onderneming uitstoot per gefinancierde euro. Om tot de CO2-voetafdruk voor de volledige portefeuille te komen, berekenen we het gewogen gemiddelde van de attributiefactor van alle ondernemingen waarin we beleggen. De ondernemingen waarin we veel beleggen tellen dus zwaarder mee in het berekenen van de CO2-voetafdruk van de portefeuille.

Sturen aan de hand van een specifiek reductiepad

De CO2-voetafdruk van de portefeuille vergelijken we met die van de benchmark in 2020. Daarbij heeft de portefeuille als doelstelling de CO2-voetafdruk te verkleinen: in 2030 moet deze tenminste 50% lager zijn dan die van de benchmark in 2020. Om dit te realiseren verlagen we de broeikasgasemissies in één keer met 30% en daarna tot 2030 jaarlijks met gemiddeld 7%. Onze langetermijndoelstelling is een klimaatneutrale portefeuille in 2050. Periodiek tonen we voor onze beleggingsfondsen de voortgang op de beoogde reductiepaden.

TABEL 2.9.1 OVERZICHT CO2-PRESTATIES (GHG/EVIC) ACHMEA IM BELEGINGSFONDSEN OP PEILDATUM 30 JUNI 2023

Fondsnaam	Portefeuille reductie doelstelling	
	emissies	voor 2023
Achmea IM global Multi Factor Equity Fund	30	36
Achmea IM Global Enhanced Equity Fund EUR hedged	29	36
Achmea IM Global Defensive Equity Fund	34	36
Achmea IM Emerging Markets Equity Fund	82	91
Achmea IM Euro Investment Grade Credit Fund	19	48
Achmea IM Euro Corporate Bond Fund	29	53
Achmea IM Global High Yield Fund EUR hedged	159	159

3. Uitsluitingsbeleid

Een institutionele belegger kan om uiteenlopende redenen op voorhand niet willen beleggen in bepaalde ondernemingen of landen. Zo kan hij ervoor kiezen om niet te beleggen in ondernemingen die ongewenst gedrag vertonen of die controversiële producten produceren. Wanneer een onderneming betrokken is bij een controversieel product, veelal een kernactiviteit, is het toepassen van een engagementbeleid niet reëel. Het is immers lastig de onderneming over te halen om een ander product te produceren. Achmea IM past in dat geval een uitsluitingsbeleid toe. Daarnaast kunnen ondernemingen die op structurele wijze met hun gedrag internationale normen op het gebied van mensenrechten, milieu, arbeidsnormen of corruptie schenden bij achterblijvende engagementresultaten worden uitgesloten van het beleggingsuniversum. Hierbij vormen de principes van het UN Global Compact en de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen het uitgangspunt. Het uitsluitingsbeleid van Achmea IM richt zich op producenten van controversiële wapens, tabak, steenkolen, teerzanden, schalieolie- en gas, Arctische olie- en gas, structurele schenders van internationale gedragsnormen, landen waaraan internationale sancties zijn opgelegd en goed governance-uitsluitingen.

3.1. Controversiële Wapens

3.1.1. Definitie

Voor Achmea IM zijn wapens controversieel wanneer deze wapens onevenredig veel leed en slachtoffers veroorzaken en geen onderscheid maken tussen burger- en militaire doelen. Ook na afloop van een conflict veroorzaken deze wapens nog op aanzienlijke schaal slachtoffers en ontwrichten de maatschappij en de economie. We zien ons uitsluitingsbeleid op controversiële wapens dan ook als onderdeel van ons **Mensenrechtenbeleid**. In de praktijk gaat het om de volgende wapens:

1. Nucleaire wapens;
2. Biologische wapens;
3. Chemische wapens;
4. Antipersoonsmijnen;
5. Clustermunitie.

Bij het bepalen van de definitie van controversiële wapens zoekt Achmea IM aansluiting bij internationale verdragen die door Nederland zijn ondertekend en bij het beleid van de Nederlandse overheid. Het volledige uitsluitingsbeleid kunt u terugvinden op de website.

3.1.2. Vaststellen uitsluitingen

De beleggingsfondsen beleggen direct wereldwijd in aandelen en bedrijfsobligaties. Hierbij gaat het enkel om financiële markten die ontwikkeld zijn, dus er wordt niet in opkomende markten belegd. Het uitsluitingsbeleid is van toepassing op deze beleggingen. Het onafhankelijke onderzoeksbureau ISS ESG stelt ieder halfjaar vast welke ondernemingen betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens. Daartoe bekijkt het bureau het gehele beleggingsuniversum. Wanneer het onderzoeksbureau betrokkenheid vaststelt, leidt dit tot uitsluiting.

3.1.3. Uitsluitingen

Verbod beleggen in clustermunitie

Jaarlijks stuurt de AFM een nieuwe definitieve indicatieve uitsluitingslijst (risicoradar) rond. Recent heeft de AFM informatie ingewonnen ter voorbereiding op het proces om te komen tot de definitieve lijst voor 2023. Er zijn geen relevante ontwikkelingen geweest. De ondernemingen op de lijst zijn vooralsnog hetzelfde als op de definitieve lijst 2022 dat op 6 december jl. is rondgestuurd. Op basis van deze informatie en de criteria van artikel 21a Besluit Marktmisbruik komt de AFM tot de volgende voorlopige indicatieve uitsluitingslijst voor 2023 met daarop in ieder geval deze ondernemingen op haar risicoradar:

1. Poongsan Corporation (Zuid-Korea) – Direct betrokken bij de productie, verkoop of distributie van clustermunitie

2. Anhui GreatWall Military Industry Co., Ltd. (China) – Direct betrokken bij de productie, verkoop of distributie van clustermunities
3. LIG Nex1 Co Ltd. (Zuid-Korea) – Direct betrokken bij de productie, verkoop of distributie van clustermunities

[Uitsluitingen controversiële wapens](#)

Zie onderstaand de uitsluitingslijst per 1 juli 2023 voor ondernemingen die betrokken zijn bij controversiële wapens:

- Adecco Group AG
- Adecco International Financial Services BV
- AECOM
- Aerojet Rocketdyne Holdings, Inc.
- Airbus Finance B.V.
- Airbus SE
- Alten SA
- Anhui GreatWall Military Industry Co., Ltd.
- ArcelorMittal SA
- Aryt Industries Ltd.
- Aspire Defence Finance Plc
- Babcock International Group PLC
- BAE Systems (Finance) Ltd.
- BAE Systems Holdings, Inc.
- BAE Systems plc
- Bharat Dynamics Ltd.
- Boeing Company
- Booz Allen Hamilton Holding Corporation
- Booz Allen Hamilton, Inc.
- Brookfield Asset Management Ltd. Class A
- Brookfield Business Corporation
- Brookfield Corporation
- Brookfield Finance I (UK) Plc
- Brookfield Finance II, Inc.
- Brookfield Finance LLC
- Brookfield Finance, Inc.
- BWX Technologies, Inc.
- CACI International Inc
- CAE Inc.
- Capita plc
- China Aerospace Science & Industry Group Corp.
- China Aerospace Science & Technology Group Co., Ltd.
- China North Industries Corp.
- China North Industries Group Corp. Ltd.
- China Poly Group Co., Ltd.
- China Shipbuilding Industry Co., Ltd.
- CNIM Group SA
- Cohort Plc
- Community Finance Co. 1 Plc
- Eaton Capital Unlimited Co.
- Eaton Corporation
- Eaton Corporation plc
- Elbit Systems Ltd
- Fluor Corporation
- Fortive Corporation
- Fujitsu Limited
- General Dynamics Corporation
- Harris Corporation
- HEICO Corporation
- Hitachi Zosen Corporation
- Honeywell International Inc.
- Huntington Ingalls Industries, Inc.
- IHO Verwaltungs GmbH
- Jacobs Solutions, Inc.
- Johns Hopkins University
- KBR, Inc.
- Kier Group plc
- Kratos Defense & Security Solutions, Inc.
- L3Harris Technologies, Inc.
- Larsen & Toubro Ltd.
- Leidos Holdings, Inc.
- Leidos, Inc.
- Leonardo DRS, Inc.
- Leonardo SpA
- LIG Nex1 Co., Ltd.
- Lockheed Martin Corporation
- Lumibird SA
- Moog Inc.
- Morgan Sindall Group plc
- Motovilicha Plants PJSC
- MTAR Technologies Ltd.
- Northrop Grumman Corporation
- Parsons Corporation
- Poongsan Corp.
- Poongsan Holdings Corp.
- Premier Explosives Ltd.
- Raytheon Technologies Corp.
- Rolls-Royce Holdings plc
- Rolls-Royce Plc
- Safran SA
- Sandhar Technologies Ltd.
- Schaeffler AG
- Science Applications International Corporation
- Serco Group plc
- SGL Carbon SE
- Shinko Electric Industries Co., Ltd.
- SNT DYNAMICS Co., Ltd.
- SNT Holdings Co., Ltd.
- Solar Industries India Limited
- Spirit AeroSystems Holdings, Inc.
- Spirit AeroSystems Inc.
- Spirit AeroSystems, Inc.
- Steel Partners Holdings L.P.
- Sumitomo Corporation
- Tennessee Valley Authority
- Textron Inc.
- Thales SA
- Ultra Electronics Holdings plc
- United Technologies Corporation
- Veolia Environnement SA
- Vigie SA
- Walchandnagar Industries Ltd.
- Wartsila Oyj Abp

Per 1 januari 2023 is geen van de ondernemingen in het beleggingsuniversum betrokken bij de productie van biologische- en/of chemische wapens.

3.2. Tabaksproducenten

3.2.1. Definitie

Achmea IM heeft besloten dat beleggen in tabaksproducenten niet past binnen de uitgangspunten van ons **Gezondheidsbeleid**. Achmea IM maakt daarom de keuze om alle producenten van rookwaar van het beleggingsuniversum uit te sluiten. Wederverkopers van rookwaren, zoals supermarkten, tankstations en luchtvaartmaatschappijen worden niet uitgesloten van het beleggingsuniversum.

3.2.2. Vaststellen uitsluitingen

De beleggingsfondsen beleggen direct wereldwijd in aandelen en bedrijfsobligaties. Het uitsluitingsbeleid is van toepassing op deze beleggingen. Betrokkenheid van individuele bedrijven wordt vastgesteld aan de hand van omzet gegenereerd uit de productie en distributie van tabaksgoederen. Deze omzetgegevens zijn afkomstig van de externe en onafhankelijke dataleverancier ISS ESG. Een onderneming wordt uitgesloten indien de tabaksgoederen gerelateerde omzet meer dan 50% is.

Tweemaal per jaar toetsen we het beleggingsuniversum op dit criterium. Ondernemingen die aangemerkt worden als betrokken bij tabaksgoederen plaatsen we op de geactualiseerde uitsluitingslijst. Eventueel aanwezige holdings in tabaksgoederen verkopen we. Portfoliomanagers mogen geen nieuwe holdings aankopen van uitgesloten ondernemingen zolang deze onderneming op de uitsluitingslijst staat.

3.2.3. Uitsluitingen

Binnen het beleggingsuniversum zijn per 1 juli 2023 de volgende ondernemingen aanmerkt als tabaksproducent².

- 22nd Century Group, Inc.
- Al-Eqbal Company for Investment PLC
- Altria Group, Inc.
- B.A.T. Capital Corp.
- B.A.T. International Finance Plc
- B.A.T. Netherlands Finance BV
- BADECO ADRIA d.d.
- British American Tobacco Holdings (The Netherlands) BV
- British American Tobacco Malaysia Bhd.
- British American Tobacco p.l.c.
- Compania de Distribucion Integral Logista Holdings SAU

- Duvanska Coka Industrija AD
- Duvanski Kombinat ad Podgorica
- Eastern Company
- Godfrey Phillips India Ltd.
- Hrvatski Duhani dd
- Imperial Brands Finance Netherlands BV
- Imperial Brands Finance Plc
- Imperial Brands PLC
- Japan Tobacco Inc.
- JT International Financial Services BV
- Khyber Tobacco Co. Ltd.
- KT & G Corporation
- Ngan Son JSC
- NTC Industries Limited
- Philip Morris International Inc.
- PT Gudang Garam Tbk
- PT Wismilak Inti Makmur Tbk
- Reynolds American Inc.
- RLX Technology, Inc.
- Scandinavian Tobacco Group A/S
- SITAB
- Smoore International Holdings Ltd.
- STG Global Finance BV
- Strumica Tabak AD
- Swedish Match AB
- Torii Pharmaceutical Co., Ltd.
- Union Tobacco & Cigarette Industries Co.
- Universal Corporation
- Vector Group Ltd.
- VST Industries Limited

² Bron: Achmea Investment Management, Bloomberg

3.3. Steenkool, teerzand, schaliegas en -olie en Arctisch gas en -olie

3.3.1. Definitie

Achmea IM ziet de schade en overlast door klimaatverandering toenemen. Binnen haar eigen beleggingsportefeuille sluit Achmea IM daarom de meest vervuillende kolenbedrijven uit. Achmea IM belegt niet meer in bedrijven die meer dan 5% van hun omzet halen uit kolen, de winning van olie uit teerzand, schalieolie- en gas en Arctisch olie en gas. We willen bijdragen aan een gezonde, veilige en toekomstbestendige samenleving. Investeren in deze bedrijven en verwerkers past daar niet bij.

Steenkool

Achmea IM hanteert een restrictief beleid ten aanzien van steenkool. Het steenkoolbeleid is gericht op het delven en het gebruik van thermisch steenkool (inclusief bruinkool, bitumen, antraciet en stoomkolen). Ondernemingen worden uitgesloten van belegging als:

a. De omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is uit steenkoolgerelateerde activiteiten. De winning van thermische steenkool (inclusief bruinkool, bitumineuze, antraciet en stoomkolen) en de verkoop aan externe partijen zijn relevant bij het bepalen van de aan steenkool gerelateerde omzet. Inkomsten uit kolenhandel worden vanwege databeperkingen vooralsnog niet meegenomen in deze berekening.

b. De omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is van elektriciteitsopwekking uit thermische steenkool (inclusief bruinkool, bitumineuze, antraciet en stoomkolen).

Teerzand, schaliegas en -olie en Arctisch gas en olie

Achmea IM hanteert een uitsluitingsbeleid ten aanzien van teerzanden, schaliegas en -olie en Arctisch gas en olie. Ondernemingen worden uitgesloten van belegging indien de omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is uit:

- De extractie en verwerking van teerzanden voor de winning van olie;
- De extractie en productie van schaliegas en -olie;
- De extractie en productie van Arctisch gas en -olie.

Vaststellen uitsluitingen

Twee keer per jaar screenen we het beleggingsuniversum op dit criterium. Ondernemingen die zijn aangemerkt als betrokken bij thermische steenkool, teerzand, schaliegas en -

olie en Arctische gas en olie plaatsen we op de geactualiseerde uitsluitingslijst. Eventueel aanwezige holdings in het criterium verkopen we. Portfoliomanagers mogen geen nieuwe holdings aankopen van uitgesloten ondernemingen zolang de onderneming op de uitsluitingslijst staat.

Inkomsten uit kolenhandel en transport worden vanwege databeperkingen vooralsnog niet meegenomen in deze berekening.

3.3.2. Uitsluitingen

Per 1 juli 2023 zijn de volgende ondernemingen uitgesloten:

- Aboitiz Equity Ventures Inc.
- ACEN Corp.
- Adani Power Limited
- Adani Transmission Ltd.
- Adani Transmission Ltd.
- AEP Texas, Inc.
- AEP Transmission Company, LLC
- AES Andes S.A.
- AES Corporation
- AES Corporation
- AES Indiana
- AES Ohio
- AES Panama Generation Holdings SRL
- African Rainbow Minerals Limited
- AGL Energy Limited
- Aksa Enerji Uretim A.S.
- Alabama Power Company
- Alberta Energy Co. Ltd.
- Albioma SA
- ALLETE, Inc.
- Alliant Energy Corporation
- Alliant Energy Finance LLC
- Ameren Corporation
- Ameren Corporation
- Ameren Illinois Company
- American Electric Power Company, Inc.
- American Electric Power Company, Inc.
- American Transmission Systems, Inc.
- Antero Resources Corporation
- Antero Resources Corporation
- APA Corp.
- Apache Corporation
- Apache Finance Canada LLC
- Appalachian Power Company
- ARC Resources Ltd.
- ARC Resources Ltd.
- Arch Resources, Inc.
- Arizona Public Service Company
- Ascent Resources Utica Holdings LLC
- Athabasca Oil Corporation
- Athabasca Oil Corporation
- Banpu Public Co. Ltd.
- Baytex Energy Corp.
- Baytex Energy Corp.

- Berkshire Hathaway Energy
- BHP Billiton Finance (USA) Ltd.
- BHP Billiton Finance Ltd.
- BHP Group Limited
- Birchcliff Energy Ltd.
- BKW AG
- Black Hills Corporation
- Black Hills Corporation
- Bonanza Creek Energy, Inc.
- Bulgarian Energy Holding EAD
- Burlington Resources Finance Co.
- California Resources Corporation
- California Resources Corporation
- Callon Petroleum Company
- Callon Petroleum Company
- Canadian Natural Resources Limited
- Canadian Natural Resources Limited
- Capital Power Corporation
- Capital Power Corporation
- Carolina Power & Light Company
- Carrizo Oil & Gas, Inc.
- Cenovus Energy Inc.
- Cenovus Energy Inc.
- CenterPoint Energy Houston Electric, LLC
- CenterPoint Energy Resources Corp.
- CenterPoint Energy, Inc.
- CenterPoint Energy, Inc.
- CESC Ltd.
- CEZ as
- CEZ as
- Chesapeake Energy Corporation
- Chevron Corporation
- Chevron Corporation
- CHEVRON U.S.A. INC.
- China Coal Energy Company Limited
- China Huadian Overseas Development 2018 Ltd.
- China Huadian Overseas Development Management Co., Ltd.
- China Longyuan Power Group Corp. Ltd.
- China Power International Development Limited
- China Resources Power Holdings Co., Ltd.
- China Shenhua Energy Company Limited
- China Shenhua Overseas Capital Co., Ltd.
- Chord Energy Corp.
- Chubu Electric Power Company, Incorporated
- Chugoku Electric Power Co., Inc.
- Chugoku Electric Power Co., Inc.
- Civitas Resources, Inc.
- Cleveland Electric Illuminating Company
- CLP Holdings Limited
- CLP Power HK Finance Ltd.
- CLP Power Hong Kong Financing Ltd.
- CMS Energy Corporation
- CMS Energy Corporation
- CNX Resources Corporation
- CNX Resources Corporation
- Coal India Ltd.
- Colbun S.A.
- Comision Federal de Electricidad SA de CV
- Comstock Resources, Inc.
- Comstock Resources, Inc.
- Conoco Funding Co.
- Conoco, Inc.
- ConocoPhillips
- ConocoPhillips
- ConocoPhillips Canada Funding Co. II
- CONSOL Energy Inc.
- Consumers Energy Company
- Continental Resources, Inc.
- Contourglobal Plc
- Coronado Finance Pty Ltd.
- Coronado Global Resources, Inc.
- Coterra Energy Inc.
- Coterra Energy Inc.
- Crescent Energy Company
- Crescent Point Energy Corp.
- Crew Energy Inc.
- Devon Energy Corporation
- Devon Energy Corporation
- Devon Financing Corp. ULC
- Diamondback Energy, Inc.
- Diamondback Energy, Inc.
- DMCI Holdings Inc.
- Dominion Energy South Carolina, Inc.
- Dominion Energy, Inc.
- Dominion Energy, Inc.
- DPL Inc.
- DTE Electric Company
- DTE Energy Company
- DTE Energy Company
- Duke Energy Corporation
- Duke Energy Corporation
- Duke Energy Florida LLC
- Duke Energy Indiana, LLC
- Duke Energy Ohio, Inc.
- Duke Energy Progress LLC
- Earthstone Energy Holdings, LLC
- Earthstone Energy, Inc.
- East Ohio Gas Co.
- Eastern Energy Gas Holdings LLC
- Eastern Gas Transmission & Storage, Inc.
- EDP Finance BV
- EDP-Energias de Portugal SA
- EDP-Energias de Portugal SA
- Electric Power Development Co., Ltd.
- Electricity Generating Public Co., Ltd.
- Emera Incorporated
- Emera US Finance LP
- EnBW Energie Baden-Wurttemberg AG
- ENEA S.A.
- Enel Chile SA
- Enel Chile SA
- Enel Generacion Chile S.A.
- Enerplus Corporation
- ENGIE Brasil Energia S.A.
- Engie Energia Chile S.A.
- Entergy Corporation
- Entergy Corporation

- Entergy Louisiana LLC
- Entergy Mississippi LLC
- Entergy Texas, Inc.
- Entergy Utility Affiliates, LLC
- Entergy Utility Property, Inc.
- EOG Resources, Inc.
- EOG Resources, Inc.
- EQT Corporation
- EQT Corporation
- Eskom Holdings SOC Ltd.
- Evergy Kansas Central, Inc.
- Evergy Metro, Inc.
- Evergy, Inc.
- Evergy, Inc.
- Exxaro Resources Limited
- First Pacific Co. Ltd.
- FirstEnergy Corp.
- FirstEnergy Corp.
- FirstEnergy Transmission LLC
- Fortis Inc.
- Fortis Inc.
- FortisAlberta, Inc.
- FortisBC Energy, Inc.
- FortisBC, Inc.
- Franco-Nevada Corporation
- GD Power Development Co., Ltd.
- Genesis Energy Limited
- Genting Bhd.
- Geo Energy Resources Ltd.
- Georgia Power Company
- Global Power Synergy PCL
- GOHL Capital Ltd.
- Great River Energy
- GS Holdings Corp.
- Guangdong Investment Limited
- Guanghui Energy Co., Ltd.
- Gujarat Mineral Development Corporation Limited
- Gulfport Energy Corporation
- Gulfport Energy Corporation
- Hess Corporation
- Hess Corporation
- HK Electric Investments & HK Electric Investments Ltd.
- HK Electric Investments & HK Electric Investments Ltd.
- Hokkaido Electric Power Company, Incorporated
- Hokuriku Electric Power Company
- Huadian Power International Corp. Ltd.
- HuaiBei Mining Holdings Co., Ltd.
- Huaneng Power International, Inc.
- Husky Energy Inc.
- IDACORP, Inc.
- Idaho Power Company
- Imperial Oil Limited
- Indiana Michigan Power Company
- Inner Mongolia Dian Tou Energy Corporation Limited
- Inner Mongolia ERDOS Resources Co., Ltd.
- Inner Mongolia Junzheng Energy & Chemical Group Co., Ltd.
- Inner Mongolia Yitai Coal Company Limited
- Interstate Power and Light Company
- IPALCO Enterprises, Inc.
- Israel Electric Corp. Ltd.
- ITOCHU ENEX CO., LTD.
- Japan Petroleum Exploration Co., Ltd.
- Jardine Cycle & Carriage Limited
- Jardine Matheson Holdings Limited
- Jastrzebska Spolka Weglowa S.A.
- Jersey Central Power & Light Company
- Jindal Steel & Power Ltd.
- Jizhong Energy Resources Co., Ltd.
- Kansai Electric Power Company, Incorporated
- Kansai Electric Power Company, Incorporated
- Kentucky Utilities Co.
- Kimbell Royalty Partners LP
- Korea East-West Power Co., Ltd.
- Korea Electric Power Corporation
- Korea Electric Power Corporation
- Korea Midland Power Co., Ltd.
- Korea South-East Power Co., Ltd.
- Korea Southern Power Co., Ltd.
- Korea Western Power Co., Ltd.
- Kyushu Electric Power Company, Incorporated
- Kyushu Electric Power Company, Incorporated
- Laredo Petroleum, Inc.
- Laredo Petroleum, Inc.
- Listrindo Capital BV
- Louisville Gas & Electric Co.
- Magnolia Oil & Gas Corp.
- Magnolia Oil & Gas Operating LLC
- Manila Electric Co.
- Marathon Oil Corporation
- Marathon Oil Corporation
- Matador Resources Company
- Matador Resources Company
- MEG Energy Corp.
- MEG Energy Corp.
- Metropolitan Edison Company
- MGE Energy, Inc.
- MidAmerican Energy Company
- MidAmerican Energy Holdings Company
- Mid-Atlantic Interstate Transmission LLC
- Mississippi Power Company
- Monongahela Power Co.
- Murphy Oil Corporation
- Murphy Oil Corporation
- Narragansett Electric Co.
- National Fuel Gas Company
- National Fuel Gas Company
- Nevada Power Company
- New Hope Corporation Limited
- NiSource Finance Corp.
- NiSource Inc.
- NiSource Inc.
- Northern Natural Gas Co.
- Northern Oil and Gas, Inc.
- Northern Oil and Gas, Inc.
- Northern Powergrid (Northeast) Plc
- Northern Powergrid (Yorkshire) Plc
- Northern States Power Co.

- NorthWestern Corporation
- NorthWestern Corporation
- Nova Scotia Power, Inc.
- NTPC Limited
- NTPC Limited
- Oasis Petroleum Inc.
- Obsidian Energy Ltd.
- Occidental Petroleum Corporation
- Occidental Petroleum Corporation
- OCI Co., Ltd
- OGE Energy Corp.
- Oglethorpe Power Corporation
- Ohio Edison Company
- Ohio Power Company
- Okinawa Electric Power Co., Inc.
- Oklahoma Gas and Electric Company
- Origin Energy Finance Ltd.
- Origin Energy Limited
- Origin Energy Limited
- Otter Tail Corporation
- Ovintiv Exploration Inc.
- Ovintiv, Inc.
- PacifiCorp
- Paramount Resources Ltd.
- PDC Energy, Inc.
- PDC Energy, Inc.
- Peabody Energy Corporation
- Penn Virginia Escrow LLC
- Pennsylvania Electric Company
- Permian Resources Corp.
- Petro-Canada
- Peyto Exploration & Development Corp.
- PGE Polska Grupa Energetyczna S.A.
- Piedmont Natural Gas Company, Inc.
- Pingdingshan Tianan Coal Mining Co., Ltd.
- Pinnacle West Capital Corporation
- Pinnacle West Capital Corporation
- Pioneer Natural Resources Company
- Pioneer Natural Resources Company
- Pipestone Energy Corp.
- PNM Resources, Inc.
- Polar Tankers, Inc.
- Portland General Electric Company
- Power Assets Holdings Limited
- PPL Capital Funding, Inc.
- PPL Corporation
- PPL Electric Utilities Corporation
- PT Adaro Energy Indonesia Tbk
- PT Adaro Indonesia
- PT Astra International Tbk
- PT Bukit Asam Tbk
- PT Delta Dunia Makmur Tbk
- PT Harum Energy Tbk
- PT Indika Energy Tbk
- PT Indo Tambangraya Megah Tbk
- PT Indonesia Asahan Aluminium (Persero)
- PT Perusahaan Listrik Negara (Persero)
- PT United Tractors Tbk
- Public Power Corporation S.A.
- Public Service Company of Colorado
- Public Service Company of Oklahoma
- Puget Energy, Inc.
- Puget Sound Energy, Inc.
- Ramaco Resources, Inc.
- Range Resources Corporation
- Range Resources Corporation
- Ranger Oil Corporation
- Ratch Group Public Co. Ltd.
- Reliance Power Limited
- RH International (Singapore) Corp. Pte Ltd.
- RWE AG
- RWE AG
- SandRidge Energy, Inc.
- SDIC Power Holdings Co., Ltd.
- Sembcorp Industries Ltd.
- Shaanxi Coal Industry Co., Ltd.
- Shan Xi Hua Yang Group New Energy Co., Ltd.
- Shanxi Coking Coal Energy Group Co., Ltd.
- Shanxi Lu'An Environmental Energy Development Co., Ltd.
- Shenergy Co., Ltd.
- Shenzhen Energy Group Co., Ltd.
- Shikoku Electric Power Company, Incorporated
- Sierra Pacific Power Company
- SilverBow Resources, Inc.
- Sinosing Services Pte Ltd.
- SM Energy Company
- SM Energy Company
- SMC Global Power Holdings Corp.
- Solar Star Funding LLC
- Southern Company
- Southern Company
- Southern Company Gas Capital Corp.
- Southern Power Co.
- Southwestern Electric Power Company
- Southwestern Energy Company
- Southwestern Energy Company
- Southwestern Public Service Company
- Spartan Delta Corp.
- Suncor Energy Inc.
- Suncor Energy Inc.
- Tampa Electric Company
- Tata Power Company Limited
- Tatneft PJSC
- TAURON Polska Energia S.A.
- TBEA Co., Ltd.
- Teck Resources Limited
- Teck Resources Limited
- Tellurian Inc.
- Tenaga Nasional Bhd.
- Tenaga Nasional Bhd.
- Tennessee Valley Authority
- Terasen Gas, Inc.
- TNB Global Ventures Capital Bhd.
- Tohoku Electric Power Company, Incorporated
- Toledo Edison Company
- Topaz Solar Farms LLC
- Torrent Power Limited
- Tosco Corp.

- Tourmaline Oil Corp.
- Tourmaline Oil Corp.
- Trans-Allegheny Interstate Line Co.
- TransAlta Corporation
- TransAlta Corporation
- Tucson Electric Power Company
- Union Electric Company
- Vedanta Limited
- Vedanta Resources Finance II Plc
- Vedanta Resources Limited
- Virginia Electric & Power Co.
- Vistra Corp.
- Vistra Operations Co. LLC
- Washington H. Soul Pattinson and Company Limited
- WEC Energy Group Inc
- WEC Energy Group Inc
- Whitehaven Coal Limited
- Wisconsin Electric Power Company
- Wisconsin Power and Light Company
- Wisconsin Public Service Corporation
- Xcel Energy Inc.
- Xcel Energy Inc.
- Yancoal International Resources Development Co., Ltd.
- Yankuang Energy Group Co., Ltd.
- Yorkshire Power Finance Ltd.
- Zhejiang Zheneng Electric Power Co., Ltd.

3.4. Normschendingen

3.4.1. Definitie

Ondernemingen die op grove en structurele wijze internationaal breed gedragen normen op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie schenden, sluit Achmea IM uit van het beleggingsuniversum. Hiervoor hanteren we een aantal belangrijke raamwerken als uitgangspunt: het UN Global Compact, de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen en de UN Guiding Principles on Business and Human Rights. De OESO-richtlijnen onderscheiden naast de vier genoemde thema's de thema's consumentenbelangen, wetenschap en technologie, mededinging en belastingen. De UN Guiding Principles geven handvatten voor overheden en ondernemingen hoe mensenrechtenschendingen in de praktijk te voorkomen, te adresseren en te mitigeren.

3.4.2. Vaststelling uitsluitingen

Het onafhankelijke onderzoeksbureau ISS ESG stelt ieder halfjaar vast welke ondernemingen betrokken zijn bij structurele schendingen van internationale normen. Leidraad hierbij zijn de principes van het UN Global Compact, de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen en de UN Guiding Principles on Business and Human Rights. op het vlak van mensenrechten, arbeidsnormen, milieunormen en anticorruptie. Daartoe bekijkt het onderzoeksbureau het gehele beleggingsuniversum.

Wanneer het onderzoeksbureau heeft geverifieerd dat een onderneming een schending pleegt op één van deze principes leidt dit tot verdere analyse van de onderneming door de beheerder van het beleggingsfonds. Ondernemingen worden uitgesloten van beleggingen wanneer de schending van de norm door ISS ESG is vastgesteld. De onderneming wordt bij het vaststellen van deze norm op de uitsluitingslijst geplaatst wanneer de onderneming geen maatregelen heeft genomen.

Achmea IM spreekt van een structurele schending wanneer de schending, ook na engagement, nog altijd niet (in voldoende mate) is opgeheven. Na vaststelling van de lijst van structurele schenders bepaalt Achmea IM of de ondernemingen worden aangehouden, uitgesloten dan wel

op een watchlist geplaatst. Dit besluit wordt genomen op basis van onderstaande criteria:

1. De houding van de onderneming ten aanzien van de schending en de bereidheid het gesprek met aandeelhouders aan te gaan;
2. De ontwikkelingen ten aanzien van de casus en door de onderneming gemaakte stappen om een schending (deels) op te heffen;
3. De ernst van de schending: sommige schendingen beïnvloeden complete bevolkingsgroepen, andere niet;
4. De sterkte van de casus waarbij wordt gekeken naar reeds gedane uitspraken van nationale of internationale gezaghebbende instanties.

Aan de hand van informatie over deze criteria vormt de Beheerder zich een beeld van de ontwikkelingen en ernst van de schending en wordt al dan niet overgegaan tot uitsluiting van de onderneming voor de aandelen- en vastrentende waardenfondsen.

Beleggingen in uitgesloten ondernemingen worden verkocht en er worden geen nieuwe aandelen of obligaties aangekocht zolang de onderneming op de uitsluitingslijst staat. Bij een geverifieerde opheffing van de schending zal de onderneming van de uitsluitingslijst worden verwijderd.

3.4.3. Uitsluitingen

Per 1 juli 2023 zijn wereldwijd onderstaande ondernemingen voor beleggingen uitgesloten van het relevante beleggingsuniversum vanwege structurele schendingen van internationaal breed geaccepteerde normen.

- Athabasca Indigenous Midstream Partnership Ltd.
- Bharat Heavy Electricals Limited
- BHP Billiton Finance (USA) Ltd.
- BHP Billiton Finance Ltd.
- BHP Group Limited
- Centrais Eletricas Brasileiras SA
- China National Chemical Corp Ltd
- CNAC (HK) Finbridge Co. Ltd.
- Companhia de Saneamento do Parana
- Companhia Energetica de Minas Gerais SA
- DCP Midstream LLC (Old)
- DCP Midstream Operating LP
- DCP Midstream, LP
- Dianjian Haiyu Ltd.
- Duke Energy Field Services LLC
- Elsewedy Electric Co.
- Enable Midstream Partners, LP
- Enbridge Energy Partners, L.P.
- Enbridge Gas Distribution, Inc.
- Enbridge Gas, Inc.
- Enbridge Inc.
- Enbridge Pipelines, Inc.
- Energy Transfer Operating, L.P.
- Energy Transfer, L.P.
- ETP Legacy LP

- Export-Import Bank of India
- Fertitta Entertainment, LLC
- Florida Gas Transmission Co. LLC
- General Dynamics Corporation
- Gray Oak Pipeline, LLC
- JBS S.A.
- JBS USA Finance, Inc.
- JBS USA Food Company
- JBS USA Lux S.A.
- Korea East-West Power Co., Ltd.
- Korea Electric Power Corporation
- Korea Hydro & Nuclear Power Co., Ltd.
- Korea Midland Power Co., Ltd.
- Korea South-East Power Co., Ltd.
- Korea Southern Power Co., Ltd.
- Korea Western Power Co., Ltd.
- Marathon Petroleum Corporation
- Midwest Connector Capital Co. LLC
- MPLX LP
- NTPC Limited
- Petroleos de Venezuela SA
- Phillips 66
- Phillips 66 Company
- Pilgrim's Pride Corporation
- POSCO
- POSCO Future M Co., Ltd.
- POSCO Holdings Inc.
- Power Construction Corporation of China, Ltd.
- Powerchina Roadbridge Group (British Virgin Islands) Ltd.
- Ratch Group Public Co. Ltd.
- Raytheon Technologies Corp.
- Red Rock Resorts, Inc.
- RH International (Singapore) Corp. Pte Ltd.
- Rosneft Oil Co.
- Samarco Mineracao SA
- SEPCO Virgin Ltd.
- Serco Group plc
- SK Biopharmaceuticals Co., Ltd.
- SK Inc.
- Spectra Energy Partners, LP
- Station Casinos LLC
- Sumitomo Chemical Co., Ltd.
- Sumitomo Pharma Co. Ltd.
- Sunoco Logistics Partners Operations LP
- Syngenta Finance NV
- Syngenta Group Finance Ltd.
- Tesla, Inc.
- Texas Eastern Transmission, LP
- Union Gas Limited
- United Technologies Corporation
- Vale Overseas Ltd.
- Vale S.A.
- Westcoast Energy Inc

3.4.4. Uitsluitingen landen

Landen worden op voorhand uitgesloten wanneer aannemelijk is dat:

- Er een schending is van het non-proliferatieverdrag; - Machthebbers op systematische wijze de fundamentele mensenrechten van (hun) burgers op grove wijze schenden;
- Vanwege een hoge mate van corruptiegerelateerde middelen in dergelijke landen, die niet ten goede komen aan duurzame ontwikkeling van de economische situatie en welvaart van de bevolking.
- Door de ernst van opgelegde economische sancties de stabiliteit van de waarde van beleggingen in dat land serieus worden bedreigd.

Een belangrijk handvat bij het uitvoeren van het uitsluitingsbeleid is de Sanctiewet 1977. Achmea IM hanteert deze wet als signaalfunctie om te bepalen of landen voldoen aan bovenstaande uitgangspunten en op voorhand in aanmerking komen voor uitsluiting.

Selectiebeleid

Achmea IM stelt eisen aan landen voor wat betreft duurzaamheidsprestaties. Prestaties van landen op het vlak van bescherming van mensen- en arbeidsrechten, het naleven van milieuafspraken en corruptiebestrijding worden hiervoor getoetst. Opname van een staatsobligatie in portefeuille wordt alleen overwogen indien duurzaamheidsprestaties van het uitgevende land voldoen aan een vooraf gestelde ondergrens. Deze ondergrens staat symbool voor de verantwoord beleggen uitgangsprincipes van Achmea IM.

De onderzoeksresultaten van de volgende instituten worden gebruikt om de landenprestaties inzichtelijk te maken:

- Freedom House met de Freedom in the World index;
- ITUC met de ITUC Global Rights index;
- EPI (Yale) met de Environmental Performance Index;
- Transparency International met de Corruption Perception Index.

Staatsbedrijven

In het verlengde van het landenbeleid sluit Achmea IM ook staatsbedrijven gelieerd aan de uitgesloten landen.

De volgende staatsbedrijven worden per 1 juli 2023 uitgesloten:

- Abu Dhabi Commercial Bank
- Abu Dhabi National Energy Company
- Abu Dhabi National Oil Company for Distribution PJSC
- AECC AERO ENGINE CONTROL CO. LTD.
- AECC Aviation Power Co., Ltd
- Agricultural Bank of China Limited
- Agricultural Bank of China Ltd. (Hong Kong Branch)

- Agricultural Bank of China Ltd. (Singapore Branch)
- Agricultural Development Bank of China
- Airports of Thailand Public Co. Ltd.
- Alrosa PJSC
- Anhui Gujing Distillery Co., Ltd.
- Arabian Internet and Communications Services Co.
- Aselsan Elektronik Sanayi ve Ticaret A.S.
- Avi Funding Co. Ltd.
- AVIC Industry-Finance Holdings Co., Ltd.
- AviChina Industry & Technology Co., Ltd.
- Avicopter Plc
- Bank of China
- Bank of China (Dubai) Branch
- Bank of China (Hong Kong) Limited
- Bank of China Ltd. (Beijing Branch)
- BANK OF CHINA Ltd. (Frankfurt Branch)
- Bank of China Ltd. (Hong Kong Branch)
- Bank of China Ltd. (London Branch)
- Bank of China Ltd. (Macau Branch)
- Bank of China Ltd. (Singapore Branch)
- Bank of China Ltd. (Sydney Branch)
- Baoshan Iron & Steel Co., Ltd.
- Beijing Capital International Airport Co., Ltd.
- Beijing Enterprises Holdings Limited
- Beijing Tiantan Biological Products Corporation Limited
- Beijing TongRenTang Co., Ltd.
- Beijing Yanjing Brewery Co., Ltd.
- Beijing-Shanghai High-Speed Railway Co., Ltd.
- Blue Bright Ltd.
- BOC Hong Kong (Holdings) Limited
- BOC International (China) Co., Ltd.
- C&D International Investment Group Ltd.
- CCBL (Cayman) 1 Corp. Ltd.
- CCCI Treasure Ltd.
- CDBL Funding 1
- CDBL Funding 2
- CECEP Wind-Power Corp.
- CGN Power Co., Ltd.
- China Cinda Asset Management Co., Ltd.
- China Cinda Finance (2015) I Ltd.
- China Citic Bank Corp. Ltd. (London Branch)
- China CITIC Bank Corporation Limited
- China Coal Energy Company Limited
- China Communications Services Corp. Ltd.
- China Construction Bank (Europe) SA
- China Construction Bank (London) Ltd.
- China Construction Bank Corp. (Sydney)
- China Construction Bank Corporation
- China CSSC Holdings Limited
- China Development Bank
- China Development Bank Corp. (Hong Kong)
- China Development Bank Financial Leasing Co. Ltd.
- China Energy Engineering Corp. Ltd.
- China Everbright Bank Co. Ltd. (Luxembourg Branch)
- China Everbright Bank Co. Ltd. (Hong Kong Branch)
- China Everbright Bank Co., Ltd.
- China Everbright Environment Group Limited
- China Galaxy Securities Co., Ltd.
- China Great Wall Securities Co., Ltd.

- China Huadian Overseas Development Management Co., Ltd.
- China Huaneng Group Treasury Management (Hong Kong) Ltd.
- China Jinmao Holdings Group Limited
- China Life Insurance Co. Ltd.
- China Life Insurance Company Limited
- China Longyuan Power Group Corp. Ltd.
- China Merchants Energy Shipping Co., Ltd.
- China Merchants Port Holdings Co., Ltd.
- China Merchants Securities Co., Ltd.
- China Merchants Shekou Industrial Zone Holdings Co., Ltd.
- China National Nuclear Power Co., Ltd.
- China Oilfield Services Limited
- China Overseas Finance (Cayman) V Ltd.
- China Overseas Finance (Cayman) VII Ltd.
- China Overseas Finance (Cayman) VIII Ltd.
- China Overseas Land & Investment Limited
- China Petroleum & Chemical Corporation
- China Power International Development Limited
- China Railway Group Limited
- China Railway Signal & Communication Corp. Ltd.
- China Railway Xunjie Co. Ltd.
- China Resources Beer (Holdings) Co. Ltd.
- China Resources Cement Holdings Limited
- China Resources Gas Group Limited
- China Resources Land Limited
- China Resources Microelectronics Ltd.
- China Resources Pharmaceutical Group Ltd.
- China Resources Power Holdings Co., Ltd.
- China Resources Sanjiu Medical & Pharmaceutical Co., Ltd.
- China Shenhua Energy Company Limited
- China Southern Airlines Company Limited
- China Southern Power Grid International Finance BVI Co., Ltd.
- China State Construction Engineering Corp. Ltd.
- China State Construction Finance (Cayman) I Ltd.
- China State Construction Finance (Cayman) III Ltd.
- China State Construction International Holdings Limited
- China Taiping Insurance Holdings Co., Ltd.
- China Three Gorges Renewables (Group) Co., Ltd.
- China Tourism Group Duty Free Corporation Limited
- China Tower Corp. Ltd.
- China Yangtze Power Co., Ltd.
- CITIC Limited
- CITIC Telecom International Holdings Limited
- CMHI Finance (BVI) Co., Ltd.
- CNAC (HK) Finbridge Co. Ltd.
- CNCBINV 1 (BVI) Ltd.
- CNOOC Curtis Funding No. 1 Pty Ltd.
- CNOOC Finance (2003) Ltd.
- CNOOC Finance (2011) Ltd.
- CNOOC Finance (2012) Ltd.
- Cnooc Finance (2015) Australia Pty Ltd.
- CNPC Global Capital Ltd.
- COSCO SHIPPING Ports Limited
- CRCC Hean Ltd.
- CRRC Corporation Limited
- CSC Financial Co., Ltd.
- CSECE Finance (Cayman) II Ltd.
- DAE Funding LLC
- DAE Sukuk (DIFC) Ltd
- Daqin Railway Co., Ltd.
- Datang International Power Generation Co., Ltd.
- Development Bank of Kazakhstan JSC
- Development Bank of The Republic of Belarus
- Dianjian Haiyu Ltd.
- DIFC Sukuk Ltd.
- Dongfang Electric Corporation Limited
- Dongfeng Motor (Hong Kong) International Co. Ltd.
- Dongfeng Motor Group Co., Ltd.
- Dongxing Securities Co., Ltd.
- Dongxing Voyage Co. Ltd.
- DP World Limited
- DP World Salaam
- Eastern Company
- EI Sukuk Co. Ltd.
- Emirates Development Bank
- Emirates NBD Bank (P.J.S.C)
- Emirates SembCorp Water & Power Co. PJSC
- Emirates Telecommunications Group Company PJSC
- Export Credit Bank of Turkey, Inc.
- Faw Jiefang Group Co., Ltd.
- Federal Hydro-Generating Company Rushydro Pao
- Franshion Brilliant Ltd.
- GACI First Investment Co.
- GC Treasury Center Co., Ltd.
- GD Power Development Co., Ltd.
- GRG Banking Equipment Co., Ltd.
- Guangdong Investment Limited
- Guangzhou Automobile Group Co., Ltd.
- Guangzhou Baiyun International Airport Company Limited
- Guangzhou Development District Holding Group Ltd.
- Guangzhou Yuexiu Financial Holdings Group Co., Ltd.
- Guolian Securities Co., Ltd.
- Guosen Securities Co., Ltd.
- Guotai Junan International Holdings Limited
- Guoyuan Securities Company Limited
- Haitong International Securities Group Limited
- Hangzhou Oxygen Plant Group Co., Ltd.
- HBIS Co., Ltd.
- Heilongjiang Agriculture Company Limited
- Hua Hong Semiconductor Ltd.
- Hua Xia Bank Co., Limited
- Huadian Power International Corp. Ltd.
- Huaibei Mining Holdings Co., Ltd.
- Huaneng Power International, Inc.
- Huarong Finance II Co. Ltd.
- HUAYU Automotive Systems Company Limited
- Hunan Changyuan Lico Co. Ltd.
- ICBICIL Finance Co. Ltd.
- ICD Funding Ltd.
- Industrial & Commercial Bank of China (Macau) Ltd.
- Industrial & Commercial Bank of China /Hong Kong Branch/

- Industrial & Commercial Bank of China /Luxembourg Branch/
- Industrial & Commercial Bank of China Ltd. /New York Branch/
- Industrial and Commercial Bank of China Limited
- Industries of Qatar Co.
- Inner Mongolia Baotou Steel Union Co. Ltd.
- Inner Mongolia Dian Tou Energy Corporation Limited
- Inter Rao Yeas Pao
- Inventive Global Investments Ltd.
- IPIC GMTN Ltd.
- Jiangsu Expressway Company Limited
- JIC Zhixin Ltd.
- Jinduicheng Molybdenum Co., Ltd.
- Jizhong Energy Resources Co., Ltd.
- KazMunayGas NC JSC
- King Power Capital Ltd.
- Krung Thai Bank Public Co., Ltd.
- KunLun Energy Company Limited
- Kweichow Moutai Co., Ltd.
- Liaoning Port Company Limited
- Luzhou Laojiao Company Limited
- Mango Excellent Media Co., Ltd.
- Mazoon Assets Co. Saoc
- Mesaieed Petrochemical Holding Company Q.S.C.
- Metallurgical Corporation of China Ltd.
- Minmetals Bounteous Finance (BVI) Ltd.
- Motovilicha Plants PJSC
- MTR Corporation (C.I.) Ltd.
- MTR Corporation Limited
- Mumtalakat Sukuk Holding Co.
- Nanjing Securities Co., Ltd.
- Nanyang Commercial Bank (China) Ltd.
- NARI Technology Co., Ltd.
- National Silicon Industry Group Co., Ltd.
- NAURA Technology Group Co., Ltd.
- nogaholding Sukuk Ltd.
- Offshore Oil Engineering Co., Ltd.
- OGK-2 PJSC
- Oil & Gas Holding Co. BSC
- Ooredoo QPSC
- OQ SAOC
- Orient Securities Co., Ltd.
- Orient ZhiSheng Ltd.
- Pangang Group Vanadium Titanium and Resources Co., Ltd.
- People's Insurance Co. (Group) of China Ltd.
- PetroChina Company Limited
- Petroleos de Venezuela SA
- PICC Property & Casualty Co., Ltd.
- Pingdingshan Tianan Coal Mining Co., Ltd.
- Postal Savings Bank of China Co., Ltd.
- Power Construction Corporation of China, Ltd.
- Powerchina Roadbridge Group (British Virgin Islands) Ltd.
- Promsvyazbank PJSC
- Prosperous Ray Ltd.
- PTT Global Chemical Plc
- PTT Public Co., Ltd.
- PTT Treasury Center Co., Ltd.
- Public Joint-Stock Company Gazprom
- Qatar Electricity & Water Co.
- Qatar Petroleum
- QazaqGaz National Co. JSC
- Qinghai Salt Lake Industry Co., Ltd.
- Qtel International Finance Ltd.
- Rongshi International Finance Ltd.
- Rosneft Oil Co.
- Rosselkhozbank JSC
- Russian Railways JSC
- Ruwais Power Co. PJSC
- SA Global Sukuk Ltd.
- SABIC Agri-Nutrients Co.
- SABIC Capital I BV
- SABIC Capital II BV
- SAIC Motor Corporation Limited
- Samruk-Kazyna Sovereign Wealth Fund JSC
- Saudi Arabian Mining Co.
- Saudi Arabian Oil Co.
- Saudi Basic Industries Corp.
- Saudi Electricity Co.
- Saudi Electricity Global Sukuk Co. - 2
- Saudi Electricity Global Sukuk Co. - 4
- Saudi National Bank
- Saudi Telecom Co.
- Sberbank of Russia PJSC
- SCF Capital Ltd
- SDIC Capital Co., Ltd.
- SDIC Power Holdings Co., Ltd.
- SEPCO Virgin Ltd.
- Shaanxi Coal Industry Co., Ltd.
- Shan Xi Hua Yang Group New Energy Co., Ltd.
- Shandong Gold Mining Co., Ltd.
- Shanghai Construction Group Co., Ltd.
- Shanghai Electric Group Co., Ltd.
- Shanghai Electric Power Co., Ltd.
- Shanghai International Airport Co., Ltd.
- Shanghai Lingang Holdings Corp. Ltd.
- Shanghai Lujiazui Finance & Trade Zone Development Co., Ltd.
- Shanghai Rural Commercial Bank Co., Ltd.
- Shanxi Coal International Energy Group Co., Ltd.
- Shanxi Coking Coal Energy Group Co., Ltd.
- Shanxi Lu'An Environmental Energy Development Co., Ltd.
- Shanxi Taigang Stainless Steel Co., Ltd.
- Shanxi Xinghuacun Fen Wine Factory Co., Ltd.
- Shenergy Co., Ltd.
- Shennan Circuits Co., Ltd.
- Shenwan Hongyuan Group Co., Ltd.
- Shenwan Hongyuan International Finance Ltd.
- Shenzhen Overseas Chinese Town Co., Ltd.
- Sichuan Chuantou Energy Co., Ltd.
- Sichuan New Energy Power Company Limited
- Sichuan Road & Bridge Co., Ltd.
- Sinochem Offshore Capital Co. Ltd.
- Sinochem Overseas Capital Co. Ltd.
- Sinoma Science & Technology Co., Ltd.
- Sinopec Capital (2013) Ltd.
- Sinopec Group Overseas Development (2014) Ltd.

- Sinopec Group Overseas Development (2016) Ltd.
- Sinopec Group Overseas Development Ltd.
- Sinopec Shanghai Petrochemical Co., Ltd.
- Sinopharm Group Co., Ltd.
- Sinosing Services Pte Ltd.
- Southern Gas Corridor CJSC
- Southwest Securities Co., Ltd.
- SPIC Luxembourg Latin America Renewable Energy Investment Co.
- State Elite Global Ltd.
- State Grid Europe Development (2014) Plc
- State Grid Overseas Investment (2013) Ltd.
- State Grid Overseas Investment (2014) Ltd.
- State Grid Overseas Investment BVI Ltd.
- State Oil Company of Azerbaijan Republic
- State Transport Leasing Co OJSC
- STC Sukuk Co. Ltd.
- Thai Oil Public Co. Ltd.
- Thail Oil Treasury Center Co., Ltd.
- Tianma Microelectronics Co., Ltd
- Transneft PJSC
- Turkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankasi A.S.
- Unisplendour Co., Ltd.
- Unity 1 Sukuk Ltd.
- Uzbekneftegaz National Holding Co.
- Vnesheconombank
- VTB Bank PJSC
- Western Securities Co., Ltd.
- Wuliangye Yibin Co., Ltd.
- Xiamen Tungsten Co., Ltd.
- Yanbu National Petrochemical Co.
- Zhangzhou Pientzehuang Pharmaceutical Co., Ltd.
- Zhejiang China Commodities City Group Co., Ltd.
- Zhejiang Expressway Co., Ltd.
- Zhejiang Juhua Co., Ltd.
- Zhejiang Zheneng Electric Power Co., Ltd.
- Zheshang Securities Co., Ltd.
- Zhongjin Gold Corp., Ltd.
- Zhongtai Securities Co., Ltd.
- Zhuzhou CRRC Times Electric Co., Ltd.

TABEL 3.4.4.1 UITGESLOTEN LANDEN ACHMEA IM PER 1 JANUARI 2023

Landen	Corruptie	Mensenrechten	Arbeidsnormen	Sancties
UAE		x		
Afghanistan	x	x		x
Angola		x		
Azerbaijan		x		
Bahrain		x		
Burundi	x	x	x	
Brunei		x		
Belarus		x		x

Democratic Republic of the Congo	x		x	
Central African Republic			x	x
Congo Republic	x		x	
Cameroon			x	
China			x	
Cuba			x	
Djibouti			x	
Algeria			x	
Egypt			x	
Eritrea			x	
Ethiopia			x	
Gabon			x	
Guinea			x	
Equatorial Guinea	x		x	
Haiti	x		x	
Iraq			x	
Iran			x	x
Jordan			x	
Kyrgyzstan			x	
Cambodia			x	
North Korea	x		x	x
Kazakhstan			x	
Laos			x	
Libya	x		x	x
Mali			x	
Myanmar			x	x
Nicaragua			x	
Oman			x	
Qatar			x	
Russia			x	x
Rwanda			x	
Saudi Arabia			x	
Sudan	x		x	x
Somalia	x		x	x
South Sudan	x		x	
Syria	x		x	x
Eswatini			x	
Chad			x	

Thailand		x	
Tajikistan		x	
Turkmenistan	x	x	
Turkey		x	
Uganda		x	
Uzbekistan		x	x
Venezuela	x	x	
Viet Nam		x	
Yemen	x	x	x
Zimbabwe		x	x

3.5. Goed bestuur

Achmea IM belegt in ondernemingen die voldoen aan de praktijken van goed bestuur (good governance). Ondernemingen die op dit vlak zeer slecht presteren, worden op voorhand uitgesloten. Daarbij wordt minimaal gekeken naar de wettelijke vereisten op het gebied van:

- ✓ Goede managementstructuren;
- ✓ Betrekkingen met werknemers;
- ✓ Beloning van het betrokken personeel;
- ✓ Naleving van de belastingwetgeving.

Hier bovenop wordt, zowel vóór als na het aankopen van beleggingen, het MVB-beleid toegepast. Bij het bepalen of ondernemingen goed presteren op het gebied van goed bestuur, maakt Achmea IM gebruik van ESG-data van derden. Mocht een onderneming waarin wordt belegd na verloop van tijd niet goed presteren, dan wordt deze alsnog uitgesloten volgens het gestandaardiseerde uitsluitingsproces.

De volgende bedrijven worden per 1 juli 2023 op basis van good governance uitgesloten:

- First Union Corporation
- Freeport-McMoRan, Inc.
- Grupo Mexico S.A.B. de C.V.
- Mexico Generadora de Energia S de RL
- Minera Mexico SA de CV
- Petrobras Global Finance BV
- Petroleo Brasileiro SA
- PT Freeport Indonesia
- PT Indonesia Asahan Aluminium (Persero)
- Southern Copper Corporation
- Wachovia Bank, National Association
- Wachovia Corporation
- Wells Fargo & Company
- Wells Fargo Bank, N.A.

4. Stembeleid & Corporate Governance

Corporate governance, of goed ondernemingsbestuur, heeft betrekking op de verhoudingen tussen de verschillende actoren van een onderneming zoals de Raad van Bestuur (RvB), de Raad van Commissarissen (RvC), aandeelhouders en andere belanghebbenden. Rekenschap, transparantie en toezicht spelen een centrale rol. Door actief gebruik te maken van aandeelhoudersrechten kan Achmea IM via haar beleggingsfondsen invloed uitoefenen op de ondernemingen waarin zij belegt. Het gaat hierbij om het benoemen van bestuurders, het goedkeuren van jaarstukken en in sommige gevallen het beloningsbeleid. De beleggingsfondsen doen dit onder andere door gebruik te maken van het stemrecht. Op deze manier wordt een betere corporate governance gestimuleerd bij de ondernemingen. Het is onze overtuiging dat een goede corporate governance bijdraagt aan langetermijnwaardecreatie.

4.1. Institutionele belegger als actief aandeelhouder

De Nederlandse Corporate Governance Code schrijft voor dat institutionele beleggers zoals pensioenfondsen beleid moeten hebben ten aanzien van het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen van de beursgenoteerde ondernemingen waarin zij beleggen. Daarbij wordt van de institutionele belegger gevraagd om minstens eenmaal per jaar aan te geven hoe invulling wordt gegeven aan het stembeleid. Daarnaast stelt de Corporate Governance Code dat er minimaal eenmaal per kwartaal moet worden aangegeven hoe er gestemd is op de aandeelhoudersvergaderingen.

Achmea IM voldoet aan de bepalingen van de Corporate Governance Code. Op de website van Achmea IM vindt u de volgende documenten:

1. Stembeleid;
2. Stemverslag van de voorgaande kwartalen en het afgelopen jaar;
3. Rapportagetool waarbij gerapporteerd wordt hoe gestemd is per aandeelhoudersvergadering.

4.2. Stemgedrag Achmea IM

Achtergrond

De eerste helft van het jaar is altijd een zeer drukke stemperiode. De meeste aandeelhoudersvergaderingen van ondernemingen in Europa, Japan en de Verenigde Staten vinden namelijk in de eerste helft van het jaar plaats. De wijze waarop aandeelhoudersvergaderingen werden gehouden verschilde dit jaar per land volgens de voor dat land geldende wet- en regelgeving. Amerikaanse en Duitse aandeelhoudersvergaderingen vonden veelal virtueel plaats, waar Nederlandse aandeelhoudersvergaderingen met name live werden gehouden (77%) of in hybride vorm (23%).

Aandeelhoudersvoorstellen

Waar in 2022 voor het eerst aandeelhoudersvoorstellen op agenda's kwamen die niet ESG-bevorderend waren, was er dit halfjaar een toename van dit soort voorstellen te zien. Dit speelde met name bij Amerikaanse ondernemingen. Het betrof onder andere het volgende type voorstellen:

- Klimaat, met als doel het verminderen van inzet op de klimaattransitie.
- Diversiteit, met als doel de 'gewone Amerikanen' niet gedupeerd te laten worden door diversiteitseisen.
- China, met als doel het beperken van ondernemingsactiviteiten in China.

Deze zogenoemde 'anti-ESG voorstellen' hebben weinig steun ontvangen van aandeelhouders en geen van deze voorstellen is aangenomen.

Aandeelhoudersvoorstellen Follow This Klimaat

Ontwikkelingen op het gebied van klimaat gerelateerde agenda items zijn niet eenduidig. Dit is goed terug te zien bij de aandeelhoudersvoorstellen die Follow This indiende bij

grote olie- en gasondernemingen. Follow This en co-filende institutionele aandeelhouders vragen via dit voorstel de ondernemingen om scope-3 emissiereductiedoelstellingen op de middellange termijn op te stellen, die in lijn zijn met het Klimaatakkoord van Parijs. In onderstaande tabel staat bij welke ondernemingen Follow This in 2023 een aandeelhoudersvoorstel heeft ingediend en wat de resultaten in 2022 en 2023 waren.

TABEL 4.2.1 AANDEELHOUDERSVOORSTELLEN FOLLOW THIS 2023

Onderneming	Land van herkomst	Resultaat 2023	Resultaat 2022
BP	Verenigd Koninkrijk	17%	15%
Chevron	Verenigde Staten	10%	33%
Exxon	Verenigde Staten	11%	28%
Shell	Verenigd Koninkrijk	20%	20%
TotalEnergies	Frankrijk	30%	-

Te zien is dat er een daling van steun is voor het aandeelhoudersvoorstel bij de twee Amerikaanse ondernemingen. De daling van steun bij Chevron en Exxon wordt deels veroorzaakt door de ‘anti-ESG’ wind die rond waait in de Verenigde Staten. Op allerlei platforms en op verschillende manieren spreken mensen (met name Republikeinen) zich uit tegen duurzaamheid en proberen diverse partijen te beïnvloeden. Hoe dit zich verder gaat ontwikkelen en welke gevolgen dit heeft op de lange termijn, is nog niet te voorspellen. Bij de andere ondernemingen is een stijging van steun te zien of in het geval van Shell het gelijk blijven van de steun.

De grote proxy advisors ISS en GlassLewis adviseerden op basis van hun eigen standaard stembeleid een ‘tegen’ stem met betrekking tot de aandeelhoudersvoorstellen van Follow This (m.u.v. TotalEnergies wat een adviserend voorstel was). Dit is zorgwekkend zeker gezien het gebrek aan actie bijvoorbeeld bij Chevron en Exxon. Veel aandeelhouders volgen namelijk bij het stemmen het standaard beleid van proxy advisors. Het advies van proxy advisors heeft daardoor grote impact. Wij zullen dit met de eigen proxy advisor, ISS, gaan bespreken. De ‘anti-ESG beweging’ richt zich ook op proxy advisors. Ze proberen de proxy advisors een bepaalde kant op te dwingen. ISS heeft in juni 2023 een [statement](#) gepubliceerd dat hun stemadvies apolitiek is. In het statement geeft ISS aan dat ze in de laatste maanden meerdere keren aangesproken zijn en dat ze aangemerkt zijn

als ‘woke-activisten’ en sociale ingenieurs. ISS merkt op dat zij ieder aandeelhoudersvoorstel onafhankelijk beoordeelt en zich niet laat beïnvloeden.

Voor de volledigheid, Achmea IM hanteert een op maat gemaakt stembeleid, waar ESG een belangrijke plaats in heeft, om die reden is er ‘voor’ de aandeelhoudersvoorstellen van Follow This gestemd waar van toepassing.

Een toename van klimaatactivisme bij aandeelhoudersvergaderingen

Klimaatactivisten eisten weer een prominente rol op tijdens aandeelhoudersvergaderingen van grote olie- en gasondernemingen, zoals Shell en TotalEnergies. Van demonstraties buiten de zaal tot de microfoons bezetten, iedere keer dezelfde vraag te stellen en zingen en scanderen tijdens de vergadering. Aandeelhouders gaven aan zich onveilig te voelen, evenals de bestuurders van de onderneming. Ondernemingen gaan intern de gang van zaken tijdens aandeelhoudersvergaderingen evalueren en bekijken of er actie ondernomen moet worden. De protestacties lijken contraproductief te werken, aangezien een inhoudelijk gesprek niet plaatsvindt en er toenemende weerstand is tegen de heftigheid van de acties. De boodschap lijkt onder te sneeuwen. Ondernemingen kunnen zich hier achter verschuilen en diverse partijen op 1 hoop vegen als ‘activisten’ waar geen gesprek mee mogelijk is. Wij zijn overtuigd dat het belangrijk is om het gesprek inhoudelijk aan te gaan en met diverse instrumenten de boodschap te ondersteunen, zoals door het stemmen en indienen van aandeelhoudersresoluties.

Stemactiviteiten van Achmea IM

We stemden in het afgelopen halfjaar in totaal op **3.205 vergaderingen** op totaal **41.850 agendapunten**. Er wordt niet altijd met het management van de onderneming meegestemd. Er is **20% tegen het management gestemd**. Zie onderstaande tabel voor een overzicht van de managementvoorstellen en de regionale verdeling van vergaderingen over H1 2023.

De meeste voorstellen betroffen (her)benoemingen. Relatief gezien is het % ‘tegen’ stemmen het hoogst bij beloningen en klimaat. De tegenstemmen bij beloningen betrof met name beloningsstructuren die als excessief, onvoldoende toegelicht en niet transparant genoeg beoordeeld worden, of waar een link met de prestaties van de onderneming ontbreekt. Dit kwam zowel terug in beloningsbeleid als beloningsverslagen. De tegenstemmen bij klimaat zagen op klimaattransitieplannen van de onderneming die niet aan onze eisen voldeden.

TABEL 4.2.2 MANAGEMENTVOORSTELLEN H1 2023¹

	Totaal ²Achmea IM ESG Global Equity Fund	% Tegen Achmea IM ESG Global Equity Fund	Totaal Achmea IM Global Equity Fund	% Tegen Achmea IM Global Equity Fund	Totaal Global Multi Factor Equity Fund	% Tegen Global Multi Factor Equity Fund	Totaal Beleggingsp Aandelen Wereldwijd	% Tegen Beleggingsp Aandelen Wereldwijd	Totaal Emerging Markets Equity Fund	% Tegen Emerging Markets Equity Fund
Aandelen gerelateerd	104	2%	633	6%	146	13%	633	6%	1682	15%
Audit gerelateerd	113	1%	668	0,10%	158	0%	669	0,10%	615	2%
Beloning	224	54%	1313	57%	319	56%	1314	57%	1212	25%
Benoemingen	853	17%	5999	15%	1529	16%	6011	15%	2435	15%
Bestuurders gerelateerd	141	15%	940	7%	122	7%	943	7%	1150	15%
Duurzaamheid	4	0%	14	0%	4	0%	14	0%	n.v.t.	n.v.t.
Niet-routinematig	3	0%	47	6%	11	18%	47	6%	668	11%
Overig	2	0%	10	10%	5	80%	10	10%	104	26%
Overname gerelateerd	11	0%	55	4%	19	11%	55	4%	1	100%
Routine	150	5%	786	5%	160	4%	787	5%	3707	3%
Sociaal	8	0%	26	0%	7	0%	26	0%	31	45%
Statuten gerelateerd	19	11%	163	5%	33	6%	163	5%	718	20%
Strategische transacties	1	0%	15	13%	2	50%	15	13%	960	35%
Klimaat	n.v.t.	n.v.t.	11	73%	2	100%	11	73%	n.v.t.	n.v.t.
Geen research	n.v.t.	n.v.t.	4	100%	n.v.t.	n.v.t.	4	100%	n.v.t.	n.v.t.

¹ Zie de bijlagen voor een verdere beschrijving van de type voorstellen.

² Dit betreft het totaal voor en tegen stemmen.

TABEL 4.2.3 REGIONALE VERDELING H1 2023

Land	Aantal	Denmark	7
		Egypt	2
Australia	5	Finland	10
Austria	3	France	34
Belgium	8	Germany	24
Bermuda	10	Greece	8
Brazil	61	Hong Kong	14
Canada	43	Hungary	0
Cayman Islands	110	India	75
Chile	13	Indonesia	21
China	747	Ireland	9
Colombia	1	Isle of Man	1
Curacao	1	Israel	2
Czech Republic	2	Italy	8

Japan	118
Jersey	3
Luxembourg	3
Malaysia	28
Mexico	30
Netherlands	32
Norway	10
Peru	1
Philippines	14
Poland	15
Portugal	1
Saudi Arabia	13
Singapore	9
South Africa	18
South Korea	102
Spain	12
Sweden	25
Switzerland	20
Taiwan	83
Thailand	1
Turkey	13
USA	374
United Arab Emirates	6
United Kingdom	35

Op de website van Achmea IM kunt u via het Vote Disclosure Systeem vinden hoe we gestemd hebben per aandeelhoudersvergadering.

We maken bij het uitoefenen van stemrechten gebruik van het stemplatform en analyses van Institutional Shareholder Services (ISS). ISS stelt aan de hand van het Achmea-stembeleid specifieke analyses op. Zo past Achmea IM voor elke steminstructie haar eigen op maat gemaakte stembeleid toe.

Het stembeleid van Achmea IM wordt doorlopend geactualiseerd op basis van wereldwijde trends op het gebied van corporate governance, ons stemgedrag bij controversiële agendapunten en overige actualiteiten. Voordat een definitieve stem wordt uitgebracht, besteden we extra aandacht aan controversiële agendapunten. Het uiteindelijke besluit wordt genomen op basis van de specifieke feiten en omstandigheden van het agendapunt.

4.3. Agenderingsrecht aandeelhouders

Op aandeelhoudersvergaderingen kunnen aandeelhouders een voorstel agenderen, mits wordt voldaan aan de voorwaarden van het lokaal geldende agenderingsrecht. Deze aandeelhoudersresoluties kunnen betrekking hebben op de thema's klimaat, biodiversiteit, gezondheid, arbeidsrechten, mensenrechten of goed bestuur enzovoort. In het afgelopen halfjaar hebben wij **1830 aandeelhoudersresoluties** beoordeeld en onze stem uitgebracht. In onderstaande tabel staat een overzicht opgenomen van het aantal aandeelhoudersvoorstellen verdeeld per thema.

Wij toetsen de afzonderlijke aandeelhoudersvoorstellen op inhoud, wenselijkheid, werkbaarheid en effect. Wij zullen niet in alle gevallen voor een aandeelhoudersresolutie stemmen, ook al past deze binnen onze speerpunthema's. Wanneer een aandeelhoudersvoorstel onvoldoende is onderbouwd, te voorschrijvend is of onevenredig belastend zullen wij tegen stemmen. In onderstaande tabel staat aangegeven hoe er is gestemd op de aandeelhoudersresoluties per thema. Veel van de niet-ESG bevorderende aandeelhoudersvoorstellen zijn gecategoriseerd onder 'duurzaamheid' en 'overig'.

TABEL 4.3.1 AANDEELHOUDERSVOORSTELLEN H1 2023¹

	Totaal ² Achmea IM ESG Global Equity Fund	% Tegen Achmea IM ESG Global Equity Fund	Totaal Achmea IM Global Equity Fund	% Tegen Achmea IM Global Equity Fund	Totaal Global Multi Factor Equity Fund	% Tegen Global Multi Factor Equity Fund	Totaal Beleggingspool Aandelen Wereldwijd	% Tegen Beleggingspool Aandelen Wereldwijd	Totaal Emerging Markets Equity Fund	% Tegen Emerging Markets Equity Fund
Audit gerelateerd	2	50%	6	33%	n.v.t.	n.v.t.	6	33%	83	4%
Beloning	13	62%	40	48%	12	42%	40	48%	9	33%
Benoemingen	3	33%	13	31%	n.v.t.	n.v.t.	13	31%	277	14%
Bestuurders gerelateerd	20	10%	65	15%	19	21%	65	15%	3	33%
Corporate Governance	8	50%	34	18%	15	20%	34	18%	n.v.t.	n.v.t.
Duurzaamheid	13	69%	49	61%	27	59%	49	61%	n.v.t.	n.v.t.
Klimaat	17	29%	94	13%	39	18%	94	13%	n.v.t.	n.v.t.
Niet-routinematig	1	0%	7	14%	5	0%	7	14%	n.v.t.	n.v.t.
Overig	11	100%	15	87%	n.v.t.	n.v.t.	15	87%	68	6%
Sociaal	53	21%	175	11%	87	8%	175	11%	n.v.t.	n.v.t.
Statuten gerelateerd	2	50%	13	92%	5	80%	13	92%	5	60%
Routine	n.v.t.	n.v.t.	3	100%	n.v.t.	n.v.t.	3	100%	5	0%

¹ Zie de bijlagen voor een verdere beschrijving van de type voorstellen.

² Dit betreft het totaal voor en tegen stemmen.

Resoluties

Klimaat

Kraft Heinz

Mercy Investment Services heeft een aandeelhoudersvoorstel ingediend op de aandeelhoudersvergadering van The Kraft Heinz Company (Kraft Heinz). De onderneming wordt gevraagd om te rapporteren over watergerelateerde risico's. Er wordt specifiek gevraagd om te rapporteren over haar totale blootstelling aan waterrisico's, inclusief de toeleveringsketen, met behulp van kwantitatieve indicatoren indien deze beschikbaar zijn. Dit houdt in dat Kraft Heinz waterrisico's dient te identificeren, evenals beleid

moet opstellen en mitigerende maatregelen moet nemen om deze risico's te verminderen.

Kraft Heinz geeft zelf aan dat het voldoende rapporteert en benadrukt dat de bestaande strategie zich richt op waterrisico's in de directe activiteiten, maar ook in de waardeketen. In het ESG-rapport beschrijft Kraft Heinz hoe het een waterrisicobeoordeling heeft uitgevoerd op de productiefaciliteiten en geeft het informatie welke van de productiefaciliteiten zich in gebieden met watertekorten bevinden. De onderneming heeft tijdgebonden doelen om de totale intensiteit van het watergebruik in gebieden met watertekorten te verminderen. De onderneming maakt de voortgang van deze doelen bekend. Het bedrijf heeft zich ook gecommitteerd aan het 'CEO Water Mandate', dat de eis

bevat om de voortgang op zes gebieden met betrekking tot waterbeheer openbaar te maken. De richtlijnen voor leveranciers bevatten verwachtingen voor leveranciers om het waterverbruik bij te houden.

Over het algemeen lijkt Kraft Heinz voldoende vooruitgang te boeken bij het aanpakken van waterrisico's en geeft het voldoende informatie in haar rapportages. Aandeelhouders hebben wel baat bij het gevraagde rapport, omdat het extra informatie geeft over de waterrisico's en mitigerende maatregelen voor specifiek de toeleveringsketen. Hierdoor wordt waterrisico in de gehele waardeketen meegenomen. Bovendien zou transparantie Kraft Heinz in staat stellen watergerelateerde risico's beter te beheren en de inzet van de onderneming af te stemmen op duurzame langetermijnwaardecreatie. Om deze reden heeft Achmea IM VOOR het voorstel gestemd. Van de aandeelhouders heeft 7,8% VOOR het voorstel gestemd, het voorstel is hiermee afgewezen. Het voorstel stond voor het eerst op de agenda.

Equinor

WWF en Greenpeace hebben het volgende voorstel ingediend: "Equinor identificeert en beheert risico's en mogelijkheden met betrekking tot het klimaat en integreert deze in de strategie van de onderneming. Equinor stelt doelen en implementeert maatregelen om de uitstoot van broeikasgassen op korte en lange termijn te verminderen, in lijn met de doelstelling om de opwarming van de aarde te beperken tot 1,5 °C, en rapporteert aan aandeelhouders over de voortgang ten opzichte van deze doelen. Doelen en maatregelen omvatten de hele toeleveringsketen (scope 1, 2 en 3) en houden een absolute vermindering in van de uitstoot van broeikasgassen." Equinor geeft als reactie op het voorstel dat de laatste 12 maanden hebben getoond hoe belangrijk energie voor de maatschappij is. Equinor meent dat zij zich in een goede positie bevindt om de markt te voorzien van de broodnodige energie en tegelijkertijd de uitstoot van haar activiteiten te verminderen en te investeren in de noodzakelijke systemische verandering naar net-zero. Ook verwijst Equinor naar haar klimaattransitieplan die in 2022 97% 'voor' stemmen behaalde. Het transitieplan van de onderneming is momenteel alleen voor scopes 1 en 2 afgestemd op een 1,5°C-pad.

Er was een daling te zien in de uitstoot van 2019-2021, maar het is goed mogelijk dat deze constante daling in absolute cijfers in de toekomst niet zal aanhouden, aangezien Equinor verwacht dat de olie- en gasproductie in de periode 2021-2026 zal toenemen. Dit kan leiden tot meer emissies door het gebruik van verkochte producten. Equinor heeft toegezegd in 2050 net-zero te zijn en de middellange termijn doelen af te stemmen op het 1,5°C-traject. De onderneming maakt echter niet duidelijk wat de groeiprognoze voor de productie is en hoe het de exploratie en productie van fossiele brandstoffen naar beneden wil brengen, om in lijn te zijn met de aanbevelingen van het International Energy Agency.

De indieners uiten terechte zorgen over het klimaattransitieplan van de onderneming. Het vaststellen van broeikasgasemissiereductiedoelstellingen voor scopes 1, 2 en 3, die zijn afgestemd op een 1,5°C-scenario, zou het transitieplan geloofwaardiger maken.

Achmea IM heeft 'voor' het voorstel gestemd, aangezien het voorstel gericht is op het verder versterken van het huidige klimaattransitieplan, met name in de oproep tot absolute reductiedoelstellingen en het terugschroeven van de exploratie van fossiele brandstoffen. Het voorstel ontving 3,6% 'voor-stemmen' en is hiermee niet aangenomen.

Tijdens de vergadering van Equinor werden ook diverse aandeelhoudersvoorstellen ingediend die als te voorschrijvend worden beschouwd en niet in het belang van de onderneming en haar stakeholders. Achmea IM heeft dan ook 'tegen' de volgende voorstellen gestemd:

- Verbied het gebruik van glasvezelrotorbladen in alle nieuwe windparken, belooft bestaande waterkrachtprojecten op te kopen en doe onderzoek naar andere energiebronnen zoals thorium.
- Alle exploratie- en booractiviteiten tegen 2025 stopzetten en financiële en technische bijstand verlenen voor het herstel en de ontwikkeling van de Oekraïense energie-infrastructuur.
- Alle plannen voor activiteiten in de Barentszee beëindigen, de investeringen in hernieuwbare energie/een koolstofarme oplossing opvoeren tot 50 procent in 2025, CCS implementeren voor Melkoya en investeren in de wederopbouw van Oekraïne.

Deze voorstellen behaalden geen van allen meer dan 0,4% van de stemmen.

Follow This

Follow This en co-filende institutionele aandeelhouders hebben bij meerdere olie- en gasondernemingen een aandeelhoudersvoorstel ingediend. Via dit voorstel worden de ondernemingen gevraagd om scope-3 emissiereducties op de middellange termijn op te stellen. In onderstaande tabel staat bij welke ondernemingen Follow This een aandeelhoudersvoorstel heeft ingediend en wat de resultaten in 2022 en 2023 waren.

TABEL 4.3.1 AANDEELHOUDERSVOORSTELLEN FOLLOW THIS 2023

Onderneming	Land van herkomst	Resultaat 2023	Resultaat 2022
BP	Verenigd Koninkrijk	17%	15%
Chevron	Verenigde Staten	10%	33%
Exxon	Verenigde staten	11%	28%

Shell	Verenigd Koninkrijk	20%	20%
TotalEnergies	Frankrijk	30%	-

De daling van steun bij Chevron en Exxon wordt deels veroorzaakt door de 'anti-ESG' wind die rondgaat in de Verenigde Staten. Op allerlei platforms en op verschillende manieren spreken Republikeinen zich uit tegen duurzaamheid en proberen diverse partijen te beïnvloeden. Hoe dit zich verder gaat ontwikkelen en welke gevolgen dit heeft op de lange termijn, is nog niet te voorspellen.

Nadat vorig jaar het aandeelhoudersvoorstel bij TotalEnergies door de onderneming geblokkeerd was wegens juridische gronden is er voor gekozen om het aandeelhoudersvoorstel dit jaar als adviserend op te stellen. Dit heeft ervoor gezorgd dat het aandeelhoudersvoorstel daadwerkelijk op de agenda is gekomen van de aandeelhoudersvergadering. Ook adviseerden proxy advisors om 'voor' dit voorstel bij TotalEnergies te stemmen waardoor er veel steun voor het voorstel was. Helaas heeft het voorstel geen meerderheid behaald maar de onderneming zal wel met een inhoudelijke reactie moeten komen.

Achmea IM heeft, waar van toepassing, 'voor' de resoluties van Follow This gestemd.

Arbeidsnormen

Uber

Achmea IM heeft een aandeelhoudersresolutie ingediend bij Uber Technologies, Inc. (Uber), waarin het vraagt naar een onafhankelijke audit door een derde partij naar de gezondheid en veiligheid van chauffeurs. Het rapport moet openbaar worden gemaakt op de website van Uber.

De resolutie ligt inhoudelijk in het verlengde van de lopende normatieve dialoog met Uber over de gezondheid en veiligheid van haar werknemers in de Verenigde Staten. Uber ligt in de Verenigde Staten onder vuur omdat de onderneming haar chauffeurs onvoldoende bescherming biedt door hen als zelfstandigen in plaats van werknemers te classificeren. De onderneming is hierover in diverse rechtszaken met Amerikaanse autoriteiten verwickeld. Uber heeft haar beleid in de dialoog met ISS ESG altijd verdedigd, maar heeft geen maatregelen genomen in lijn met verwachtingen van aandeelhouders, waaronder het laten uitvoeren van een onafhankelijke evaluatie van haar beleid ten aanzien van de gezondheid en veiligheid van haar chauffeurs en bezorgers.

Uber geeft als reactie dat het voorstel onnodig is omdat Uber al uitgebreid rapporteert over zijn doelen en prestaties. Echter deze rapportages zijn alleen gericht op de Verenigde Staten en nemen veel zaken, zoals verkeersongevallen en sociale onveiligheid, niet mee.

Achmea IM heeft VOOR de resolutie gestemd.

Aandeelhouders hebben baat bij meer transparantie, ook om het veiligheidsbeleid van de onderneming beter te begrijpen en te beoordelen. Daarbij is het tevens passend binnen de escalatiestrategie om het voorstel te steunen. Van de aandeelhouders heeft 9,9% VOOR het voorstel gestemd, het voorstel is hiermee afgewezen. Het voorstel stond voor het eerst op de agenda.

Starbucks

De indiener van het voorstel vraagt Starbucks om een beoordeling te laten doen door een derde partij van haar beleid en uitvoering op het gebied van mensenrechten, vrijheid van vereniging en collectieve onderhandelingen. In het voorstel wordt gevraagd om een beoordeling van alle Starbucks-winkels die eigendom zijn van de onderneming en winkels met een licentie. Volgens het jaarverslag vertegenwoordigen deze winkels de overgrote meerderheid van Starbucks winkels.

Het voorstel benadrukt dat werknemers van Starbucks hebben gemeld dat de onderneming het recht op vrijheid van vereniging en collectieve onderhandelingen heeft geschonden. Ook wordt er verwezen naar het feit dat het National Labor Relations Board (NLRB) beweringen over schendingen van arbeidsrechten gegrond hebben bevonden. Volgens berichtgeving begin december 2022 hebben werknemers van meer dan 330 Starbucks-winkels gestemd voor vakbondsvorming, waarvan 268 hier positief op hebben gestemd. Winkels met een vakbond vertegenwoordigen echter slechts 3 procent van de vestigingen van de onderneming in de Verenigde Staten.

Volgens een Global Human Rights Statement van Starbucks, die gebaseerd is op een aantal internationale normen, hebben werknemers recht op vrijheid van vereniging en collectieve onderhandelingen. Starbucks voorziet aandeelhouders van informatie over de voordelen die de onderneming werknemers biedt, de acties die de onderneming toelaatbaar acht of die het in strijd acht met zijn beleid, en perspectieven op de standpunten en acties van het NLRB. De onderneming heeft de risico's van vakbonden besproken in zijn jaarverslag en tijdens een earnings call.

Er zijn geloofwaardige redenen om de verschillende beschuldigingen van het NLRB, Starbucks en Workers United te ondersteunen. Hoewel er verschillende kwesties zijn opgelost, zijn veel beschuldigingen van wangedrag en mogelijke beleidswijzigingen nog lopende. De voorgestelde beoordeling door een derde partij zou aandeelhouders ten goede komen, doordat het ruis wegneemt en hen helpt bij het evalueren van de manier waarop de onderneming omgaat met de risico's die hiermee samenhangen. Daarbij voert Achmea IM een zelfde soort normatieve dialoog met Starbucks.

Om bovenstaande redenen heeft Achmea IM voor het aandeelhoudersvoorstel gestemd. Het was de eerste keer dat

dit voorstel op de agenda stond. Het voorstel is met 52% van de stemmen aangenomen. Starbucks zal de voorstel daarmee moeten uitvoeren.

Gezondheid

Abbvie

Bij Abbvie heeft Achmea IM op de aandeelhoudersvergadering van 2023 een resolutie mede-ingediend over het gebruik van zogenaamde secundaire en tertiaire patenten. Dit zijn patenten die worden ingediend na het aflopen van een eerst patent. Hierdoor houdt een farmaceut voor zeer lange tijd een monopolie op een medicijn, waardoor de prijzen zeer hoog blijven en de toegankelijkheid onder druk staat. Zo heeft Abbvie voor haar medicijn Humira (ontstekingsremmer) 130 patenten geregistreerd. De resolutie roept de onderneming op om transparant te zijn of en hoe maatschappelijke impact wordt meegewogen bij de besluitvorming voor het indienen van secundaire en tertiaire patenten.

Abbvie stelde dat de resolutie onnodig was, omdat uit bestaande publicaties blijkt dat de Raad van Bestuur al goed toezicht houdt en dat de onderneming zich inzet om ethisch te handelen. Abbvie gaf verder aan dat ethische besluitvorming zich uitstrekt tot de bescherming van haar intellectuele eigendom. In het bijzonder geeft de onderneming aan dat het proces rondom patenten jaren kan duren, dat de relevantie van een patent niet bekend is tot het product volledig ontwikkeld is en dat elke bijkomende transparantie de concurrentiebelangen van AbbVie zou kunnen bedreigen.

Achmea IM heeft VOOR de resolutie gestemd. Aandeelhouders hebben baat bij meer transparantie over de processen en toezichtmechanismen van de onderneming. De resolutie heeft 31% van de stemmen gekregen. Hiermee is het voorstel afgewezen.

Sociaal

McDonald's

Het aandeelhoudersvoorstel verzoekt om een wereldwijd politiek transparantierapport te publiceren, inclusief transparantie over niet-Amerikaanse politieke betrokkenheid, beleidsbeïnvloeding, lobby activiteiten, wetenschappelijk onderzoek en liefdadigheidsbijdragen. Transparantie toont aan of de politieke betrokkenheid van de onderneming in overeenstemming is met de openbare verklaringen en waarden.

McDonald's publiceert informatie op haar website over de politieke betrokkenheid en lobby activiteiten in de Verenigde Staten. Er wordt echter geen informatie gepubliceerd over haar politieke bijdragen buiten de Verenigde Staten. Ook maakt McDonald's geen lidmaatschappen van wereldwijde handelsverenigingen openbaar. McDonald's heeft in het verleden te maken gehad met enige kritiek van verschillende belanghebbenden met betrekking tot politieke invloed en lobby activiteiten. Een vrijwillig wereldwijd transparantierapport zou het leiderschap van McDonald's op

het gebied van politieke transparantie en corruptiebestrijding aantonen.

Hoewel de openbaarmaking van lobby activiteiten en politieke bijdragen sterk afhankelijk is van de wet- en regelgeving in verschillende rechtsgebieden, zouden aandeelhouders toch baat hebben bij transparantie over politieke due diligence. Deze aanvullende informatie zou aandeelhouders in staat stellen om de uitgebreide politieke activiteiten van de onderneming, de relatieve risico's en voordelen en de manier waarop deze door de onderneming worden beheerd, te evalueren.

Om deze reden heeft Achmea IM voor het aandeelhoudersvoorstel gestemd. Van de aandeelhouders heeft 18% 'voor' het aandeelhoudersvoorstel gestemd. Het voorstel is daarmee niet aangenomen. Dit is de tweede keer dat dit aandeelhoudersvoorstel bij McDonald's op de agenda stond, in 2022 ontving het voorstel 12,6% van de 'voor' stemmen.

Coca-Cola

Clean Yield Asset Management vraagt de onderneming in het aandeelhoudersvoorstel om een rapport op te stellen waarin de openbaar gemaakte standpunten van Coca-Cola worden vergeleken met de standpunten van organisaties en politieke kandidaten, die de onderneming via politieke bijdragen financiert. Het beleid van Coca-Cola is samengevat op de webpagina over publiek beleid en politieke betrokkenheid. De onderneming heeft op dit moment bijdragen aan federale en staatsverkiezingskandidaten stopgezet en de onderneming maakt lidmaatschappen van handelsgroepen en sociale bijdragen openbaar.

Ondanks de transparantie bij politieke betrokkenheid van Coca-Cola en het stopzetten van alle politieke donaties, heeft de onderneming nog risico's in verband met het financieren van organisaties die standpunten innemen die tegenstrijdig zijn met die van Coca-Cola. Coca-Cola heeft negatieve media-aandacht gekregen in verband met de kieswet in Georgia. Dergelijke negatieve aandacht kan het publieke imago en de merkreputatie van de onderneming schaden. Hoewel de onderneming zegt dat het voor ligt op zijn concurrenten volgens de CPA-Zicklin Index, houdt de Index geen rekening met overeenkomsten tussen politieke bijdragen en eigen waarden.

Daarom heeft Achmea IM 'voor' het aandeelhoudersvoorstel gestemd. In totaal ontving het voorstel 28,8% steun van aandeelhouders. Het voorstel stond voor de eerste keer op de agenda en heeft direct al veel steun vergaard. De onderneming zal met een goede inhoudelijke reactie moeten komen hoe zij omgaat met het verzoek en de grote steun van aandeelhouders.

4.4. Corporate Governance ontwikkelingen

Evaluatie aandeelhoudersseizoen Nederland 2023

Grote meerderheid van de aandeelhoudersvergaderingen vond live plaats

Ongeveer 77% van de beursgenoteerde ondernemingen hield een volledig fysieke vergadering. De overige 23% van de ondernemingen hield een hybride vergadering. Bij een deel van deze hybride vergaderingen hadden aandeelhouders de mogelijkheid om virtueel te stemmen en vragen te stellen tijdens de vergadering (62%). Dit wordt gezien als best practice omdat op deze wijze de aandeelhoudersrechten bij een hybride vergadering gewaarborgd worden. Bij de overige hybride vergaderingen hadden aandeelhouders wel de mogelijkheid om virtueel vragen te stellen maar niet om te stemmen. Wij zijn voorstander van hybride vergaderingen waar de aandeelhoudersrechten gewaarborgd zijn, dit geeft veel aandeelhouders de mogelijkheid om de vergaderingen live dan wel virtueel te bezoeken en om vragen te stellen. In Nederland wordt er nog gewerkt aan regelgeving omtrent virtuele vergaderingen.

Meerdere vergaderingen werden verstoord door activistische beleggers

De aandeelhoudersvergaderingen van Ahold Delhaize, BAM Groep, AkzoNovel, Stellantis, ING Groep, Unilever en Shell werden bezocht door klimaatactivisten. Bij de vergaderingen stelden de klimaatactivisten continu dezelfde vraag: committeert de onderneming zich aan het terugbrengen van de totale CO₂-voetafdruk (inclusief scope 3) met ten minste 45% in 2030 ten opzichte van het niveau van 2019, zoals aangegeven door de Nederlandse rechter in de klimaatzaak Shell/Friends of the Earth Nederland uit 2021. Hier wilden ze alleen een ja of nee antwoord op hebben. Bij de jaarvergadering van ING en Shell waren er ook klimaatactivisten van de groep Extinction Rebellion. Er waren activisten bij de vergadering van Shell die het podium wilden bestormen waar de bestuursleden zaten. De beveiliging hield hen tegen en heeft hen uit het pand gezet. De diverse acties hebben geleid tot verstoringen van de vergaderingen maar niet tot een inhoudelijke discussie. De opzet van aandeelhoudersvergaderingen wordt als gevolg van de acties opnieuw besproken. Zo te zien werken de acties contraproductief aangezien er geen inhoudelijke discussie plaatsvindt en de acties soms tot een negatief beeld van de actievoerders leidt. Ondernemingen kunnen zich hierachter verschuilen. In het verleden kwamen er ook stakeholders naar jaarvergaderingen maar het doel lijkt tegenwoordig te zijn om de vergadering te verstoren. Een beter georganiseerde dialoog tussen ondernemingen met stakeholders kan dit mogelijk voorkomen. Belgische vakbonden protesteerden ook bij de jaarvergadering van Ahold Delhaize. Zij protesteerden tegen de voorgenomen verkoop van 128 Delhaize-winkels. Meerdere

aandeelhouders hebben aangegeven zich niet veilig te voelen door de intensiteit van de acties.

Er was een afname in het aantal betwiste managementbesluiten

Dit jaar stonden er bij de Nederlandse aandeelhoudersvergaderingen 1022 managementvoorstellen geagendeerd. Van deze voorstellen werden er 2 voor de vergadering teruggetrokken. 27 managementvoorstellen kregen meer dan 20% 'tegen' stemmen. Dit is een daling van 55% ten opzichte van 2022 (61 voorstellen). Dit kan mogelijk een gevolg zijn van de dialogen die voor de aandeelhoudersvergaderingen met ondernemingen worden gehouden en dat de ondernemingen meer rekening houden met de institutionele stemrichtlijnen wanneer ze een voorstel agenderen. Van de voorstellen met meer dan 20% tegenstemmen was 41% beloning gerelateerd. Dit is een kleine stijging ten opzichte van 2022 (39%). De bevoegdheid om nieuwe aandelen uit te geven en om voorkeursrechten uit te sluiten vertegenwoordigen het op één na grootste deel van de controversiële besluiten (30%), gevolgd door (her)verkiezingen van commissarissen (22%). Dit laatste hangt vaak samen met onvrede over het beloningsbeleid/ beloningsverslag waar de raad van commissarissen verantwoordelijk voor wordt gehouden. Vorig jaar werd voor het eerst gezien dat een toenemend aantal institutionele investeerders bestuursleden en commissarissen verantwoordelijk houden voor het resultaat, de governance, beloning en/of duurzaamheidsactiviteiten. Dit leidde tot een toename in tegenstemmen tegen herbenoemingen. Dit is een trend die dit jaar voortzet en wereldwijd wordt gezien.

In totaal werden 6 managementvoorstellen weggestemd. Zie de tabel hieronder.

TABEL 4.4.1 OVERZICHT AFGEKEURDE MANAGEMENTVOORSTELLEN¹

Onderneming	Onderwerp	Resultaat stemming
Philips	Decharge Raad van Bestuur	76,4% Tegen
BESI	Beloningsverslag	74,3% Tegen
NSI	Uitgiftebevoegdheid nieuwe aandelen, tweede tranche van 10%	65,9% Tegen
NSI	Buiten toepassing verklaring voorkeursrechten tweede tranche van 10% aandelenemissie	65,7% Tegen
Universal Music Group	Herbenoeming RvC list Anna Jones (ook voorzitter van de beloningscommissie)	59,1% Tegen
Unilever	Beloningsverslag	58% Tegen

TomTom	Beloningsbeleid raad van Bestuur	25,8% Tegen (75% Voor stemmen benodigd in Nederland)
--------	----------------------------------	--

¹ Er wordt niet noodzakelijkerwijs in deze ondernemingen belegd

Gelijke steun voor aandeelhoudersvoorstel bij Shell

Net als vorig jaar was er 1 aandeelhoudersvoorstel bij Shell, namelijk het aandeelhoudersvoorstel van Follow This.. De steun voor dit voorstel bleef gelijk rond de 20%. Meerdere institutionele beleggers zijn het afgelopen jaar uit Shell gestapt, dit heeft gelukkig niet geleid tot een grote afname van steun voor het aandeelhoudersvoorstel.

Meer actie Raad van Commissarissen bij 'afgekeurd' beloningsbeleid

Waar vorig jaar geconcludeerd moest worden dat er weinig actie werd ondernomen door raden van commissarissen bij een afgekeurd beloningsbeleid, was er dit jaar een verbetering te zien. Sinds 2020 werd ieder jaar het voorgestelde beloningsbeleid van BE Semiconductor Industries (BESI), Flow Traders en Ctac door aandeelhouders weggestemd. Dit jaar behaalden alle drie de ondernemingen het benodigde aantal 'Voor' stemmen van 75%. De ondernemingen hebben uitgebreid overleg gehad voor de aandeelhoudersvergaderingen met betrokkenen. Dit heeft ertoe geleid dat er een aangepast beloningsbeleid werd voorgesteld wat goedgekeurd werd op de vergadering. De gesprekken hebben daadwerkelijk tot wijzigingen geleid wat een mooi voorbeeld is van waar engagement toe kan leiden.

Het beloningsverslag van BESI (gebaseerd op het oude beloningsbeleid) is tijdens de aandeelhoudersvergadering afgekeurd door de aandeelhouders. Bij Unilever uitten tegenstemmen onvrede over de ruime beloning voor de nieuwe CEO Hein Schumacher. Unilever zal binnen zes maanden na de aandeelhoudersvergadering een nadere verklaring publiceren met de uitkomst van de gesprekken met aandeelhouders, waaronder eventuele acties die naar aanleiding daarvan zijn ondernomen.

Weinig vooruitgang bij ondernemingen op onderwerpen in de Speerpuntenbrief van Eumedion

De in oktober verstuurde [Speerpuntenbrief](#) van Eumedion vermeldde de volgende speerpunten:

- Biodiversiteit
- Transparantie op het gebied van mensenrechten

Voortbordurend op het onderwerp transparantie rondom klimaat was transparantie rondom biodiversiteit als speerpunt benoemd. Ondernemingen werden gevraagd om afhankelijkheden en impact van de onderneming op biodiversiteit en kwetsbare ecosystemen te identificeren,

meten en beoordelen, inclusief de waardeketen. Wanneer de afhankelijkheid/impact materieel zou zijn dient de onderneming haar beleid te publiceren met informatie over hoe zij de negatieve impact wil mitigeren of hoe zij positieve impact wil creëren. Analyse van de jaarverslagen over 2022 laat zien dat er weinig gestructureerde aandacht is voor informatie gerelateerd aan biodiversiteit. De meeste ondernemingen zijn nog in de begin fase om het onderwerp meer inhoudelijk te onderzoeken en beoordelen. Bij enkele ondernemingen wordt er informatie verstrekt over sub-thema's die verband houden met biodiversiteit zoals verantwoord landgebruik, waterverbruik en (gevaarlijk) afval. Dit is met name bij ondernemingen die afhankelijk zijn van grondstoffen of industriële processen. Ahold Delhaize is een voorbeeld van een onderneming die op sub-thema niveau rapporteert. Een overkoepelende aanpak met betrekking tot biodiversiteit ontbreekt.

Weinig ondernemingen identificeren en rapporteren expliciet over risico's en afhankelijkheden in verband met het verlies aan biodiversiteit. Veel ondernemingen wezen er op dat er nog geen kaders zijn. Er is ook terughoudendheid om zich aan te sluiten bij sectorinitiatieven omdat er nog te weinig bekend is over methoden en rapportage.

Bij veel ondernemingen wordt biodiversiteit nu wel genoemd in het jaarverslag in het kader van de materialiteitsbeoordeling. Maar biodiversiteit wordt veelal als niet-materieel bestempeld voor rapportagedoeleinden. Dit zou erop wijzen dat biodiversiteit voor veel Nederlandse beursgenoteerde bedrijven geen materieel onderwerp is. Conclusie is dat hoewel het bewustzijn rond de thema's biodiversiteit en de bescherming van ecosystemen snel toeneemt onder Nederlandse ondernemingen zijn de ondernemingen nog in het beginstadium van de verzoeken in de Speerpuntenbrief. Of de ondernemingen klaar zijn voor de komende rapportageverplichtingen is nog de vraag. De meest recente versie van de 'European Sustainability Reporting Standards' lijkt de rapportageverplichtingen van ondernemingen te verlichten. De standaarden zijn een nadere invulling van de Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) die grote ondernemingen verplicht om transparanter te rapporteren over de impact van hun beleid en activiteiten op mens en milieu. In de recentste versie staat opgenomen dat rapportage over de 'Principle adverse impact' indicatoren (pai's) niet verplicht is als zij niet materieel zijn voor de activiteiten van de onderneming. De onderneming mag de materialiteitsanalyse zelf maken. Meerdere partijen (Pensioenfederatie, Dufas) hebben aangegeven niet blij te zijn met deze ontwikkeling en zullen hun reactie indienen. De definitieve versie van de Europese Commissie gaat vervolgens naar het Europees Parlement en de lidstaten.

Het andere speerpunt in de brief was een herhaling van de oproep aan ondernemingen om te rapporteren over de effectiviteit van hun procedures en maatregelen om mensenrechten in de gehele waardeketen te waarborgen. Het verzoek om meer transparantie sluit aan bij de

ontwikkelingen in wet- en regelgeving waaronder de Corporate Sustainability Due Diligence Directive. De analyse van de jaarverslagen over 2022 laat vooruitgang zien in de zin dat ondernemingen steeds actiever worden met betrekking tot het verbeteren van de ESG due diligence processen. Maar er is nog geen significante verbetering in de transparantie over de effecten van due diligence procedures. Als gevolg van de komende verplichtingen op grond van de CSRD zijn ondernemingen hun screening van leveranciers aan het her-evalueren en herzien evenals de periodieke due diligence procedures. Ook wordt er diepgaander in de keten gekeken. Meerdere ondernemingen hebben structurele wijzigingen aangekondigd wat betreft hun ‘third-party risk management’ systemen wat tot beter inzicht, data en transparantie zou moeten leiden. De mensenrechtenrapportage van ABN AMRO Bank is een goed voorbeeld van een constant verbeterende rapportage. Naar aanleiding van het punt mensenrechten is er met meerdere ondernemingen ook gesproken over hun (nog aanwezige) activiteiten in Rusland.

Toegenomen transparantie rondom het onderwerp belasting

In mei 2022 heeft de ondernemingsorganisatie VNO-NCW de ‘Dutch Tax Governance Code’ gepubliceerd. Meer dan 40 Nederlandse ondernemingen onderschreven toen al de code. Het doel van de code is om de transparantie te vergroten over de fiscale positie van Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen en het opbouwen van het publiek vertrouwen in het Nederlandse belastingstelsel en de ondernemingen. Mede dankzij de code was er toegenomen transparantie van de ondernemingen over het belastingbeleid, belastingprincipes, governance op dit gebied en de ondernemingsstructuur. Bijna alle Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen hebben verklaard dat zij niet zogenaamde ‘tax-havens’ gebruiken voor belastingontwijking. Wanneer ze entiteiten hebben in zogenaamde ‘tax-havens’ is dat voor substantiële en commerciële redenen. Er is een kleine toename van het aantal ondernemingen die details hebben gerapporteerd over de belastingen die ze betaald hebben in landen waar zij activiteiten hebben. Het zogenaamde ‘country-by-country tax report’. Teleurstellend is dat nog niet alle ondernemingen de ‘Dutch Tax Governance Code’ hebben ondertekend. Uit de gesprekken met ondernemingen volgde dat niet alle ondernemingen op de hoogte waren van de Code en nooit waren benaderd door het VNO-NCW om de Code te onderschrijven. Ook zagen enkele ondernemingen er de toegevoegde waarde niet van in. Eumedion heeft aangegeven de bevindingen te gaan bespreken met de VNO-NCW en haar leden.

Stijgende genderdiversiteit in raden van commissarissen

In 2023 was er een verdere toename van de genderdiversiteit te zien in de raden van commissarissen. Alle Nederlandse AEX en AMX ondernemingen voldoen nu aan de wettelijke quota van minimaal 1/3 vrouwen en mannen in de raad van commissarissen. Wolters Kluwer is de enige onderneming

die meer vrouwelijke dan mannelijke raad van commissarissen leden heeft (4:2). Wolters Kluwer, ASM International, Universal Music Group en CTP hebben een vrouwelijke voorzitter in de raad van commissarissen. In de raden van bestuur is een wisselend beeld te zien. Bij de AEX ondernemingen was er een lichte stijging te zien maar bij de AMX was een scherpe daling te zien. Deze daling werd grotendeels veroorzaakt door een gewijzigde samenstelling van ondernemingen in de AMX het afgelopen jaar. Onderstaande tabellen laten de ontwikkelingen op het gebied van genderdiversiteit door de jaren heen zien bij de raden van bestuur en de raden van commissarissen bij de AEX en AMX ondernemingen.

TABEL 4.4.2 GENDERDIVERSITEIT NEDERLANDSE AEX ONDERNEMINGEN¹

	2009	2014	2018	2021	2022	2023
% vrouwelijke leden raden van bestuur	5%	6%	9%	19%	18%	22%
% vrouwelijke leden raden van commissarissen	17%	26%	33%	39%	42%	43%

¹ Bron: 'Evaluation of the 2023 AGM Season, Eumedion'

TABEL 4.4.3 GENDERDIVERSITEIT NEDERLANDSE AMX ONDERNEMINGEN¹

	2009	2014	2018	2021	2022	2023
% vrouwelijke leden raden van bestuur	0%	8%	7%	12%	18%	12%
% vrouwelijke leden raden van commissarissen	9%	14%	22%	34%	37%	40%

¹ Bron: 'Evaluation of the 2023 AGM Season, Eumedion'

5. Engagement

Het streven van een onderneming naar winstmaximalisatie kan op gespannen voet staan met internationale richtlijnen voor verantwoord ondernemen, zoals het UN Global Compact, de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen of de UN Guiding Principles on Business and Human Rights. Wanneer ondernemingen deze richtlijnen systematisch schenden, wordt gedrag onverantwoord. Daarmee ontstaat er een risico voor de continuïteit van de onderneming en houdbaarheid van winstrealisatie op de lange termijn. Daarom is het in het voordeel van de onderneming en haar belanghebbenden dat richtlijnen voor verantwoord ondernemen worden gerespecteerd. Om die reden gaat Achmea IM in dialoog met deze ondernemingen. Inzet: het duidelijk stellen van kaders, het ontwikkelen van kennis en het definiëren van good practices. Zo draagt Achmea IM bij aan het bewaken van het juiste evenwicht, aan langetermijnwaardecreatie en beschermt het haar belangen en die van haar klanten.

5.1. Achmea IM en de dialoog

Engagement is het aangaan van een dialoog met ondernemingen. Het is het centrale middel in het MVB-beleid van Achmea IM. Met het aangaan van de dialoog willen we het duurzame gedrag van ondernemingen verbeteren, langetermijnwaardecreatie stimuleren en aandeelhouderswaarde vergroten. We voeren de dialoog op meerdere vlakken:

1. We spreken ondernemingen aan die internationaal breed gedragen normen en principes over mensenrechten, arbeidsnormen, milieu of anticorruptie schenden. Dit noemen we **Normatief engagement**.

2. We spreken ondernemingen in specifieke sectoren of ketens aan ter bevordering van een algemene standaard. Dit noemen we **Thematisch engagement**.

3. We spreken met Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen over Ecologische, Sociale en Governance (ESG)kwesties. Dit doen we veelal in collectief verband. Dit noemen we **ESG Nederland engagement**.

4. We spreken ondernemingen in collectief verband, wanneer de situatie erom vraagt en het onderwerp past binnen de speerpunthema's van Achmea IM. Dit noemen we **Collectief engagement**.

Andere focus en doelstelling

De verschillende typen engagement hebben elk een andere focus en doelstelling. Voor elk van de vormen geldt dat het

een zaak van een lange adem is. Voor de trajecten wordt uitgegaan van een looptijd van drie jaar. Anders dan bij uitsluiting, als pensioenfondsen of beleggingsfondsen op voorhand niet beleggen in ondernemingen, geldt voor engagement dat er wel belegd wordt in ondernemingen die ter discussie staan, maar we als aandeelhouder het management actief aansporen om het beleid of de activiteiten te verbeteren.

Het **Normatieve engagement** heeft als doel structurele schendingen van UN Global Compact principes, OESO-richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of UN Guiding Principles on Business and Human Rights te stoppen en te voorkomen. Structurele schendingen van deze normen vergroten het risico op nadelige gevolgen voor de onderneming, haar directe omgeving zoals lokale gemeenschappen of het milieu en voor andere belanghebbenden. Activiteiten die mogelijk leiden tot een schending van de principes staan veelal in de belangstelling van niet-gouvernementele organisaties (NGO's) en de media. In de praktijk leiden deze schendingen vaak tot rechtszaken, die boetes of schadeclaims voor de ondernemingen tot gevolg kunnen hebben. Dit zijn directe negatieve financiële effecten, die de belangen van aandeelhouders schaden. Normatief engagement voeren we uit in samenwerking met ISS ESG.

Om tot een selectie van de ondernemingen te komen die vallen binnen het Normatief engagementprogramma wordt een due diligenceproces uitgevoerd. Het beleggingsuniversum wordt doorlopend gescreend op het schenden van één of meerdere principes van de UN Global Compact, OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen of UN Guiding Principles on Business & Human Rights door het onderzoeksbureau ISS ESG. Bij vermoedens van een schending wordt een dialoog gestart

om escalatie te voorkomen. Ook bij een vastgestelde schending wordt de dialoog met deze bedrijven gestart met als doel deze op te heffen en nieuwe schendingen te voorkomen. Daarbij zal ook herstel van de situatie en mogelijke schadevergoedingen voor bijvoorbeeld de lokale bevolking ter sprake komen.

Het **Thematische engagement** heeft een andere doelgroep dan Normatief engagement. Hierin staan niet de bedrijven centraal die normen schenden, maar juist bedrijven die zowel financieel als maatschappelijk op bepaalde thema's hun prestaties verder kunnen verbeteren. De thema's worden gekozen in samenspraak met klanten en binnen de speerpunten van het MVB-beleid. Bij de keuze spelen de volgende overwegingen een rol:

- Materialiteit van het thema;
- Sociale of ecologische relevantie van het thema;
- Omvang van de onderneming in de beleggingsportefeuille (zowel aandelen als bedrijfsobligaties);
- Succeskans van de dialoog.

De uitvoering van het Thematische engagement wordt gedaan door het Team MVB van Achmea IM.

TABEL 5.1.1

		
Mensenrechten	Arbeidsnormen	Natuur & Milieu
		
Gezondheid	Klimaat	

In het **ESG Nederland engagement** is Achmea IM in gesprek met belangrijke Nederlandse ondernemingen. Dit valt veelal samen met het aandeelhoudervergaderingenseizoen. Deze dialogen vinden veelal plaats in samenwerking met andere Nederlandse institutionele beleggers en Eumedion, het Nederlandse Corporate Governance Platform voor institutionele beleggers. Het gezamenlijke doel is het beïnvloeden van governance- en duurzaamheidsthema's, veelal ingegeven door de actualiteit van de aandeelhoudervergadering. Te denken valt aan beloningsbeleid, benoeming van bestuurders, fusies & overnames en sociaal- en milieubeleid.

Binnen **Collectief engagement** trekt Achmea IM samen op met andere institutionele beleggers waar het effectief is en past binnen de kernthema's van ons en onze klanten. Ook steunen we publiekelijk initiatieven indien dit de belangen van ons en onze klanten goed vertegenwoordigt.

Escalatiestrategie

Achmea IM hanteert een escalatiestrategie als de dialogen met ondernemingen uit de engagementprogramma's onvoldoende voortgang boeken. Als eerste wordt gekeken of de dialoog geïntensiveerd kan worden met andere (hogergeplaatste) afgevaardigden of door het versturen (al dan niet met andere beleggers) van een urgentiebrief aan het bestuur. Mocht dit geen effect hebben dan kan Achmea IM haar aandeelhoudersrechten inzetten, zoals:

- Tegenstemmen op bepaalde agendapunten bij onvoldoende openheid en voortgang bij het engagement. Zo kan tegen het remuneratiebeleid worden gestemd als ESG onderbelicht is of tegen benoemingen worden als de ESG-kennis bij het bestuur onder de maat is. De onderneming kan over de voorgenomen steminstructie actief worden geïnformeerd om ons standpunt kracht bij te zetten;
- Vragen stellen op de aandeelhoudersvergaderingen;
- Het plaatsen van resoluties op de agenda van de aandeelhoudersvergadering.

De inzet van aandeelhoudersrechten bij ondernemingen waarmee de dialoog stagneert gebeurt op een case-by-case basis. Meegewogen of het opportuun en effectief is. Aandeelhoudersrechten worden alleen ingezet als zij een duidelijke link hebben met en bijdragen aan de thema's en prioriteiten, zoals geïdentificeerd in dit MVB-beleid. Wanneer er wordt tegengestemd op een van de relevante agendapunten wordt de reden vastgelegd. Dit is terug te vinden op de website van Achmea IM (zie tevens hieronder Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen).

Wanneer na verloop van tijd en na meerdere escalatiestappen onvoldoende resultaat tot gevolg hebben, wordt uitsluiting een reële optie.

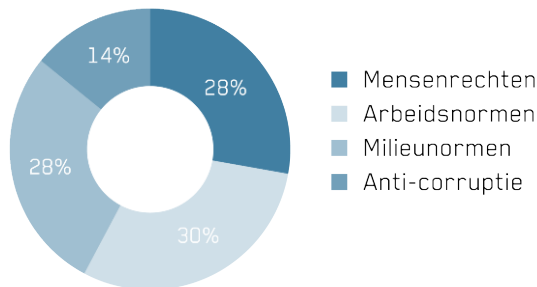
Vermeldenswaardige ontwikkelingen binnen de engagementthema's worden op de komende pagina's toegelicht. Voor ieder thema is inzichtelijk gemaakt welke ondernemingen zijn opgenomen in het engagementprogramma.

5.2. Normatieve dialogen

Statistieken

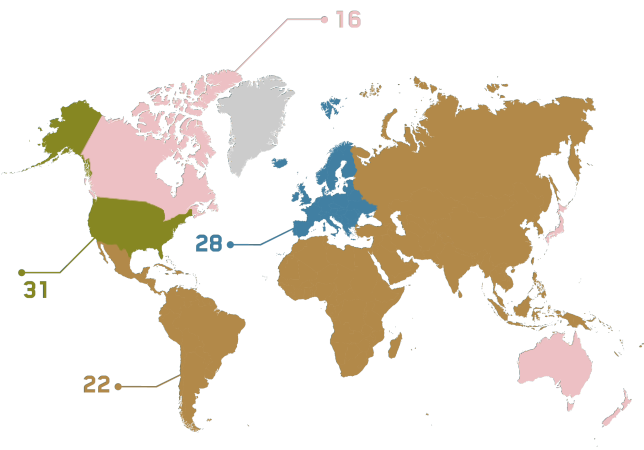
Achmea IM vindt het belangrijk om in gesprek te gaan met ondernemingen, die internationaal breed gedragen normen schenden. We noemen dit Normatieve engagement. Per 15 juni 2023 maken 97 ondernemingen deel uit van het normatieve engagementprogramma. Met deze ondernemingen spreken we over één of meerdere normschendingen. Het aantal schendingen waarover we spreken kan daarom afwijken van het aantal ondernemingen in het normatieve engagementprogramma. In totaal lopen er 148 dialogen. In het afgelopen halfjaar is met 24 ondernemingen een nieuwe dialoog geïnitieerd of een lopende dialoog opnieuw opgestart. Onderstaand figuur weergeeft hoe het programma is opgebouwd.

FIGUUR 5.2.1 NORMSCHENDING

De ondernemingen zijn gevestigd in verschillende regio's en markten. De focus van het programma ligt met 75 dialogen op de ontwikkelde markten. We verdelen deze onder in Europa, Verenigde Staten en Wereld overig (Japan, Australië, Canada, Nieuw-Zeeland). Daarnaast voeren we de dialoog met 22 ondernemingen in de opkomende markten. Onderstaand figuur laat de regionale verdeling zien van ondernemingen in het normatieve engagementprogramma.

FIGUUR 5.2.2 ONDERNEMINGEN NAAR REGIO

Voortgang lopende dialogen

Iedere dialoog heeft vier engagementverwachtingen, die specifiek zijn voor de onderneming. Deze engagementverwachtingen worden samengevat in vier mijlpalen, die voor iedere dialoog hetzelfde zijn, zoals weergegeven in tabel 1. De voortgang per mijlpaal wordt vervolgens in iedere dialoog getoetst aan de hand van vier indicatoren: (1) een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd, (2) er zijn maatregelen geïnitieerd, (3) er is een toezegging gedaan en (4) er zijn geen maatregelen genomen.

Per dialoog is bekeken welke mijlpaal relevant is voor de onderneming. Herstel en Verhaal is bijvoorbeeld niet in alle gevallen relevant doordat er niet één specifieke groep van benadeelden is of Herstel en Verhaal al plaats heeft gevonden via het nationale rechtssysteem.

TABEL 5.2.1 MIJLPALLEN

Mijlpalen
1 Het delen van relevante informatie
2 Implementatie van Beleid
3 Herstel en Verhaal
4 Opheffen en/of Voorkomen

De statistieken over de voortgang hebben betrekking op het volledige engagementprogramma. Alle positief afgesloten dialogen zijn uit de statistieken gehaald. De onderstaande tabellen weergeven alleen de lopende dialogen.

Ten aanzien van de eerste mijlpaal - Het delen van Relevante Informatie - zijn in 30% van de dialogen nog geen stappen zijn gezet door de onderneming. Dat kan komen door onwil of doordat de dialoog recent is gestart. In 17% van de dialogen heeft de onderneming een toezegging gedaan relevante informatie te delen. In 47% van de dialogen is relevante informatie gedeeld en in 3% van de gevallen ook geverifieerd door een onafhankelijke partij. Voor 3% van de dialogen is deze mijlpaal niet relevant vanwege de aard van de schending.

TABEL 5.2.2 DELEN VAN RELEVANTE INFORMATIE

Indicatoren	Mijlpaal 1: Delen van relevante informatie
Er zijn geen maatregelen genomen	30%
Er is een toezegging gedaan	17%
Er zijn maatregelen geïnitieerd	47%
Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	3%
n.v.t.	3%

Voor de tweede mijlpaal – De Implementatie van het Beleid – zijn in 23% van de dialogen geen stappen gezet noch toezeggingen gedaan. In 33% van de dialogen is de toezegging gedaan om beleid te implementeren en in 36% van de dialogen hebben de ondernemingen daadwerkelijk beleid geïmplementeerd. In 1% van de gevallen is dit beleid geverifieerd door een onafhankelijke partij. Voor 6% van de dialogen is deze mijlpaal niet relevant vanwege de aard van de schending.

TABEL 5.2.3 IMPLEMENTATIE VAN BELEID

Indicatoren	Mijlpaal 2: Implementatie van beleid
 Er zijn geen maatregelen genomen	23%
 Er is een toezegging gedaan	33%
 Er zijn maatregelen geïnitieerd	36%
 Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	1%
n.v.t.	7%

Het mogelijk maken van Herstel en Verhaal, zoals ook benoemd in het IMVB-convenant, is de derde mijlpaal. In 34% van de dialogen zijn er geen maatregelen genomen ten aanzien van Herstel en Verhaal. In 17% van de dialogen zijn er toezeggingen gedaan en in 39% van de gevallen hebben de ondernemingen aan de onderliggende engagementverwachtingen hebben voldaan, waarvan 1% geverifieerd zijn door een onafhankelijke partij. Voor 8% van de dialogen is deze mijlpaal niet relevant vanwege de aard van de schending.

TABEL 5.2.4 HERSTEL EN VERHAAL

Indicatoren	Mijlpaal 3: Herstel en Verhaal
 Er zijn geen maatregelen genomen	34%
 Er is een toezegging gedaan	17%
 Er zijn maatregelen geïnitieerd	39%
 Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	1%
n.v.t.	8%

Bij de vierde mijlpaal - Het opheffen en/of Voorkomen van de Schending - zien we dat er in 34% van de dialogen geen maatregelen zijn genomen. In 30% van de dialogen is er een toezegging gedaan en 18% van de ondernemingen hebben aan de onderliggende engagementverwachtingen hebben voldaan, waarvan geen geverifieerd zijn door een onafhankelijke partij. In 17% van de dialogen is deze mijlpaal niet relevant vanwege de aard van de schending.

TABEL 5.2.5 OPHEFFEN EN/OF VOORKOMEN

Indicatoren	Mijlpaal 4: Opheffen en/of voorkomen
 Er zijn geen maatregelen genomen	34%
 Er is een toezegging gedaan	30%
 Er zijn maatregelen geïnitieerd	18%
 Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	0%
n.v.t.	17%

Afgesloten dialogen

Voorafgaand aan de rapportagedatum zijn in het engagementprogramma 81 dialogen succesvol afgesloten. Dat betekent dat de ondernemingen niet langer betrokken zijn bij de vermeende schending. Met 9 ondernemingen is de dialoog voortijdig afgesloten, vanwege gebrek aan reactie en/of samenwerking.

Mensenrechtenschendingen

Het doel van deze dialogen is het opheffen van de geconstateerde of vermeende mensenrechtenschendingen. Daarnaast vragen we de onderneming om beleid, processen en rapportages te ontwikkelen, die nieuwe schendingen moeten voorkomen. De onderneming moet aantonen dat de schending van relevante UN Global Compact Principles, OESO-richtlijnen of de UN Guiding Principles on Business and Human Rights is opgeheven. Het is wenselijk dat een externe, onafhankelijke partij dit vaststelt.

Mensenrechtenschendingen kunnen betrekking hebben op de activiteiten van ondernemingen in landen met controversiële regimes. Met hun activiteiten in deze landen genereren de ondernemingen inkomsten voor deze regimes, die deze inkomsten vaak niet ten goede laten komen aan de lokale bevolking. Daarnaast komt het voor dat lokale gemeenschappen direct worden geschaad door de activiteiten van de ondernemingen. Andere voorbeelden van mensenrechtenschendingen zijn onrechtmatigheden tegen de lokale bevolking door personeel of ingehuurd veiligheidsdiensten van ondernemingen.

Achmea IM is in het eerste halfjaar van 2023 met negen ondernemingen een dialoog gestart over een vermeende mensenrechtenschending.

TABEL 5.2.1 GEÏNITIEERDE DIALOGEN
MENSENRECHTENSCHENDING H1 2023¹

Onderneming	Gestart
Berkshire Hathaway Inc.	Q1 2023
China Gas Holdings Limited	Q1 2023
Deutsche Telekom AG	Q1 2023
Experian Plc	Q2 2023
Marriott International, Inc.	Q1 2023
Oil & Natural Gas Corp. Ltd.	Q2 2023
TC Energy Corporation	Q1 2023
T-Mobile US, Inc.	Q1 2023
Zijin Mining Group Co., Ltd.	Q1 2023

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

Afgesloten dialogen

In de eerste helft van 2023 zijn twee van de lopende dialogen op het gebied van mensenrechten afgesloten.

Experian Plc

Een data lek in mei 2020 bij Experian South Africa, een dochteronderneming van Experian Plc, trof bijna 25 miljoen consumenten en 760.000 ondernemingen. Experian Plc werd ervan beschuldigd dat ze het recht van privacy hiermee schond en het cybersecuritystelsel niet in orde was. Gedurende de dialoog met Experian Plc werd benadrukt dat het geen cybersecurity incident maar een fraude incident was. De onderneming heeft extra controles en een risicoanalyse geïntroduceerd om herhaling te voorkomen, wat is bevestigd door een externe audit. Het oordeel van oranje score 8 naar groen score 4 (de schending wordt geadresseerd) gewijzigd.

Glencore Plc

Eind december 2022 heeft ISS ESG ons medegedeeld dat het haar dekking rondom het thema 'Niet respecteren van het recht op zelfbeschikking' zal beëindigen en dat huidige beoordelingen voor dit thema zullen worden herzien. Hierover heeft Achmea IM haar klanten begin 2023 geïnformeerd. Het besluit om deze wijzigingen door te voeren komt voort uit de wens van ISS om de mogelijke juridische en/of wettelijke risico's, die verband houden met dit specifieke thema, te beperken. Als gevolg daarvan wordt de huidige signaalkleur en score voor alle beoordelingen met betrekking tot "niet-naleving van het recht op zelfbeschikking" herzien naar groen met een score van 3 (buiten scope).

Arbeidsnormenschendingen

Het doel van dit engagementthema is het opheffen van de geconstateerde of vermeende arbeidsnormenschending. Daarnaast vragen we de onderneming om beleid, processen en rapportages te ontwikkelen, die verband houden met het voorkomen van nieuwe schendingen.

Structurele schendingen van het UN Global Compact, OESO-richtlijnen of de UN Guiding Principles on Business and Human Rights, in het bijzonder de principes over arbeidsnormen, vormen financiële en reputatierisico's voor de onderneming en belanghebbenden zoals aandeelhouders. Ondernemingen dienen te voorkomen dat zij zich schuldig maken aan structurele schendingen van deze beginselen. Mochten zij dat wel gebeuren dan is het wenselijk dat zij deze schendingen opheffen en voorkomen dat deze opnieuw plaatsvinden.

Structurele schendingen van arbeidsnormen kunnen betrekking hebben op kinderarbeid en andere vormen van gedwongen arbeid in de toeleverancierketen van de ondernemingen. Ook discriminatie van bijvoorbeeld zwangere vrouwen of personeel met een bepaalde etnische

achtergrond komt voor, zowel binnen ondernemingen zelf als binnen de toeleverancierketen.

De onderneming moet aantonen dat de schending van de UN Global Compact Principes is opgeheven. Het is wenselijk dat een externe, onafhankelijke partij dat vaststelt.

Achmea IM is in het eerste halfjaar van 2023 met zeven ondernemingen een dialoog gestart over een vermeende arbeidsnormenschending.

TABEL 5.2.1 GEÏNITIEERDE DIALOGEN
ARBEIDSNORMENSCHENDING H1 2023¹

Onderneming	Gestart
Compass Group Plc	Q2 2023
Deutsche Telekom AG	Q1 2023
Fortescue Metals Group Ltd.	Q1 2023
PT Indofood Sukses Makmur Tbk	Q2 2023
Rio Tinto Limited	Q1 2023
Rio Tinto Plc	Q1 2023
T-Mobile US, Inc.	Q1 2023

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

In de eerste helft van 2023 zijn geen van de lopende dialogen op het gebied van arbeidsnormen afgesloten.

Milieuschendingen

Het doel van dit engagementthema is het opheffen van de gevonden schendingen van het UN Global Compact en de OESO-richtlijnen en het ontwikkelen van beleid, systemen en rapportages, die verband houden met het voorkomen van nieuwe milieuschendingen.

Structurele schendingen van het UN Global Compact en de OESO-richtlijnen, in het bijzonder principes die gaan over milieu, vormen financiële, operationele en reputatierisico's voor de onderneming en voor haar belanghebbenden, zoals aandeelhouders. Ondernemingen dienen te voorkomen dat zij zich schuldig maken aan structurele schendingen van deze principes. Mochten zij dat toch doen dan is het wenselijk dat zij deze schendingen opheffen en voorkomen dat deze opnieuw optreden.

De dialoog wordt gevoerd aan de hand van SMART-doelstellingen. De onderneming moet aantonen dat een schending van UN Global Compact Principles of OESO-richtlijnen structureel is opgeheven, waarbij het wenselijk is dat een externe, onafhankelijke partij vaststelt dat de schending is opgeheven. Bij het opheffen van de schending moet ook gedacht worden aan corrigerende maatregelen, schadeloosstelling van betrokkenen en het opzetten en uitvoeren van herstelplannen.

Achmea IM is in het eerste halfjaar van 2023 met 11 ondernemingen een dialoog gestart over een vermeende milieunormschending.

**TABEL 5.2.1 GEÏNITEERDE DIALOGEN
MILIEUSCHENDINGEN H1 2023¹**

Onderneming	Gestart
AltaGas Ltd.	Q2 2023
Bunge Limited	Q2 2023
Consolidated Edison, Inc.	Q2 2023
Electricite de France SA	Q1 2023
First Quantum Minerals Ltd.	Q1 2023
Oil & Natural Gas Corp. Ltd.	Q2 2023
Rio Tinto Limited	Q1 2023
Rio Tinto Plc	Q1 2023
Tokyo Gas Co., Ltd.	Q1 2023
Toyota Motor Corp.	Q1 2023
Zijin Mining Group Co., Ltd.	Q1 2023

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

Afgesloten dialogen

JBS SA

Gedurende een controle van JBS USA Lux SA, volledige dochteronderneming van JBS SA, is ontdekt dat ze niet adequaat en tijdig gehandeld heeft om gezondheid en veiligheidsmaatregelen te nemen gedurende de Coronapandemie van 2019 (COVID-19). In een open dialoog geeft JBS SA aan dat ze werkt aan de implementatie van protocollen tegen infectie ziekten als COVID-19. De dialoog is hiermee beëindigd en het oordeel is gewijzigd naar groen score 5 (onder observatie).

Anti-corruptieschendingen

Omkoping en corruptie zijn niet verenigbaar met goed ondernemingsbestuur en beïnvloeden de creatie van aandeelhouderswaarde negatief. Het leidt tot nadelige economische, sociale en politieke uitkomsten. Overtredingen van internationale principes op het gebied van anticorruptie kunnen schadelijk zijn voor de reputatie van een onderneming en haar merkwaarden.

Eén van de universele principes van het UN Global Compact en OESO-richtlijnen roept ondernemingen op preventieve en handhavingmaatregelen te nemen en een effectief systeem op te zetten voor de bestrijding van corruptie.

Dit engagementthema heeft als doel het anticorruptiebeleid en -maatregelen bij ondernemingen te verbeteren. Daarnaast moet voldoende duidelijk worden gemaakt welke acties worden ondernomen tegen werknemers, agenten en onderaannemers, die betrokken zijn bij beschuldigingen van corruptie. Hierbij is het belangrijk dat er transparant wordt gecommuniceerd over de verrichte onderzoeken en doorgevoerde veranderingen.

Achmea IM is in het eerste halfjaar van 2023 met vier ondernemingen een dialoog gestart over een vermeende corruptieschending.

TABEL 5.2.1 GEÏNITEERDE DIALOGEN ANTI-CORRUPTIESCHENDINGEN H1 2023¹

Onderneming	Gestart
ABB Ltd.	Q2 2023
Alibaba Group Holding Limited	Q2 2023
Baidu, Inc.	Q2 2023
Electricite de France SA	Q1 2023

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

Afgesloten dialogen

TC Energy Corporation

TC Energy Corporation veroorzaakte van een olielozing van 1,4 miljoen liter in oktober 2019 vanuit haar 'Keystone Pipeline' in North Dakota, Verenigde Staten. TC Energy heeft maatregelen genomen om het lek te herstellen en de pijpleiding te repareren. De onderneming heeft verklaard dat het de impact continu blijft monitoren en dat er geen letsel aan dieren is gemeld. In augustus 2020 heeft TC Energy naar verluidt meer dan een boete betaald aan het 'North Dakota Department of Environmental Quality' voor het incident. De dialoog is afgesloten en het oordeel is gewijzigd naar groen score 4 (de schending wordt geadresseerd).

UITGELICHT: Misbruik van de machtspositie op de markt voor online advertentiediensten

Opgeheven schending: Corruptie

In juni 2022 heeft de Europese Commissie (EC) een onderzoek gestart naar Alphabet Inc.'s dochteronderneming Google LLC, vanwege vermeend misbruik van de machtspositie op de markt voor online display-advertenties. Google zou oneerlijk voordeel hebben geboden aan haar eigen display-advertentiediensten en de toegang van concurrenten tot gegevens hebben beperkt sinds ten minste 2016.

Het onderzoek van de EC richt zich op de verplichtingen die gelden voor andere advertentie-intermediairs om Google-diensten te gebruiken, zoals het Google Ads-platform om online display-advertenties op YouTube te kopen en Google Ad Manager om online display-advertenties op YouTube weer te geven. Ook worden beperkingen op de toegang van concurrerende diensten tot gegevens over de identiteit en het gedrag van gebruikers, het plaatsen van cookies van derden op Google Chrome en de toegang van derden tot advertentie-identificatiegegevens onderzocht. Google werkte constructief mee aan dit onderzoek.

Als reactie op dit onderzoek heeft Google aangeboden om andere advertentieconcurrenten toe te staan advertenties te plaatsen op haar Youtube-platform in een poging boetes te voorkomen en een schikking te treffen. Daarnaast heeft Google maatregelen genomen om haar gedrag aan te passen, zoals het toestaan van concurrerende biedingen op advertentieruimte op de zoekresultatenpagina en het geven van keuzeopties van zoekproviders aan Android-gebruikers in de Europese Economische Ruimte. We concluderen dat de controversie niet langer actueel is en er daarom geen noodzaak meer is voor engagement met Google. Het oordeel is gewijzigd van oranje naar groen (score 4: De schending wordt geadresseerd).

5.3. Thematische dialogen

Het thematische engagementprogramma van Achmea IM is gericht op het verhogen van sociale, milieu- en governancestandaarden in sectoren, ketens of bij ondernemingen, die deel uitmaken van het beleggingsuniversum. Het engagementprogramma sluit aan bij de speerpunten en MVB-strategie van Achmea IM. We doen gedegen onderzoek om de bedrijven te selecteren waarmee de dialoog het meest kansrijk is en om die goed voor te bereiden.

In het eerste halfjaar van 2023 bestaat het thematische engagementprogramma uit 10 thema's, die zich in verschillende fases bevinden. Binnen deze thema's zijn 72 ondernemingen opgenomen. In onderstaande tabel is de opbouw van het programma weergegeven.

TABEL 5.3.1 AANTAL DIALOGEN NAAR THEMA

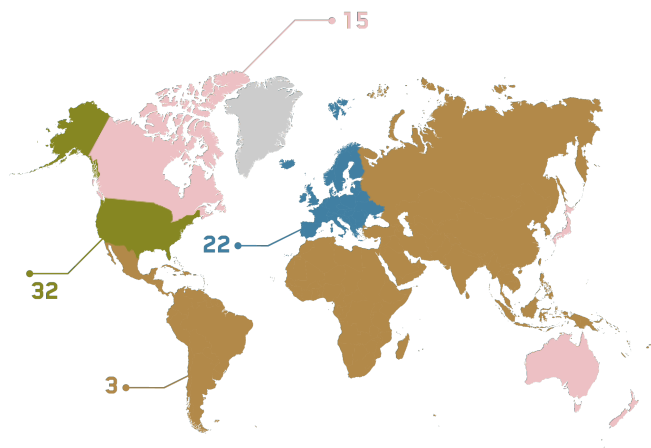
Thema	Aantal
Klimaat en Transport	6
Klimaatadaptatie en water	6
Reductie CO ₂ uitstoot	8
Access to Nutrition	5
Afbouw plastic in verpakking van consumentengoederen	8
Biodiversiteit in de landbouwketen	7
Access to Healthcare	10
Arbeidsomstandigheden	5
Mensenrechten & Governance	8
Kleding en circulariteit	9

De ondernemingen zijn verspreid over verschillende regio's en markten. De focus van het programma ligt op de ontwikkelde markten. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen Europa, Verenigde Staten en Wereld overig. Onderstaand figuur geeft de regionale verdeling weer van ondernemingen in het thematische engagementprogramma.

TABEL 5.3.2 ENGAGEMENTTHEMA'S

Thema	Speerpunt	Gestart	Sectoren/ketens
Klimaat en Transport		Q1 2022	Logistieke sector
Klimaatadaptatie en water		Q1 2022	Metalen en mijnbouw- en halfgeleiderindustrie
Reductie CO ₂ uitstoot		Q1 2022	Koolstof intensieve sectoren
Access to Nutrition		Q2 2018	Agro & Food
Afbouw plastic in verpakking van consumentengoederen		Q2 2022	Supermarktketens en producenten van huishoudelijke en persoonlijke producten
Biodiversiteit in de landbouwketen		Q1 2021	Supermarkten en Voedingsproducten
Access to Healthcare		Q1 2023	Farmaceutische sector
Arbeidsomstandigheden		Q1 2022	Landbouw en voedingsmiddelenketen
Mensenrechten & Governance		Q2 2022	Grondstoffensector, ICT- sector en de elektronische goederen sector
Kleding en circulariteit		Q1 2023	Textiel, kleding en luxe goederen en Retail – Consumer Discretionary

FIGUUR 5.3.1 REGIOVERDELING

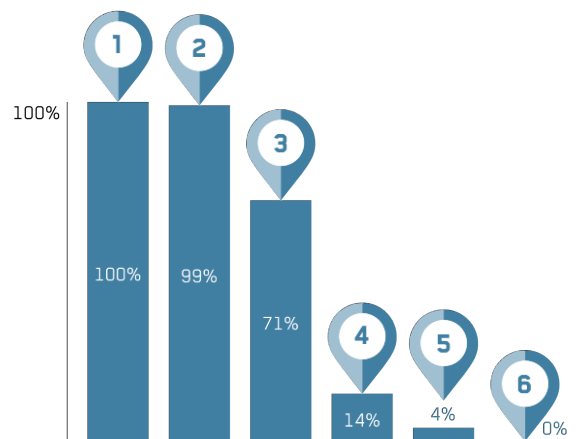

Ten aanzien van de bedrijven die zijn geselecteerd voor het thematische engagementprogramma is:

- Voor 100% is de 1ste mijlpaal bereikt, namelijk het voorbereidend onderzoek afgerond;
- Voor 99% is de 2de mijlpaal bereikt, namelijk een initiërende brief of e-mail uitgestuurd om het contact tot stand te brengen;
- Ten aanzien van de 3de mijlpaal is door 71% van de ondernemingen positief op onze vraag gereageerd. De dialoog is gaande;
- Voor 14% is de 4de mijlpaal bereikt, namelijk de toezegging van de onderneming;
- Voor 4% is de 5de mijlpaal bereikt, wat betekent dat er een aanpassing is geweest in het beleid en proces.
- Voor 0% is de 6de mijlpaal bereikt, er zijn dit halfjaar geen dialogen afgesloten.

Vanwege de korte looptijd van een aantal relatief nieuwe engagementthema's hebben veel ondernemingen nog niet mijlpaal 4 en de daaropvolgende mijlpalen behaald. Toezeggingen met betrekking tot beleidsaanpassingen en de implementatie daarvan verwachten we in de tweede helft van het engagementtraject.

FIGUUR 5.3.2 MIJLPAALVERDELING

1. Analyse van het bedrijf
2. Het initiëren van de dialoog
3. Het voeren van de dialoog
4. De toezegging van de onderneming
5. Het aanpassen van het beleid en proces
6. Het afronden van de dialoog

Aandeelhoudersresoluties

Eind 2022 diende Achmea IM een aandeelhoudersresolutie in bij Uber over de veiligheid voor chauffeurs. Op de aandeelhoudersvergadering in mei 2023, kreeg de resolutie 9,9 procent van de stemmen. Rekening houdend met de uitkomst van de stemming gaan we in overleg met de mede-indieners om ons te beraden op volgende stappen. Naast het zelfstandig indienen van een resolutie, heeft Achmea IM bij drie ondernemingen een resolutie mede-ingediend, namelijk bij Abbvie, TotalEnergies en ExxonMobil. De resolutie bij Abbvie kreeg 31 procent van de stemmen, de resolutie bij TotalEnergies werd gesteund door 30 procent van de stemmen en die bij ExxonMobil slechts door 11 procent.

Transport & Klimaat

Achtergrond van thema

Tijdens de klimaatconferentie van de Verenigde Naties in Glasgow eind 2021 (COP26) zijn de bijna 200 deelnemende landen bijeengekomen om afspraken te maken om het Klimaatakkoord van Parijs overeind te houden. De uitstoot van broeikasgassen moet worden teruggedrongen en de opwarming van de aarde moet worden beperkt tot maximaal 2 graden. De wereldwijde CO₂-uitstoot moet volgens het klimaatakkoord in 2050 met 95 procent zijn teruggebracht ten opzichte van 1990. Voor de 1,5 graden doelstelling komt dit neer op een emissiereductie van meer dan 100 procent. Het in 2022 gepubliceerde IPCC-rapport laat zien dat de transportsector momenteel voor ruim 23 procent bijdraagt aan de mondiale totale CO₂-uitstoot³. Hoewel de transportsector grotendeels buiten het akkoord is gebleven, dient de sector dus wel een belangrijke bijdrage te leveren aan de CO₂-reductie om de doelstellingen te behalen. In de samenleving neemt globalisering een steeds belangrijkere rol in. Deze stijgende lijn in de wereldhandel betekent dat de transportsector ook sterk in omvang toeneemt.

Om de klimaatdoelen te behalen zijn er ingrijpende veranderingen in de transportsector nodig³. Emissiereductie in de transportsector is essentieel om klimaatverandering te beperken omdat deze sector een van de grootste uitstoters van CO₂-emissies is. Hoewel de uitstoot van de transportsector in 2020 met zo'n 10 procent daalde als gevolg van de COVID-19 pandemie, is de uitstoot inmiddels terug op het oude niveau⁴.

We kiezen ervoor om ons onder andere te richten op bedrijven die actief zijn op het spoor. De te behalen winst in termen van CO₂-reductie en energie-efficiëntie schatten wij in als hoog. Voor spoorbedrijven is er veel winst te behalen omdat het leeuwendeel van deze ondernemingen nog erg afhankelijk is van fossiele brandstoffen; een groot deel van de spoormaatschappijen rijdt nog op diesel. Het engagement met deze industrie heeft meerdere invalshoeken, waaronder: het verlagen van brandstofverbruik en het gebruik van alternatieve brandstofbronnen (denk aan schonere brandstoffen zoals waterstof of methanol voor lange afstanden), verbeterde voertuigtechnologie en technologische verbeteringen (zoals elektrificeren van voertuigen), reductie van emissie-intensiteit, maar ook efficiëntiemaatregelen op voertuigonderhoud (bijvoorbeeld weerstandverlaging) en logistieke planning voor het laden van voertuigen en routeplanning.

³ https://report.ipcc.ch/ar6wg3/pdf/IPCC_AR6_WGIII_FinalDraft_Chapter10.pdf

⁴ <https://www.iea.org/topics/transport>

Doel van het thema

We hebben voor dit engagement traject verschillende doelen gesteld voor de ondernemingen:

TABEL 5.3.1 DOELSTELLINGEN KLIMAAT EN TRANSPORT

Doelstelling	Toelichting (of: Indicatoren)
Governance	De onderneming heeft het onderwerp Klimaat op gedegen wijze bij het bestuur belegd.
Beleid	Transportbedrijven nemen klimaatverandering en reductie van CO ₂ -uitstoot in het bijzonder op in hun beleid.
Innovatie	Transportbedrijven besteden specifieke aandacht aan brandstofefficiëntie en elektrificering.
'Best practices'	Transportbedrijven geven aan de hand van 'best practices' inzicht in de mogelijkheden tot het reduceren van het gebruik van fossiele brandstoffen en het stimuleren van hernieuwbare energiebronnen.
Transparantie	Transportbedrijven verbeteren transparantie en verslaggeving over CO ₂ -uitstoot.

Dit thema sluit aan bij de volgende SDG's:

- **SDG 7: betaalbare en duurzame energie**

We richten ons hierbij op het onderliggende doel 7.2, dat zich richt op de verhoging van hernieuwbare energie in de globale energiemix en onderliggend doel 7.3, dat zich richt op het verhogen van energie-efficiëntie.

- **SDG 9: Industrie, innovatie en infrastructuur**

We richten ons hierbij op het onderliggende doel 9.4, dat zich richt op het verduurzamen van infrastructuur om efficiënter gebruik te maken van hulpbronnen en milieuvriendelijke technologieën.

- **SDG 13: Klimaatactie**

We focussen ons op het onderliggende doel 13.2, dat zich richt op het integreren van maatregelen met betrekking tot klimaatverandering.

TABEL 5.3.2 GESELECTEERDE ONDERNEMINGEN

Onderneming	Sector	Land	MSCI Score	MSCI Low Carbon Transition Score ¹
Canadian Pacific Railway Limited	Spoortransport	Canada	A	5.0
Union Pacific Corporation	Spoortransport	Verenigde Staten	A	5.10
Canadian National Railway Company	Spoortransport	Canada	AA	4.89
TFI International Inc	Wegtransport	Canada	BB	6.06
Norfolk Southern Corporation	Spoortransport	Verenigde Staten	A	5.55
CSX Corporation	Spoortransport	Verenigde Staten	A	5.30

1 De MSCI Low Carbon Transition Score meet de mate van afstemming van een onderneming met de 'Low Carbon Transition'. Ondernemingen met een hogere Lage score zijn meer in lijn met de 'Low Carbon Transition' in vergelijking met ondernemingen met lagere scores. (Score: 0-10)

Samenwerking

De Noord-Amerikaanse 'Class I' spoortransportbedrijven waarmee wij engagement voeren, zijn voor de transitie van hun locomotiefvloot afhankelijk van locomotiefproducenten Wabtec en ProgressRail. Om de brandstoftransitie van locomotieven en de kansen voor spoortransportbedrijven hierin beter te begrijpen, spraken wij begin 2023 met Wabtec.

Voortgang thema

TFI International

In het afgelopen half jaar spraken we voor het met TFI International. De CFO van het transportbedrijf die ons te woord stond, liet blijken dat klimaat niet als materieel of prioriteit gezien wordt door het bestuur en de grootste aandeelhouders van de onderneming. In lijn met de afwijzende houding van de CFO ten aanzien van klimaat, heeft TFI International geen noemenswaardige transitiestrategie en rapporteert het niet over emissiedata. Wel kondigde de onderneming tijdens het gesprek aan op termijn een externe consultant te willen betrekken om te kijken hoe de onderneming kan beginnen met het rapporteren over klimaat. Concrete tijdslijnen of ambities ontbreken echter. Wij hebben het belang van een robuust klimaatbeleid en transparantie hierover benadrukt, maar TFI International lijkt hier nog weinig ontvankelijk voor. We volgen de ontwikkelingen van de 'SEC Climate Rule' ten

⁵ <https://public.wmo.int/en/media/press-release/water-related-hazards-dominate-disasters-past-50-years>

aanzien van klimaatrapportage aangezien de definitieve publicatie hiervan een goede aanleiding zou zijn voor een nieuw gesprek. Als de houding van de onderneming ten aanzien van klimaat niet verandert kunnen we in een later stadium escalatie overwegen.

Vervolg

In de tweede helft van 2023, willen we een nieuwe ronde van gesprekken voeren.

Klimaatadaptie & Water

Achtergrond van thema

Klimaatadaptatie en water zijn onlosmakelijk verbonden. Overstromingen, droogte en bosbranden zijn een uiting van het veranderende klimaat. Deze water gerelateerde natuurrampen waren over de afgelopen 50 jaar de leidende oorzaak voor slachtoffers en economische schade⁵. Ondanks het bewijs dat water in combinatie met klimaat een onderwerp van belang is, is het vaak onderbelicht bij ondernemingen. Veel ondernemingen rapporteren watergebruik alleen op geaggregeerd niveau en alleen voor eigen productielocaties. Daarnaast geven veel ondernemingen geen inzicht in de lange termijn kwetsbaarheden in de specifieke regio's en toeleveringsketens waar ze actief zijn. Naast de gebreken in rapportages bij ondernemingen, hebben ESG-dataproviders geen gestandaardiseerde aanpak, wat het vergelijken van cijfers op dit gebied lastig maakt voor beleggers.

Deze benadering tot water is het gevolg van de complexiteit ervan. Water is een veelzijdig probleem waarbij een aantal zaken relevant zijn:

- Zowel een teveel als een tekort aan water is problematisch.
- In contrast met de invloed van broeikasgassen op de wereldwijde klimaatverandering, is de impact van watergebruik overwegend lokaal en bepaald door omstandigheden in de regio en het stroomgebied. Zo zijn met name regio's waar al waterschaarste heerst en waar klimaatverandering een grote impact heeft relevant.
- Bij de waterproblematiek is niet alleen klimaatverandering relevant, maar ook de toenemende vraag naar water door economische groei, de groei van de bevolking en de invloed van watervervuiling op de beschikbaarheid van voldoende schoon water.
- De impact van waterschaarste kan verschillen per belanghebbende.
- Water is een voorwaarde voor het bestaan van ecosystemen en een goede biodiversiteit.

- Een hoeveelheid water is meerdere keren te gebruiken als gebruikers slim en efficiënt met water omgaan. Techniek en samenwerking zijn daarom belangrijke sleutels tot de oplossing van deze problematiek.

Doel van het thema

We hebben voor dit engagement traject verschillende doelen gesteld voor de ondernemingen:

TABEL 5.3.1 DOELSTELLINGEN KLIMAATADAPTATIE EN WATER

Doelstelling	Toelichting (of: Indicatoren)
Beleidsvorming en governance	• De onderneming formuleert een lange termijn waterbeleid; • De onderneming heeft doelstellingen per productielocatie en toeleveringsketen met betrekking tot watergebruik, afvalwater en het herstellen van stroomgebieden; • Water is een aantoonbaar besproken onderwerp in de bestuurscommissies; • De doelstellingen zijn vertaald naar het beloningsbeleid.
Monitoring	• De onderneming monitort de vooruitgang op haar doelstellingen; • De onderneming analyseert strategische/financiële risico's en kansen als gevolg van waterschaarste; • De onderneming is op de hoogte van de effecten die haar watergebruik heeft op lokale stroomgebieden en binnen haar toeleveringsketens; • De onderneming heeft zicht op de impact van klimaatverandering op de beschikbaarheid van water voor haar activiteiten en relevante stakeholders.
Implementatie	• De onderneming optimaliseert processen om waterverbruik te verminderen en de waterkwaliteit te verbeteren. Bijvoorbeeld door de inzet van de best beschikbare technologieën; • De onderneming past scenario analyse toe bij huidige locaties en de selectie van nieuwe productielocaties; • De onderneming investeert in technische innovatie.
Transparantie	• De onderneming is transparant over haar waterrisico's en haar impact in de stroomgebieden en ecosystemen;

- De onderneming is transparant over het inzetten van haar invloed met betrekking tot regelgeving op het gebied van water;

- De onderneming is transparant over samenwerking met en het aangaan van de dialoog met relevante stakeholders.

Samenwerking in de sector

- De onderneming werkt samen met andere ondernemingen in de toeleveringsketen en andere belanghebbenden die mede gebruik maken van dezelfde waterbronnen als de onderneming.

Dit thema sluit aan bij de volgende SDG's:

• SDG Doel 6. Schoon water en sanitair

De focus ligt hierbij met name op de onderliggende doelen 6.3, 6.4, 6.5 en 6.6, die zich richten op het verbeteren van de waterkwaliteit, het verhogen van de efficiëntie in watergebruik, samenwerking en het herstellen van ecosystemen.

• SDG Doel 12. Verantwoorde consumptie en productie

De focus ligt hierbij met name op het onderliggende doel 12.4, dat zich richt op milieuvriendelijk beheer van chemicaliën en afval en de uitstoot in lucht, water en bodem te beperken.

• SDG Doel 15. Leven op het land

De focus ligt hierbij met name op het onderliggende doel 15.1, dat zich richt op het behoud, herstel en duurzaam gebruik van zoetwaterecosystemen.

Geselecteerde regio's, sectoren en ondernemingen

De impact van watergebruik is afhankelijk van de regio en het stroomgebied. In onze engagement richten we ons daarom op specifieke regio's om te bepalen of de strategieën van ondernemingen op watergebied ook daadwerkelijk effectief zijn. Relevante regio's voor deze engagement zijn bijvoorbeeld:

- Mexico
- Zuid-Afrika
- De Balkan
- Australië
- Taiwan

Deze regio's zijn geselecteerd op basis van:

- De aanwezigheid van clusters van actieve mijnen of productielocaties⁶;
- Representativiteit voor wereldwijde problematiek, zoals vervuiling, urbanisatie, droogte;

⁶ https://programme.worldwaterweek.org/Content/ProposalResources/PDF/2020/pdf-2020-9082-1-analysis_of_water_risk_in_mining_sector__wwf_water_risk_filter_research_series_.pdf

- Een (verwachte) toenemende vraag voor zoetwater in deze stroomgebieden;
- De impact van klimaatverandering op deze regio's;
- Zorgen over het gevoerde waterbeleid en handhaving vanuit de overheid in deze stroomgebieden.

Wij hebben twee sectoren geselecteerd voor dit engagementtraject. Dit zijn de maakindustrie en de basismaterialensector. Volgens het CDP Global Water Report 2020, hebben deze twee sectoren de hoogste potentiële financiële impact wanneer geen actie wordt ondernomen op gebied van waterschaarste⁷. Daarnaast is in deze sectoren de financiële impact 4 tot 66 keer zo hoog als de geraamde kosten van adaptie en mitigatie op gebied van water. Vanuit een economisch standpunt is in deze sectoren dus veel winst te behalen met maatregelen zoals het verbeteren van hergebruik van water, het plaatsen van een productiefaciliteit buiten een gebied met hoog overstromingsrisico en het beschermen van stroomgebieden.

Om dit engagementtraject nog meer focus te geven, kozen wij voor de volgende (GICS) industriegroepen:

- Metalen en Mijnbouw
- Halfgeleiders & Halfgeleider Apparatuur

Wij hebben deze industriegroepen gekozen vanwege de hoge afhankelijkheid van grote hoeveelheden water voor de productiecycli. Waterschaarste vergroot het risico op operationele verstoringen en brengt hoge kosten met zich mee om de nodige watervoorziening veilig te stellen.

Hieronder een overzicht van de geselecteerde ondernemingen:

TABEL 5.3.2 GESELECTEERDE ONDERNEMINGEN

Onderneming	Sector	Land	Onder andere actief in	MSCI Score	MSCI Water Stress Score ¹
Industrias Penoles SAB de CV	Metaal & Mijnbouw	Mexico	Mexico	BB	3.0
Vanguard International Semicon	Halfgeleiders & Halfgeleider Apparatuur	Taiwan	Taiwan; Singapore	BB	4.3
Newcrest Mining Limited	Metaal & Mijnbouw	Australië	Australië; Canada	AA	5.5
Rio Tinto plc	Metaal & Mijnbouw	Verenigd Koninkrijk	Servië; Zuid-Afrika; Australië	A	4.2

Qorvo, Inc.	Halfgeleiders & Halfgeleider Apparatuur	Verenigde Staten	Taiwan; Verenigde Staten	A	6.3
Agnico-Eagle Mines Limited	Metaal & Mijnbouw	Canada	Australië; Canada	AA	6.0

¹ De MSCI Water Stress Score geeft weer in hoeverre waterschaarste een risico vormt voor de onderneming en hoe de onderneming water gerelateerde risico's en kansen oppakt. De score is op een schaal van 0 tot 10, waarbij een lage score aantoont dat de onderneming geen robuuste strategie heeft om haar watergebruik te beheren en verminderen.

Samenwerking

Bridging the gap

ESG-data over waterrisico's staat nog in de kinderschoenen. Zo wordt er in bestaande ESG-data vaak alleen gekeken naar data zoals de totale wateronttrekking en het beschikbare hernieuwbare oppervlaktewater. Hierbij blijven veel waterrisico's en kansen echter onder de oppervlakte. Daarom hebben we in samenwerking met Deltares en WWF een rapport gemaakt waarin wordt beschreven wat nodig is om ESG data over water te verbeteren, bij zowel ondernemingen als investeerders⁸. De belangrijkste bevindingen zijn:

Watergegevens moeten volgens de auteurs om verschillende redenen verbeterd worden.

1. **Waterrisico's kennen veel componenten:** zoals waterschaarste, kwaliteit, toegang tot water, en water governance. Veel van deze componenten zijn nu nog niet of onvoldoende meegenomen in de rapportages van ondernemingen.
2. **Waterrisico's zijn niet lineair:** Te veel nutriënten is risicovol vanuit het oogpunt van waterkwaliteit, maar te weinig nutriënten ook. Er is vaak een "sweet-spot" voor een geschikte waterkwaliteit en waterkwantiteit.
3. **Waterrisico's zijn gebieds- en seizoensspecifiek:** traditionele statistieken die worden gebruikt bij ESG-integratie houden geen rekening met de dynamiek in tijd en ruimte. Nationaal gerapporteerde waterschaarste kan bijvoorbeeld leiden tot gemiddelden van zeer natte (bijvoorbeeld Patagonië in Chili) en zeer droge gebieden (bijvoorbeeld de Atacama-woestijn in Chili), evenals natte en droge seizoenen. Daarom is het van cruciaal belang om de lokale context te begrijpen als het om het natuurlijk watersysteem gaat, de toegang van verschillende gebruikers tot het water en de socio-economische context.
4. **Watergebruikers beïnvloeden elkaar:** Water kent zogenaamde cascaderisico's. Zo kan bovenstrooms van een rivier iets gebeuren wat benedenstrooms grote effecten heeft. Ook kunnen risico's cascaderen door de toeleveringsketen. Een productiestop vanwege waterschaarste in één deel van een productieketen kan

⁷ https://cdn.cdp.net/cdp-production/cms/reports/documents/000/005/577/original/CDP_Water_analysis_report_2020.pdf?1617987510

⁸ U vindt het rapport en de verdere achtergronden hier: https://wwfint.awsassets.panda.org/downloads/water___esg___wwf_discussion_paper___march_2022.pdf

daarmee tot problemen en schade leiden bij een brede groep aan bedrijven, ook als ze zelf niet in waterschaarste gebieden actief zijn.

Voortgang thema

In het afgelopen halfjaar werden er voor dit thema geen gesprekken gevoerd.

Vervolg

Eind 2023 willen wij met de meeste ondernemingen een nieuwe ronde met gesprekken hebben gevoerd, waarin we aan de hand van de eerste gesprekken en tussentijdse ontwikkelingen opzoek gaan naar concrete verwachtingen ten aanzien van het verbeteren van waterbeheer die we kunnen voorleggen.

Reductie CO₂

Achtergrond van thema

Het koolstofbudget dat de mensheid heeft om catastrofale opwarming van de aarde te voorkomen zal binnen 10 jaar gebruikt worden als de uitstoot niet teruggedrongen wordt. Daarom is het noodzakelijk om de bestaande infrastructuur voor fossiele brandstoffen zoveel mogelijk uit te faseren en te werken aan een zo goed mogelijke integratie van duurzame energie en infrastructuur.

Tijdens de dialoog CO₂-reductie gaan we met ondernemingen in gesprek over de gevolgen van een te hoge CO₂-uitstoot en de risico's die dat met zich mee brengt, maar ook over de kansen die de transitie naar duurzame energiebronnen biedt. Het gesprek richt zich op de strategie die ondernemingen kiezen en de mate waarin ze zijn voorbereid op veranderingen die in diverse klimaatscenario's worden geschetst. Zijn de ondernemingen in staat om zich tijdig aan te passen aan een veranderend klimaat en veranderende regelgeving? Zullen de ondernemingen tijdig in staat zijn om te anticiperen en om verschillende toekomstscenario's uit te werken? Dit is niet alleen van belang voor het klimaat, maar ook voor de onderneming en het lange termijn rendement voor haar aandeelhouders. Ondernemingen die niet tijdig anticiperen op de klimaatproblematiek zullen niet mee kunnen komen in een veranderende wereld en daardoor waarde verliezen.

Doel van het thema

We hebben voor dit engagement traject verschillende doelen gesteld voor de ondernemingen:

TABEL 5.3.1 DOELSTELLINGEN REDUCTIE CO₂-UITSTOOT

Doelstelling	Toelichting (of: Indicatoren)
Governance	Ondernemingen hebben het onderwerp Klimaat op gedegen wijze bij het bestuur belegd.
Strategie	Ondernemingen ontwikkelen een gedegen klimaatstrategie en voeren deze uit. Dit betekent dat de strategie zowel financieel als maatschappelijk robuust moet zijn en zal leiden tot een lagere CO ₂ /EVIC.
Risicomanagement	De ondernemingen bereiden zich voor op de gevolgen van de klimaattransitie en maken kansen en risico's inzichtelijk. De ondernemingen dienen bovendien transparant te zijn over de wijze waarop zij klimaat gerelateerde kansen en risico's meten en monitoren. Ook vragen wij de ondernemingen verschillende scenario's over veranderende markten uit te werken.
Transparantie	De ondernemingen zijn transparant over de voortgang en resultaten van genomen maatregelen.

Dit thema sluit aan bij de volgende SDG's:

• SDG 7: Betaalbare en duurzame energie

We richten ons hierbij op het onderliggende doel 7.2 dat zich richt op de verhoging van hernieuwbare energie in de globale energiemix.

• SDG 13: Klimaatactie

We richten ons hierbij op het onderliggende doel 13.2 dat zich richt op maatregelen integreren inzake klimaatverandering.

Geselecteerde sectoren en ondernemingen

Met behulp van CO₂-EVIC cijfers en gespecialiseerde bronnen zoals 'Transition Pathway Initiative' (TPI) is het beleggingsuniversum getoetst. De uitkomst geeft inzicht in welke ondernemingen relatief de hoogste emissies hebben op basis van hun marktwaarde en het minste aandacht besteden aan de transitie naar een klimaatvriendelijk bedrijfsmodel. Tevens laten de TPI beoordelingen zien in welke mate ondernemingen klimaatverandering erkennen als een risico en in welke mate de onderneming op deze veranderingen anticipeert. Op basis van deze indicatoren zijn de volgende ondernemingen geselecteerd:

TABEL 5.3.2 GESELECTEERDE ONDERNEMINGEN

Onderneming	Sector	Land	MSCI Score	MSCI Low Carbon
-------------	--------	------	------------	-----------------

				Transition Score ¹
Nutrien Ltd.	Chemicaliën	Canada	AA	5.55
Nucor Corporation	Metaal & Mijnbouw	Verenigde Staten	A	5.55
Steel Dynamics, Inc.	Metaal & Mijnbouw	Verenigde Staten	AA	5.63
Umicore	Chemicaliën	België	AAA	6.17
Valero Energy Corporation	Olie, gas & brandstoffen	Verenigde Staten	A	2.83
ONEOK, Inc.	Olie, gas & brandstoffen	Verenigde Staten	AAA	2.58
Martin Marietta Materials, Inc.	Bouwmaterialen	Verenigde Staten	A	5.34
Hydro One Ltd.	Elektriciteits-bedrijven	Verenigde Staten	AA	7.64

¹ De MSCI Low Carbon Transition Score meet de mate van afstemming van een onderneming met de 'Low Carbon Transition'. Ondernemingen met een hogere Lage score zijn meer in lijn met de 'Low Carbon Transition' in vergelijking met ondernemingen met lagere scores. (Score: 0-10)

Voortgang thema

Steel Dynamics

In gesprek met Steel Dynamics, gaf de onderneming aan dat het voornamelijk geen gebruik maakt van waterstoftechnologie bij de productie van staal en dit op korte termijn ook niet zal doen. Voor de reductie van scope 1 emissies op korte termijn zet de staalproducent in op het gebruik van biokool als grondstof voor zijn staalproductieproces. De onderneming heeft als doel om in 2030 haar broeikasgasintensiteit met 35 procent te verlagen, ten opzichte van 2015. Daarnaast heeft Steel Dynamics een net-zero 2050 doelstelling. Steel Dynamics is kritisch het reductiepad dat SBTi momenteel ontwikkelt voor de staalindustrie, omdat deze ongunstig zou uitvallen voor producenten die metaalafval hergebruiken. Samen met hun peers in de 'Global Steel Climate Council' (GSCC) wordt het oprichten van een alternatieve standaard overwogen. Wij hebben tijdens het gesprek onze voorkeur voor het aanhouden van de SBTi standaard uitgesproken. SBTi validatie van emissiereductiedoelstellingen is voor beleggers een onafhankelijke, betrouwbare en transparante standaard. De komende jaren gaat Steel Dynamics het uitvoeren van en rapporteren over een klimaatscenario-analyse overwegen. Wij zullen op deze door TCFD geadviseerde maatregel blijven aandringen en de voortgang hiervan monitoren.

Nutrien

In het eerste gesprek met Nutrien, nam de onderneming de gelegenheid om toelichting te geven op haar klimaatbeleid, -doelen en prestaties. In 2020 introduceerde Nutrien plannen om in 2030 haar scope 1 en 2 met 30 procent te verlagen, ten opzichte van 2018. Momenteel is er nog geen SBTi methodologie waarmee Nutrien de ambitie van haar

emissiereductiedoelstellingen extern kan laten valideren. Nutrien wil op korte termijn haar scope 1 en 2 emissies terugbrengen door een schone ammoniafabriek te bouwen en gebruik te maken van 'Carbon Capture and Storage' (CCS). Hoewel wij aangaven dat er gemengde signalen zijn over het succes van CCS-techniek, benadrukte de onderneming vertrouwen te hebben in haar partner Danbury, een bedrijf dat al veel ervaring heeft op dit gebied. Wij blijven de resultaten van CSS door Nutrien en haalbaarheid van deze reductiestrategie gedurende de dialogen kritisch in de gaten te houden. Tot slot overweegt Nutrien te beginnen met klimaatscenario-analyses en meer te rapporteren over haar scope 3 emissies, beide maatregelen die wij van de onderneming verlangen.

Umicore

Begin 2023 spraken wij voor het eerst met Umicore. De onderneming zet in op drie emissiereductie-instrumenten: vermijden (via efficiëntie), vervangen (van fossiel) en afvangen. Op korte termijn zet Umicore voornamelijk in op het terugbrengen van scope 2 emissies omdat hier het meest winst te behalen valt via onder andere 'Power Purchase Agreements' (PPAs) en eigen hernieuwbare elektriciteitsopwekking. Zo richt de onderneming wereldwijd op meer dan 60 procent elektriciteit van hernieuwbare bronnen. Daarnaast richt de onderneming zich op het verbeteren van de energie-efficiëntie in productieprocessen via samenwerkingen met bijvoorbeeld nutsbedrijven, waarover het binnenkort voor het eerst zal rapporteren. Voor de reductie van scope 1 emissies zet Umicore in op het vervangen van fossiele brandstoffen voor biobrandstof en het elektrificeren van de hoogovens, wat veel onderzoek grote investeringen vergt. De korte termijn reductiedoelstellingen voor scope 1, 2 en 3 zijn gevalideerd door SBTi als zijnde in lijn met het 1.5 graden scenario. Op de lange termijn zet Umicore voor residuele emissies in op CSS, al benadrukt het dat het potentieel van deze technologie nog onzeker is. Desgevraagd lieten wij Umicore weten dat wij als belegger in principe niet tegen het afvangen en opslaan of hergebruiken van residuele emissies zijn, maar de ontwikkeling van de technologie en eventuele standaarden of best practices in gaten houden. Tot slot liet de onderneming weten nog niet bezig te zijn met het stellen van nieuwe of langere termijn emissiereductiedoelstellingen, maar zal vooral te richten op het behalen van de huidige doelen.

ONEOK

In januari spraken we met ONEOK. In 2021 kondigde de beheerder van voornamelijk gaspijpleidingen een scope 1 en 2 emissiereductietarget van 30 procent aan voor 2030. De onderneming richt zich hiervoor onder andere op het elektrificeren van gascompressoren en het verbeteren van lekdetectie bij haar pijpleidingen. Wet- en regelgeving waaronder de 'Inflation Reduction Act' en de extra kosten voor het uitstoten van methaan duwt ONEOK ook in deze richting. De onderneming staat open voor externe verificatie van haar emissiereductiedoelstellingen zodra het SBTi een methodologie voor de olie- en gassector heeft ontwikkeld.

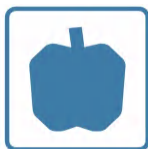
Wij houden de ontwikkeling van de SBTi methodologie voor olie- en gas nauwlettend in de gaten en zullen er te zijner tijd bij ONEOK op aandringen deze methodologie toe te passen. Voor het bereiken van de huidige doelstelling heeft ONEOK een concreet plan en is het niet afhankelijk van toekomstige technologie. Echter verwachten wij van de onderneming voor de lange termijn ambitieuzere doelstellingen (zoals 'net zero'), ook als de technologie daarvoor nog niet direct beschikbaar is. ONEOK is hier echter terughoudend mee en wil zich hieraan nog niet committeren. ONEOK is in afwachting van de 'SEC climate rule' voor het verder in lijn brengen van haar rapportage met TCFD. Zodra hier meer duidelijkheid over is gaan wij verder in gesprek met de onderneming over het implementeren van de TCFD aanbevelingen.

Martin Marietta

Begin 2023 spraken wij met onder andere de CEO en CFO van Martin Marietta. Anders dan andere producenten van bouwmaterialen, richt de onderneming zich voornamelijk op winning en productie van aggregaten zoals steenslag, grind en zand. Met slechts twee fabrieken is de onderneming een relatief kleine product van het CO₂ intensieve cement. Tijdens het gesprek benadrukte de onderneming dat zodra de emissiereductietechnologie hiervoor (CCS, alternatieve brandstof, reductie klinker) beschikbaar en commercieel haalbaar is, hierin zal worden geïnvesteerd. Voor de reductie van overige scope 1 en 2 emissies uit andere bedrijfsactiviteiten, veelal van dieselmotoren, zegt de Martin Marietta afhankelijk te zijn van producten van kapitaalgoederen. Wij zullen gedurende de dialoog de onderneming aan blijven sporen via engagement met leveranciers en samenwerking in de keten bij te dragen aan de ontwikkeling van schonere technologie. Martin Marietta heeft haar fysieke klimaatrisico's in kaart gebracht en daarbij gekeken naar extreme weersomstandigheden, waaronder stormen, droogte en overstromingen. Op basis van deze analyse heeft de onderneming geconcludeerd dat de fysieke klimaatrisico's zeer beperkt zijn. Klimaatkansen die de onderneming heeft geïdentificeerd zijn onder andere de toename in vraag voor beton als bestendig bouw materiaal bij extreme weersomstandigheden. Bij sommige bedrijfsactiviteiten heeft de onderneming te maken met waterschaarste. De huidige emissiereductiedoelstelling voor scope 1 en 2 is volgens de onderneming in lijn met de op dit moment beschikbare technologie. Omdat dit niet geldt voor een 'net zero' doelstelling, wil Martin Marietta zich hier niet aan verbinden. In reactie hierop hebben wij het belang van een ambitieuze lange termijn doelstelling benadrukt.

Vervolg

In de tweede helft van 2023, willen we de dialoog met **Hydro One** escaleren doormiddel van een formele brief aan de relevante bestuurders. Van de onderneming hebben we nog geen reactie ontvangen op onze engagementbrief en herinneringsmails.

Access to Nutrition

Achtergrond van thema

Zowel goede voeding als voldoende voeding zijn van groot belang voor een gezonde samenleving. Voedingsbedrijven kunnen hier op verschillende manieren een belangrijke bijdrage aan leveren en hiermee tevens inspelen op een groeiende markt. Zo kunnen zij voedingswaarde en gezondheid meer prioriteit geven bij het ontwikkelen van producten, gezondheid meewegen in de prijsstelling en consumenten actief informeren over de voedingswaarden van producten.

De 'Access to Nutrition Index' is een initiatief dat wereldwijd ondernemingen in de voedingssector rangschikt op basis van hun prestaties op onder andere de volgende thema's:

- Voorkomen van ondervoeding;
- Voorkomen van obesitas;
- Verantwoorde marketing richting kinderen
- Het niet promoten van producten die borstvoeding kunnen vervangen.

De index is ontwikkeld op basis van kennis van investeerders, wetenschappers en relevante internationale organisaties zoals de 'United Nations World Health Organisation' (WHO). Er bestaat zowel een wereldwijde index als regionale indices die inzoomen op ondernemingen uit de Verenigde Staten, India, Mexico en Zuid-Afrika. De laatste resultaten laten zien dat voedingsbedrijven nog belangrijke stappen op het thema Access to Nutrition kunnen zetten. Zo blijkt dat slechts 1/3 van de onderzochte voedingsproducten als gezond kunnen worden gekwalificeerd.

Om de resultaten van het onderzoek via investeerders onder de aandacht te brengen bij ondernemingen, is er zowel een *investor statement* als een gezamenlijk engagement programma gelanceerd. Aan beide initiatieven nemen we in het kader van dit engagementthema actief deel om zo ondernemingen te stimuleren, stappen te zetten op het gebied van Access to Nutrition.

Doel van het thema

We hebben in het engagementtraject verschillende doelen gesteld voor de ondernemingen, gebaseerd op de uitgangspunten van de 'Access to Nutrition Index':

TABEL 5.3.1 DOELSTELLINGEN ACCESS TO NUTRITION

Doelstelling	Toelichting
Governance	De onderneming geeft goede voeding een gedegen plek in de strategie en governance. Bijvoorbeeld door het stellen van doelstellingen om haar producten gezonder te maken en de dit te monitoren.
Beleid	De onderneming heeft haar beleid uitgewerkt in concreet beleid, waarin onder andere de betaalbaarheid van goede voeding en stappen naar een gezondere productenportefeuille een plek hebben.
Implementatie & monitoring	De onderneming zet zich in om goede en gezonde producten te ontwikkelen;
	De onderneming zet zich in om goede voeding tegen een betaalbare prijs beschikbaar te maken;
	De onderneming ondersteunt met haar marketingactiviteiten een gezond voedingspatroon;
	De producten van de onderneming passen in een gezond dieet en een gezonde levensstijl;
Samenwerking in de keten	Ondernemingen werken actief samen met andere belanghebbenden op het gebied van goede voeding.
Transparantie	De onderneming rapporteert over a) de voortgang van haar beleid op goede voeding en b) over de gezondheid van haar productenportefeuille. Daarnaast geeft de onderneming via de verpakking goede informatie aan consumenten over de voedingswaarden van haar producten.

Dit engagementthema sluit aan bij de volgende SDG's:

- **SDG 2: Geen Honger**

De focus ligt hierbij met name op het onderliggende doel 2.2 dat zich richt op het uitbannen van slechte voeding(spatronen).

- **SDG 3: Goede Gezondheid en Welzijn**

De focus ligt hierbij met name op het onderliggende doel 3.4 dat zich richt op het voor 2030 met een derde inperken van vroegtijdige sterfte gelinkt aan niet-overdraagbare ziekten, zoals diabetes, kanker of hart- en vaatziekte.

Geselecteerde sectoren en ondernemingen

Voor de selectie van de onderneming in dit engagement programma hebben we de volgende uitgangspunten toegepast:

- De onderneming zit in de beleggingsportefeuille via aandelen en/of corporate bonds;
- Op basis van diverse databronnen (onder andere MSCI, Access to Nutrition en eigen onderzoek) blijkt dat de onderneming stappen kan zetten op dit thema;

- Op basis van onze analyse is het waarschijnlijk dat engagement met de desbetreffende onderneming effectief kan zijn, bijvoorbeeld omdat een onderneming open staat voor engagement;
- We kunnen met andere investeerders samenwerken in dit engagementtraject.

TABEL 5.3.2 GESELECTEERDE ONDERNEMINGEN ACCESS TO NUTRITION

Onderneming	Sector	Land	MSCI Score	Positie Access to Nutrition Global Index (totaal 25 bedrijven)
Conagra Brands Inc.	Voedselproducten	Verenigde Staten	AA	17
Meiji Holdings Co.	Voedselproducten	Japan	A	12
The Coca Cola Company	Dranken	Verenigde Staten	AAA	11
Unilever PLC	Huishoudelijke producten	Groot Britanië	AAA	2
Suntory	Dranken	Japan	A	21

Voortgang

Unilever

Met Unilever hebben we dit halfjaar gesproken in samenwerking met het Healthy Markets Initiative. Dit is een groep van institutionele beleggers die samen engagement voert op het thema gezondheid. We hebben met Unilever gesproken over de stappen die zij hebben gezet om beter en meer te rapporteren over de gezondheid van haar productenportefeuille. Unilever rapporteert nu namelijk op basis van meerdere gezondheidsstandaarden, inclusief of haar producten ook gezonder worden. Een belangrijke stap, aangezien dit ook een voorbeeld is voor andere bedrijven. Dat betekent nog niet dat de onderneming er is, aangezien een groot deel van de omzet nog gekoppeld is aan ongezondere producten zoals ijs. Er zijn dus nog stappen nodig om haar productenportefeuille daadwerkelijk gezonder te maken.

Suntory

Met Suntory verliep het contact lange tijd moeizaam. Echter na meerdere verzoeken reageerde de onderneming toch positief op het verzoek het gesprek aan te gaan. Dit gesprek vond op 27 juni 2023 plaats en was verrassend open en constructief. We hebben de verschillende initiatieven besproken die de onderneming neemt om bijvoorbeeld het suikergehalte van haar frisdranken terug te dringen. Ook relevant zijn de gezondheid bevorderende producten die de onderneming met name in Japan verkoopt. Toch missen we een meer overkoepelende strategie van de onderneming op het gebied van gezonde voeding. We hebben daarom in ons

gesprek aangedrongen op het gebruik van een Nutrient Profiling System (NPS) om zo transparanter te zijn over de gezondheid van haar producten en trends hierin. Dit stelt de onderneming ook in staat om hierop doelen te stellen. Ook hebben we Suntory aanbevolen actief medewerking te verlenen aan het onderzoek van de Access to Nutrition Index. Suntory is bereid om het gesprek in de tweede helft van 2023 voort te zetten.

The Coca Cola Company

Met The Coca Cola Company hebben twee gesprekken gehad. Het eerste gesprek was met de investeerders coalitie van Access to Nutrition, het tweede met de Healthy Markets Coalition. In beide gesprekken hebben we aan de orde gesteld dat de onderneming meer werk kan maken van haar strategie op het gebied van goede voeding. De onderneming heeft de laatste jaren wel goede stappen gezet wat betreft het verminderen van het suikergehalte in haar dranken, maar andere onderdelen van een goede voeding blijven onderbelicht. Zo kan de onderneming transparanter zijn over de gezondheid van haar productenportefeuille en hierop doelen stellen, naast doelstellingen op het suikergehalte. Dat is relevant aangezien Coca Cola in toenemende mate, naast cola, ook andere dranken zoals vruchtensappen, sportdranken en thee verkoopt. Coca Cola reageerde in beide gevallen terughoudend en dat is jammer aangezien de onderneming één van de weinige ondernemingen in deze sector die deze stap nog niet heeft gezet. We gaan daarom kijken of we extra stappen kunnen zetten om de druk op te voeren.

Meiji

Met Meiji hebben we in de eerste helft van het jaar niet gesproken. Wel heeft Meiji formeel aangekondigd een Nutrient Profiling Model te gaan gebruiken en dit publiek te maken⁹. Dit is een mooie, concrete stap vooruit en wij zullen in ons gesprek in de tweede helft van 2023 verder bespreken hoe de onderneming deze stap kan gebruiken om haar voedingsbeleid verder te ontwikkelen.

Vervolg

We gaan in de tweede helft van 2023 het gesprek weer aan met, in ieder geval, **Meiji**, **Suntory** en **Conagra**. Daarnaast zullen onderzoeken hoe we bij **Coca Cola** de druk op kunnen voeren om de onderneming stappen te laten zetten.

Afbouw plastic in verpakking van consumentengoederen

Achtergrond van thema

Daarnaast leidt het veelvuldig gebruik van plastics, vooral door de hoeveelheid chemische stoffen in plastics, tot gezondheidsrisico's¹⁰. En resten van plastic, waaronder zogenaamde microplastics worden inmiddels aangetroffen in ons voedsel¹¹.

De gevolgen van het gebruik van plastics voor klimaat en milieu leiden tot toenemende regelgeving die van groot belang is voor producenten en gebruikers¹². Zo heeft China in 2017 aangekondigd geen plastic afval meer te importeren en heeft India in de zomer van 2022 een verbod ingevoerd op gebruik van een aantal plastics producten voor eenmalig gebruik¹³. Ook Europa heeft stappen aangekondigd en streeft ernaar dat in 2030 al het plastic recyclebaar is¹⁴. En aan verdere aanscherping van verpakkingswetgeving wordt momenteel gewerkt. Ondertussen werken veel ondernemingen in de plastic waardeketen de laatste jaren aan duurzame alternatieven voor plastic. Echter, een recent rapport van de Ellen MacArthur Foundation, een organisatie die met ondernemingen werkt aan de transitie naar een circulaire economie, waarschuwt dat de voortgang (te) traag gaat¹⁵. Volgens de organisatie moet er veel meer gebeuren om de verwachte toename van plastic gebruik, en de vervuiling als gevolg daarvan, te keren. Ook de scenario's van de OESO¹⁶, en Systemiq¹⁷ geven aan dat de transitie nodig is, en mogelijk. Deze transitie zal wel grote inspanningen vergen. Adviesbureau McKinsey stelde al in 2018 dat achter blijven bij deze 'plastic transitie' een significant risico is voor ondernemingen in de hele plastic keten.

Er zijn grote zorgen rond het gebruik van plastics. Zo wordt nog bijna alle plastic gemaakt uit olie of gas. Dit betekent dat nu wel 6 procent van de mondiale olieproductie gebruikt wordt voor de productie van plastics. Door economische ontwikkelingen en klimaatbeleid, zal het belang van plastics voor de olie- en gassector toenemen. Naar verwachting zal in 2050 ongeveer 70 procent van de olieproductie gebruikt worden in andere toepassingen dan brandstof. Plastic is daar een belangrijk onderdeel van¹⁸. Daardoor wordt voor olie- en gasbedrijven het produceren van grondstoffen voor

⁹ https://www.meiji.com/global/news/2023/pdf/230630_01.pdf

¹⁰ 'Global Plastics Outlook: Policy Scenarios to 2060', OECD 2022

¹¹ www.weforum.org/agenda/2022/06/how-microplastics-get-into-the-food-chain.

¹² <https://www.unpri.org/environmental-issues/how-can-investors-help-create-a-plastics-economy-that-works-event-roundup/3409.article>

¹³ <https://edition.cnn.com/2022/07/01/india/india-bans-single-use-plastic-intl-hnk/index.html>

¹⁴ 'Plastic Landscape review' Principles for Responsible Investment 2019

¹⁵ Global Commitment report 2022, EllenMacArthur Foundation 2022

¹⁶ Global Plastics Outlook: Policy Scenarios to 2060', OECD 2022

¹⁷ 'Reshaping plastics'; Systemiq

¹⁸ 'Net Zero by 2050, A Roadmap for the Global Energy Sector'; IEA 2022

plasticproductie van steeds groter belang. Echter, de winning van olie en gas leidt tot substantiële schade aan het milieu. En de productie van grondstoffen voor plastic veroorzaakt veel CO₂-uitstoot, wat schadelijk is voor het klimaat. Maar vooral de grote hoeveelheid plastic afval die in het milieu terecht komt is een groot probleem. Slechts ongeveer 10 procent van de geproduceerde plastics wordt op dit moment gerecycled. Verder komt 40 procent op stortplaatsen terecht, wordt 14 procent verbrand en meer dan 30 procent eindigt uiteindelijk in het milieu. Daar vervuult het meren, rivieren en uiteindelijk de oceanen. Jaarlijks komt er ruim 3 miljoen ton plastic in de oceanen terecht. Bij ongewijzigd beleid zal de productie en gebruik van plastic de komende decennia nog enorm toenemen¹⁹. Ook de vervuiling door plastic neemt daardoor nog toe. Daardoor bestaat de kans dat er in 2050 meer plastic dan vis in de oceanen aanwezig is. Het IPBES beschouwt milieuvervuiling, onder andere door plastics, als een van de belangrijkste oorzaken voor verlies van biodiversiteit²⁰.

Er zijn vele mogelijkheden voor ondernemingen om in de gehele keten bij te dragen aan deze urgente plastic transitie. Ondernemingen kunnen hun producten en processen zodanig aanpassen dat ze bijdragen aan 'Reduce, reuse en recycle', ofwel het verminderen van plastic gebruik, het hergebruiken van producten en het recyclen van materialen. Voor ondernemingen die consumentenproducten maken ligt de uitdaging vooral bij het zodanig ontwikkelen en aanbieden van producten dat minder verpakkingsmateriaal nodig is.

Doel van thema

TABEL 5.3.1 DOELSTELLINGEN AFBOW PLASTIC IN VERPAKKING VAN CONSUMENTENGOEDEREN

Doelstelling	Toelichting (of: Indicatoren)
Governance	Het bestuur van de onderneming erkent de ESG-risico's van plastic als materieel, steunt overheden in de aanpak van deze risico's; de onderneming weerhoudt zich van lobbyactiviteiten om nieuw beleid af te zwakken of te voorkomen;
Beleid	ESG-risico's van plastic worden als materieel erkend, analyse van technische mogelijkheden. Marktonwikkelingen en regelgeving dienen als input voor de strategie;
Implementatie & monitoring	De onderneming stelt ambitieuze doelen, bijvoorbeeld voor: reductie van gebruik van plastic verpakkingen (in absoluut volume); reductie van het % gebruikt plastic uit fossiele grondstoffen;

¹⁹ 'Global Plastics Outlook: Policy Scenarios to 2060', OECD 2022

²⁰ Het 'Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services'

reductie van plastic afval¹;

De onderneming meet en rapporteert de voortgang op deze doelen;

Samenwerking in de keten

De onderneming werkt samen met relevante partijen in de plastic keten aan het vinden en implementeren van oplossingen die de plastic transitie kunnen versnellen;

Transparantie

De onderneming rapporteert over de voortgang op bovengenoemde doelen en kpi's en over:

de maatschappelijke impact van geproduceerde plastic op de gezondheid en op het milieu;

het beleid en maatregelen om de negatieve gevolgen van gebruik van plastic te verminderen;

hoe regelgeving en marktontwikkelingen met name gericht op de plastic transitie, invloed kunnen hebben op de resultaten van de onderneming;

- 1 De onderneming steunt publiekelijk regelgeving die tot doel heeft om gebruik van plastic verpakking terug te dringen en de 'business case' voor circulaire economie te versterken.
- 2 Deze doelen zijn bij voorkeur in lijn met het klimaatbeleid (het streven naar 'net-zero' uiterlijk in 2050, op basis van 'science-based targets' voor scope 1-3) en beleid om de impact op verlies van biodiversiteit te stoppen.
- 3 Met het reduceren van plastic afval wordt hier niet alleen het afval van de onderneming bedoeld, maar ook het plastic afval veroorzaakt door consumenten als gevolg van het gebruik van de producten / verpakkingen geproduceerd door de onderneming en de industrie.

Het engagement thema sluit aan bij verschillende SDG's, waaronder SDG 3: Goede gezondheid en welzijn, SDG 6: Schoon water en sanitair, SDG 11: Duurzame steden en gemeenschappen, SDG 12: Verantwoorde consumptie en productie en SDG 14: Leven in het water.

Van deze doelen staat echter voor ons SDG 12 centraal, aangezien dit doel het meest concreet raakt aan het handelingsperspectief van ondernemingen in de plastic keten:

• SDG 12: Verantwoorde consumptie en productie

We focussen op de onderliggende doelen 12.2-6 die zich richten op het duurzame beheer en het efficiënte gebruik van natuurlijke hulpbronnen, het beperken van voedselverspilling, milieuvriendelijk beheer van chemicaliën, beperken - en beter recyclen van afval en het bevorderen van duurzaam ondernemen en rapportage van duurzaamheidsinformatie.

Geselecteerde sectoren & ondernemingen

De samenwerking met de VBDO, naar aanleiding van het in het najaar van 2022 gepubliceerde onderzoek 'Plastic

perspectives’ is voortgezet. De VBDO heeft met een groep geïnteresseerde institutionele beleggers een investor statement opgesteld. Dit statement is gericht aan de makers van plastic verpakkingen, met name producenten van voedingsmiddelen en van persoonlijke producten en daarnaast ook supermarktketens. Het statement roept de ondernemingen op om:

1. beleid te steunen dat plastic vervuiling effectief wil aanpakken,
2. een doel te stellen voor de absolute reductie van gebruik van plastic verpakkingen voor eenmalig gebruik;
3. het gebruik van schadelijke chemische stoffen in plastic verpakking te reduceren.

Dit statement, ondertekend door ruim 180 institutionele beleggers uit diverse landen werd in mei 2023 gepubliceerd en werd door diverse nationale en internationale media opgepakt. Als volgende stap zal het statement ook naar ongeveer 30 ondernemingen in genoemde sectoren worden opgestuurd. Achmea IM zal het statement ook in het plastic engagement programma ter sprake brengen. Mogelijk gaan we ook enkele engagement gesprekken samen met andere ondertekenaars van het statement voeren.

TABEL 5.3.2

Onderneming	Land	Sector	Score MSCI	MSCI score verpakkings-materiaal en afval ¹	Reductiedoel 'nieuw plastic' % reductie per jaar
Carrefour SA	Frankrijk	Supermarkt-ketens	AA	n.a.	2,50
Henkel AG & Co. KGaA	Duitsland	Huishoudelijke en persoonlijke producten	AAA	5,30	4,70
Jerónimo Martins, SGPS S.A.	Portugal	Supermarkt-ketens	A	n.a.	2,10
Kimberly-Clark Corp	Verenigde Staten	Huishoudelijke en persoonlijke producten	AA	4,70	4,50
L'Oreal SA	Frankrijk	Persoonlijke producten	AAA	5,40	5,50
Procter & Gamble Company	Verenigde Staten	Huishoudelijke en persoonlijke producten	A	4,60	4,50
Repsol SA	Spanje	Olie en gas	A	n.a.	n.a
Royal Ahold Delhaize N.V.	Nederland	Supermarkt-ketens	AA	n.a.	1,25

1 MSCI indicator 'packaging material'

2 Dit doel betreft het terugdringen van gebruik van nieuwe plastic grondstof uit fossiele brandstoffen, ook wel 'virgin plastic' genoemd. Bron: Global Commitment Progress Report 2022, of duurzaamheidsrapportage onderneming.

Voortgang thema

In het afgelopen halfjaar hebben we gesprekken gevoerd met **Ahold Delhaize, Carrefour, Henkel, Jerónimo Martins, L’Oréal en Kimberly-Clark**. Met **Repsol** en **Procter & Gamble** is nog geen gesprek gevoerd. Van **Repsol** hebben we wel een uitgebreide inhoudelijke reactie ontvangen. Met beide ondernemingen zal in de tweede helft van het jaar een gesprek gepland worden.

Ahold Delhaize

In februari spraken we met de duurzaamheidsexperts van Ahold Delhaize. De onderneming is zich duidelijk bewust van de noodzaak om vervuiling door plastic verpakkingen aan te pakken. Daartoe heeft het al enkele doelen gesteld, zoals het doel om meer gerecycled plastic te gebruiken en het doel om het gebruik van nieuw plastic, uit fossiele grondstoffen, te beperken. In het gesprek hebben we aangegeven dat wat ons betreft deze doelen nog aangescherpt dienen te worden, en dat het ook goed zou zijn om een doel te stellen voor de reductie van het absolute volume van plastic voor verpakkingen. Verder hebben we in het gesprek vooral meer inzicht verkregen in hoe Ahold Delhaize te werk gaat om de uitdagingen rond reductie van plastic verpakkingen aan te pakken. In een volgend gesprek willen we horen op welke van onze verwachtingen de onderneming toezeggingen kan doen.

Carrefour

Eind februari spraken we de duurzaamheidsexperts van Carrefour. Mede onder druk van duurzaamheidswetgeving in Frankrijk, die verder gaat dan elders in Europa, is Carrefour al verder dan veel concurrenten wat betreft het aanbieden van producten in navulbare verpakkingen. De onderneming heeft ook al doelen gesteld om het gebruik van plastic verpakkingen te reduceren en het gebruik van herbruikbare verpakkingen uit te breiden. Ook is Carrefour bezig met nader onderzoek naar in welke markten het risico op vervuiling door plastic afval het grootste is. Kortom, Carrefour lijkt in meerdere opzichten een koploper die oplossingen laat zien die voor sectorgenoten als voorbeeld kunnen dienen. In een volgend gesprek met Carrefour zullen we nader bespreken waar ook deze onderneming de inzet toch nog verder kan aanscherpen.

Henkel

In maart spraken we met Henkel. Henkel gaf in het gesprek aan zich sinds 2017 steeds meer zorgen te maken over het gebrek aan groei van effectieve plastic recycling in Europa en over de toenemende vervuiling door plastic. Deze zorgen waren aanleiding om zelf concrete doelen voor recycling van plastic te stellen. Om de gestelde doelen te bereiken werkt Henkel samen met diverse expertorganisaties en sectorinitiatieven. Een voorbeeld is de samenwerking met het ‘Consumer Goods Forum’ in de ontwikkeling van de

‘golden design rules’. Deze regels hebben tot doel om gebruik van plastic in verpakkingen te reduceren. Daarnaast biedt Henkel al verzorgingsproducten aan in navulbare verpakkingen. Maar op dit punt is nog meer ervaring nodig om uit te vinden wat de beste oplossing is: het in de winkel - of thuis navullen van verpakkingen. In een volgend gesprek willen we van de onderneming horen op welke van onze verwachtingen mogelijk een toezegging gedaan kan worden.

Jerónimo Martins

We spraken met Jerónimo Martins in februari. De onderneming werkt al sinds 2009 aan ‘ecodesign’ voor verpakkingen. De onderneming kijkt daarbij vooral naar of verpakkingen recyclebaar zijn. De onderneming kijkt ook naar in welke markten het risico op vervuiling door plastic verpakking het grootst is. Duidelijk is dat in Colombia nog weinig wetgeving is wat betreft inzameling en hergebruik van plastic. Daarom is er ook weinig infrastructuur om dit in gang te zetten. Jerónimo Martins zet zich in voor betere afval-wetgeving in Colombia, en is betrokken bij de lancering van een ‘plastic pact’²¹ in Colombia; een publiek-private samenwerking om vervuiling door plastic aan te pakken. Ook heeft de onderneming nadrukkelijk de behoefte aan betere wetgeving om de strijd tegen plastic vervuiling beter te kunnen voeren. Zo zou bijvoorbeeld ook de beschikbaarheid van gerecycled plastic beter geregeld moeten worden. In een volgend gesprek zullen we met de onderneming bespreken of de gestelde doelen aangescherpt kunnen worden en hoe de rapportage over voortgang beter kan.

Kimberly-Clark

In maart vond het eerste gesprek met Kimberly-Clark plaats. Deze onderneming gebruikt plastic zowel in een deel van de producten als in productverpakkingen. Kimberly-Clark ziet dat de risico’s rond gebruik van plastic gesignaleerd worden in verschillende instrumenten om duurzaamheidsrisico’s in kaart te brengen. Zoals in de eigen materialiteitsanalyse, maar ook in de TCFD-analyse. Om te zien in welke markten de risico’s rond vervuiling door plastic het grootst zijn gebruikt de onderneming de ‘resource plastic’ database van het WWF²². Kimberly-Clark heeft al een aantal ambitieuze doelen gesteld, waaronder 50 procent reductie van gebruik van nieuwe plastics uit fossiele grondstoffen in 2030, en gebruik van 20 procent gerecycled plastic in plastic verpakkingen in 2025. In een volgend gesprek zullen we de voortgang ten aanzien van deze doelen nader bespreken en bespreken waar de voortgang verder versneld kan worden.

L’Oréal

We spraken de duurzaamheidsexperts van L’Oréal in maart. L’Oréal gebruikt plastic vooral in de verpakking van producten waaronder cosmetica, parfums, haarverzorging en huidverzorgingsproducten. Net als Carrefour heeft ook L’Oréal al te maken met de wettelijke plicht om in detail over duurzaamheidsrisico’s en de aanpak daarvan te rapporteren. De onderneming heeft daarom een duurzaamheidsstrategie ontwikkeld op basis van wetenschappelijke inzichten. De

aanpak van risico’s rond gebruik van plastic bestaat uit drie onderdelen: 1) het afbouwen van gebruik van plastic uit fossiele grondstoffen; 2) reductie van gebruik van verpakkingsmaterialen; 3) meer gebruik van circulaire verpakkingsmaterialen. Hierbij heeft de onderneming ook concrete doelen gesteld. In een volgend gesprek met L’Oréal zullen we bespreken hoe de voortgang ten aanzien van de gestelde doelen is, en waar de onderneming de voortgang nog verder kan versnellen.

Vervolg

Voor het einde van het jaar willen we met bovengenoemde ondernemingen nogmaals spreken over de voortgang en mogelijke toezeggingen aangaande aanscherping of uitbreiding van beleid, doelen en rapportage krijgen. Ook willen we dan een eerste gesprek hebben gehad met **Repsol** en **Procter & Gamble**.

²¹ <https://wrap.org.uk/media-centre/press-releases/colombia-launches-second-plastics-pact-latin-america>

²² <https://resource-plastic.com/>

Biodiversiteit

Achtergrond van thema

Biodiversiteit, het geheel van de diversiteit van soorten, de variatie van genetisch materiaal en de verschillende ecosystemen, staat wereldwijd onder zware druk. Studies, zoals de Global Assessment²³ van het Intergovernmental Platform on Biodiversity and Ecosystem Services (IPBES, 2019), tonen aan dat al veel van de oorspronkelijke biodiversiteit in de wereld verloren is gegaan.

Het verlies van biodiversiteit leidt tot verzwakking van ecosystemen. Verzwakte ecosystemen verliezen productiekraft en dit bedreigt ook de menselijke activiteiten die afhankelijk zijn van de opbrengsten van die ecosystemen. Zo leidt ontbossing en erosie tot verlies aan natuur en vruchtbare grond voor landbouw. Vervuiling van de zeeën en oceanen bedreigen de toekomstbestendigheid van marine ecosystemen en daarmee de visvangst. Daarnaast wordt het ook steeds duidelijker hoe verlies van biodiversiteit en gezonde ecosystemen bijdraagt aan de snellere verandering van het klimaat.

Een in juni 2020 verschenen rapport van De Nederlandse Bank (DNB) en het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) beschrijft hoe verlies aan biodiversiteit een significant risico is voor de financiële sector²⁴. Ook internationaal neemt de aandacht van de financiële sector voor de risico's van het verlies van biodiversiteit toe. Zo hebben inmiddels 126 financiële instellingen uit alle delen van de wereld de 'Finance for Biodiversity Pledge'²⁵ ondertekend. Achmea IM heeft dit initiatief ook ondertekend.

Financiële instellingen beleggen en investeren wereldwijd in ondernemingen, waarvan een aanzienlijk deel de natuur beïnvloedt. Met hun activiteiten hebben zij (on)bewust een aandeel in het verlies van biodiversiteit. Veel ondernemingen zijn op hun beurt weer afhankelijk van biodiversiteit en producten die voortkomen uit de natuur; ook wel ecosysteemdiensten genoemd. In een rapport beschrijft DNB deze samenhang als volgt: "De relatie tussen biodiversiteit en financiële instellingen is indirect en tweezijdig. De financiële sector financiert bedrijven die voor de productie van hun goederen en diensten (deels) afhankelijk zijn van ecosysteemdiensten. Daarnaast financiert de sector bedrijven die met hun productieprocessen biodiversiteit negatief beïnvloeden door veranderend land- en zeegebruik, overexploitatie van

ecosystemen, klimaatverandering en vervuiling." Ook de UN Principles for Responsible Investment (PRI) beschrijft de materiële risico's van biodiversiteitsverlies voor de financiële sector²⁶. ESG-dataleverancier MSCI noemt biodiversiteit een belangrijk ESG thema voor 2021.²⁷

Doel van het thema

De volgende engagementdoelen zijn opgesteld voor dit thema:

TABEL 5.3.1 DOELSTELLINGEN BIODIVERSITEIT

Doelstelling	Toelichting (of: Indicatoren)
Governance	Het bestuur van de onderneming geeft blijf van de urgentie van het thema biodiversiteit(sverlies), stelt doelen en neemt verantwoordelijkheid voor de uitvoering daarvan
Beleid	De onderneming stelt beleid op, gericht op behoud- en herstel van biodiversiteit, bijvoorbeeld gericht op het voorkomen van ontbossing en het bevorderen van meer duurzame landbouwpraktijken.
Implementatie & monitoring	De onderneming voert een structurele impact & afhankelijkheidsanalyse uit ¹ , als basis voor beleid en doelen: • Impact en afhankelijkheden meten; • Interpreteren, prioriteren; • Doelen stellen; • Implementeren; • Voortgang meten en rapporteren.
Samenwerking in de keten	We verwachten van de ondernemingen om samenwerking te zoeken of te initiëren. Voorbeelden zijn: de Taskforce Nature related Financial Disclosures (TNFD), Science Based Targets for Nature (SBTN) en de World Business Council for Sustainable Development (WBCSD).
Transparantie	We verwachten rapportage over de positieve en negatieve impact op biodiversiteit, gebruik makend van leidende standaarden en rekening houdend met internationale ontwikkelingen in verslaglegging.

1 Als opties voor een dergelijke analyse, bevelen we de methodes van de (TNFD), of de SBTN aan.

Dit thema sluit aan bij de volgende SDG's:

- **SDG 12: Verantwoorde consumptie en productie**

²³ <https://ipbes.net/global-assessment>

²⁴ 'Biodiversiteit en de financiële sector: een kruisbestuiving?'; PBL / DNB; juni 2020

²⁵ Met de Pledge committeert Achmea IM zich aan het meten van impact op verlies van biodiversiteit en het stellen van doelen om verlies aan biodiversiteit te reduceren; zie www.financeforbiodiversity.org

²⁶ www.unpri.org/sustainability-issues/environmental-social-and-governance-issues/environmental-issues/biodiversity?adredir=1 | "download

²⁷ To Bee or not to Bee: Investors Tackle the Biodiversity Crisis, MSCI 2021

We focussen op het onderliggende doel 12.2, dat zich richt op duurzaam beheer en efficiënt gebruik van natuurlijke hulpbronnen en doel 12.6, dat in het bijzonder grote en transnationale ondernemingen aanmoedigt om duurzame praktijken te omarmen en duurzaamheidsinformatie te integreren in hun rapporteringscyclus.

- **SDG 14: Behoud en maak duurzaam gebruik van de oceanen, de zeeën en maritieme hulpbronnen.**

We focussen op het onderliggende doel 14.1, dat zich richt op het voorkomen van vervuiling van de zee.

- **SDG 15: Bescherm, herstel en bevorder het duurzaam gebruik van ecosystemen, beheer bossen duurzaam, bestrijd woestijnvorming en landdegradatie en draai het terug en roep het verlies aan biodiversiteit een halt toe.**

We richten ons vooral op de verantwoordelijkheid van de landbouwketen om ontbossing tegen te gaan en gezonde, productieve landbouwgronden te bevorderen, waardoor de druk op natuur en beschermde natuurgebieden kan afnemen. Deze thema's zijn onderdeel van onderliggende doelen van 15.2 en 15.3.

Geselecteerde ondernemingen

Op basis van ons voorbereidend onderzoek en screening van de beleggingsportefeuilles van klanten hebben we de volgende ondernemingen geselecteerd voor engagement over biodiversiteit:

TABEL 5.3.2 GESELECTEERDE ONDERNEMINGEN

Onderneming	Land	Sector	Score MSCI	Duurzaam grondstof gebruik ¹
Alimentation Couche-Tard	Canada	Supermarktketens	AA	2,9
Costco Wholesale Corp.	Verenigde Staten	Supermarktketens	A	5,7
General Mills	Verenigde Staten	Voedingsproducten	AAA	6,2
Kellogg Company	Verenigde Staten	Voedingsproducten	AAA	6,9
The Kroger	Verenigde Staten	Supermarktketens	AA	7,8
Tyson Foods	Verenigde Staten	Voedingsproducten	BBB	4,2
Sysco Corp	Verenigde Staten	Supermarktketens	A	5,0

¹ Ondernemingen worden beoordeeld op de milieueffecten van de grondstoffen die in hun producten worden gebruikt en hun inspanningen op het gebied van traceerbaarheid van de toeleveringsketen en certificering.

Samenwerking

In het afgelopen half jaar is de samenwerking met leden van de 'Finance for Biodiversity Pledge' engagement werkgroep voortgezet. Ook hebben we de ontwikkelingen rond Nature Action 100 verder gevolgd. De start van dit programma laat helaas langer op zich wachten dan eerder verwacht werd – zie 'vervolg' hieronder. Daarnaast namen we deel aan een ronde tafel van FAIRR over verduurzaming van de landbouw, middels 'regenerative agriculture'^{28/} een concept waar een aantal van de ondernemingen in dit programma mee werken.

Voortgang thema

In het afgelopen half jaar hebben we gesprekken gevoerd met **Costco**, **Kellogg**, en **Sysco**. Met de overige ondernemingen is mede vanwege de rapportage-cyclus afgesproken om elkaar in de tweede helft van het jaar te spreken.

Costco

In juni spraken we opnieuw met Costco. We voerden dit gesprek samen met de Canadese institutionele belegger Vancity, die dit biodiversiteitsengagement ondersteunt. We bespraken de voortgang ten aanzien van Costco's toezegging om met het analyseren van de impact op biodiversiteit aan de slag te gaan, gebruik makend van het TNFD-raamwerk. Costco houdt zich aan deze toezegging en overweegt momenteel op advies van het Wereldnatuurfonds (WWF) of TNFD, dan wel SBTN de beste methode is voor de voorgenomen impact analyse. Als product voor deze eerste analyse heeft Costco, de kippenvlees keten gekozen, omdat deze grotendeels in eigen beheer is. Costco heeft verder een nieuwe checklist opgesteld om gedrag van - en mogelijke duurzaamheidsrisico's bij leveranciers beter in beeld te brengen. Deze checklist vraagt naar beleid ten aanzien van watergebruik, ontbossing en visvangst, maar ook naar de CO₂ emissies van de leverancier. Op gebied van transparantie zien we ook voortgang. Zo heeft Costco in 2022 voor het eerst de CDP-forest vragenlijst ingevuld. Samenvattend stellen we vast dat Costco nu concrete stappen zet om de impact en risico's rond verlies van biodiversiteit in kaart te brengen. Op basis van een laatste gesprek later dit jaar zullen we definitief de balans opmaken wat betreft de bereikte mijlpalen voor deze dialoog.

Kellogg

In juni spraken we voor de derde maal met Kellogg. De onderneming werkt aan plannen om zich op te splitsen in twee delen. Het ene deel, WK Kellogg, gaat zich richten op de voedingsmiddelen in de Verenigde Staten, Canada en het Caribisch gebied, met bijvoorbeeld de merken Kellogg's, Frosted Flakes, Mini-Wheats, Raisin Bran, Rice Krispies en Corn Flakes. Het andere deel, 'Kellanova' richt zich op de wereldwijde snacks markt, met merken zoals Pringles, Cheez-It, Pop-Tarts, MorningStar Farms, Gardenburger en Nutri-Grain. We vroegen daarom of beide nieuwe entiteiten vast zullen houden aan de huidige duurzaamheidsdoelen, wat werd bevestigd. Beide ondernemingen zullen een stevig

²⁸ Zie www.fairr.org/news-events/insights/regenerative-agriculture-blog

duurzaamheidsteam behouden, dat verder werkt aan gestelde doelen. Kellogg ziet de urgentie om biodiversiteitsverlies te adresseren toenemen, ook vanwege toenemende wettelijke verplichtingen, waaronder de Europese Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD), waar Kellogg deels aan zal moeten voldoen. De onderneming kijkt daarom naar het TNFD raamwerk als leidraad om de impact op biodiversiteit in kaart te brengen. Ondertussen werkt Kellogg aan het verder aanscherpen van de klimaatdoelen voor 'scope 3' en kijkt daarbij ook naar mogelijke aanscherping van de doelen om ontbossing tegen te gaan. Omdat het gesprek met Kellogg plaatsvond na het formeel vaststellen van de mijlpalen voor het eerste half jaar, zullen we na een laatste gesprek later dit jaar definitief de balans opmaken wat betreft de bereikte mijlpalen voor deze dialoog.

Sysco

In juni spraken we ook met Sysco. Ook deze onderneming is serieus aan de slag met het thema biodiversiteit. Zowel vanwege eigen doelen als vanuit nieuwe wetgeving, waaronder de EU-CSRD, werkt Sysco aan het in kaart brengen van de scope-3 CO₂ emissies. Dit doet Sysco volgens de richtlijnen van het 'Science Based Targets' Initiative, en in het bijzonder de forest, land and agriculture guidance (FLAG). Hierbij ziet Sysco nadrukkelijk de relatie tussen klimaat en biodiversiteit. Daarom kijkt Sysco in deze context ook naar de raamwerken voor de analyse van impact op biodiversiteit, van TNFD en SBTN. Momenteel onderzoekt Sysco bijvoorbeeld de impact van rundvlees afkomstig uit het noorden van de Verenigde Staten. Ook is er voortgang op gebied van het meer duurzame landbouwpraktijken. Voor inmiddels 10 gewassen, hanteert Sysco een duurzame landbouwprogramma, dat producenten aanzet tot steeds verdere verduurzaming. In het kader van dit programma rapporteert Sysco over de omvang van vermeden pesticide-gebruik. Ook op het gebied van governance zien we vooruitgang. Zo wordt vanaf 2023 de prestatiebonus van het bestuur, voor 10 procent afhankelijk van het bereiken van ESG-doelen, waaronder ook duurzame landbouw, CO₂ reductie en afvalreductie vallen. Ook het gesprek met Sysco vond plaats na het formeel vaststellen van de mijlpalen voor het eerste half jaar. Daarom zullen we ook voor Sysco aan het eind van dit jaar definitief de balans opmaken wat betreft de bereikte mijlpalen voor deze dialoog.

Vervolg

In de tweede helft van 2023, zullen we een laatste gesprek voeren met de ondernemingen die we dit jaar nog niet spraken: **Alimentation Couche-Tard, General Mills, Kroger en Tyson Foods**. Maar ook met **Costco, Kellogg en Sysco** willen we nog een afrondend gesprek plannen. Na die laatste gespreksronde zullen we definitief vaststellen welke mijlpalen in deze dialoog zijn bereikt. Verder blijven we de ontwikkelingen rond het collectieve engagement programma 'Nature Action 100' (NA-100) op de voet volgen. Hoewel het langer duurde dan verwacht, presenteerde dit initiatief in juni de plannen aan geïnteresseerde beleggers. Als dit programma een aantal van de ondernemingen in onze

dialoog als doelwit kiest, zullen we bekijken of we onze inzichten kunnen overdragen. Ook overweegt Achmea IM actieve deelname aan NA-100, afhankelijk van de geselecteerde ondernemingen de exacte voorwaarden voor deelname.

Access to Healthcare

Achtergrond van het thema

In het nieuwe thema Access to Healthcare bouwen we voort op het in december 2022 afgesloten engagement thema "Goede en toegankelijke medicijnen". Binnen het thema Access to Healthcare gaan we de scope vergroten. We richten ons niet alleen op de farmaceutische sector, maar ook op andere ondernemingen die een belangrijke rol spelen in de zorgketen en daarmee bij kunnen dragen aan een beter toegankelijke zorg voor iedereen wereldwijd. Denk bijvoorbeeld aan ondernemingen die diagnostiek verzorgen, medische apparatuur ontwikkelen en medische hulpmiddelen distribueren.

Diverse ondernemingen spelen een cruciale zorg in het zorgstelsel, zowel in Nederland als daarbuiten. Toch is goede, toegankelijke en betaalbare zorg niet overal vanzelfsprekend. Zo spelen er verschillende problemen:

- Het prijsbeleid rondom specifieke medicijnen of medische apparatuur, die behandelingen zowel in Nederland, in andere ontwikkelde economieën als ontwikkelingslanden ontoegankelijk maken.
- De omgang met patenten en regelgeving, waardoor prijzen opgedreven worden en de toegankelijkheid van de zorg onder druk komt te staan.
- Het onvoldoende ontwikkelen van medische apparatuur, producten of medicijnen die een groot maatschappelijk belang hebben, maar waarvoor vanuit financiële oogpunt minder aandacht is. Denk aan ziektes in 'Low and Middle Income Countries' (LMICs) of zogenaamde weesgeneesmiddelen. Dit zijn medicijnen voor specifieke zeldzame aandoeningen.
- Het niet beschikbaar zijn van specifieke medicijnen of medische apparatuur in landen. Dit kan komen door gaten in de zorginfrastructuur in onder andere LMICs, om specifieke ziektes te diagnosticeren en te behandelen. In sommige gevallen spelen echter meer commerciële overwegingen een rol, bijvoorbeeld omdat de markt onvoldoende groot is in sommige landen.
- Gevallen van corruptie en het verlenen van gunsten aan zorgverleners om de verkoop van medische producten te verhogen.
- Het als onderneming of sector lobbyen tegen maatregelen om zorg beter toegankelijk te maken.
- Het onvoldoende waarborgen van mensenrechten in de activiteiten van de onderneming.

Doel van het thema

Er zijn verschillende stappen die ondernemingen op dit thema kunnen zetten. Op basis van onze uitgangspunten en

voorbereidend onderzoek, hebben we de volgende hoofddoelstellingen geselecteerd die, afhankelijk van de onderneming, worden vertaald in specifieke doelen per onderneming, weergegeven in onderstaande tabel.

Met onze doelstellingen sluiten we aan bij de SDG's. Met name op:

- **SDG 3: 'Goede Gezondheid & Welzijn'**

We kijken hierbij in het bijzonder naar de volgende bijbehorende subdoelstellingen:

3.8. Zorgen voor een universele ziekteverzekering, met inbegrip van de bescherming tegen financiële risico's, toegang tot kwaliteitsvolle essentiële gezondheidszorgdiensten en toegang tot de veilige, doeltreffende, kwaliteitsvolle en betaalbare essentiële geneesmiddelen en vaccins voor iedereen.

3.b Het onderzoek en de ontwikkeling ondersteunen van vaccins en geneesmiddelen voor overdraagbare en niet-overdraagbare ziekten voor de overdraagbare en de niet-overdraagbare ziekten, die in hoofdzaak ontwikkelingslanden treffen. Toegang verschaffen tot betaalbare essentiële geneesmiddelen en vaccins, volgens de richtlijnen van de Verklaring van Doha aangaande het TRIPS-akkoord en Volksgezondheid. De Verklaring bevestigt het recht van ontwikkelingslanden om ten volle gebruik te maken van de bepalingen van de 'Overeenkomst aangaande de Handelsaspecten van de Intellectuele Eigendom' (TRAIPR) die ruimte laat voor de bescherming van de volksgezondheid; en, in het bijzonder, het verschaffen van toegang tot geneesmiddelen voor iedereen.

TABEL 5.3.1 DOELSTELLINGEN ACCESS TO HEALTHCARE

Doelstelling	Toelichting	
Governance & Beleid	De onderneming geeft de thematiek rondom Acces to Healthcare een plek in de bedrijfsstrategie;	
	De onderneming vertaalt haar strategie rondom Acces to Healthcare:	
	Naar heldere doelstellingen;	
	Naar de diverse markten waar de onderneming actief is.	
	De onderneming en het bestuur raadplegen gestructureerd relevante experts en stakeholders op het thema Access to Healthcare.	
	De onderneming verankert internationale standaarden, onder andere van de 'World Health Organisation' en de OESO op in haar beleid. Bijvoorbeeld de 'WHO Model Lists of Essential Medicines'. Een lijst van de meest	
		Implementatie & monitoring
		De onderneming maakt een duidelijke koppeling tussen mensenrechten en haar rol in de zorgsector, ook in relatie tot de aankomende Europese regelgeving.
		De onderneming heeft een transparant en verantwoord prijsbeleid. Denk bijvoorbeeld aan een koppeling tussen de prijs van haar producten/diensten, de gerealiseerde gezondheidswinst en de ontwikkelingskosten.
		De onderneming gaat op een verantwoorde manier om met patenten en licenties. Dit voorkomt dat medicijnen of medische producten onbereikbaar worden.
		De onderneming stuurt in haar research & development op maatschappelijke impact, gezondheidswinst, de behoeftes van LMICs en de gelijke toegang tot gezondheidszorg binnen landen.
		De onderneming vertaalt haar strategie op Access to Healthcare naar land en/of doelgroep, specifiek beleid en naar projecten die inspelen op de lokale situaties en behoeftes.
		De onderneming heeft een gedegen beleid, implementatie en onafhankelijke monitoring om zowel corruptie te voorkomen als eerlijke handelspraktijken en belastingbetalingen te garanderen.
		De onderneming neemt stappen om te zorgen dat haar lobbyactiviteiten of dat sector-organisaties waarvan zij lid is, niet lobbyen voor regelgeving die Access to Healthcare beperkt.
		De onderneming neemt stappen om mensenrechten te waarborgen.
		Samenwerking in de keten
		De onderneming werkt samen met andere ondernemingen in de toeleveringsketens, met sectorgenoten en andere stakeholders op het thema.
		Transparantie
		De onderneming vergroot de transparantie en rapportage over de bovengenoemde onderwerpen richting investeerders, consumenten en andere stakeholders. Inclusief lobbyactiviteiten en betalingen aan zorgverleners.

¹ <https://www.achmeainvestmentmanagement.nl/institutioneel/artikelen/nieuws/2022/10/beleggers-dringen-aan-op-inbedding-toegang-tot-medicijnen-in-beloningsbeleid-farmaceuten>

Geselecteerde sectoren & ondernemingen

Er is een grote groep aan sectoren en ondernemingen die relevant zijn op het thema Access to Healthcare. Voor de selectie van de ondernemingen richten we ons op de volgende (GICS) sectoren:

- Pharmaceuticals
- Drug Retail
- Health Care Equipment
- Health Care Equipment
- Health Care Services
- Life Sciences Tools & Services
- Health Care Supplies
- Health Care Technologies
- Health care distributors
- Health Care REITs
- Managed Health Care

Op basis van de sectoren selecteren we ondernemingen op basis van de volgende uitgangspunten:

- De onderneming zit in de beleggingsportefeuille via aandelen en/of corporate bonds;
- Op basis van diverse databronnen (onder andere MSCI, Access to Medicine en eigen onderzoek) blijkt dat de onderneming stappen kan zetten op het thema Access to Healthcare;
- De onderneming is relevant voor de Nederlandse zorgmarkt en/of voor LMICS;
- Op basis van onze analyse is het waarschijnlijk dat engagement met de desbetreffende onderneming effectief kan zijn, bijvoorbeeld omdat een onderneming open staat voor engagement;
- Idealiter kiezen we ondernemingen waar we via collectieve initiatieven, zoals Access to Medicine, een leidende rol kunnen spelen.

In de onderstaande tabel staat een overzicht van de beursgenoteerde ondernemingen die op basis van deze uitgangspunten zijn geselecteerd, inclusief de score op bovenstaande uitgangspunten.

TABEL 5.3.2 GESELECTEERDE ONDERNEMINGEN

Onderneming	Sector	Land	MSCI Score	Positie Access to Medicine
AstraZeneca	Geneesmiddelen	GB	AA	3/20
Sanofi	Geneesmiddelen	FR	A	8/20
Takeda	Geneesmiddelen	JP	A	7/20
Eli Lilly	Geneesmiddelen	US	A	20/20
Thermo Fisher	Instrumenten en Diensten voor Levenswetenschappen	US	AA	-

Danaher	Instrumenten en Diensten voor Levenswetenschappen	US	AA	-
ABBOTT	Zorgproducten en -apparaten	US	A	-
Amgen Inc	Biotechnologie	US	AA	-
Jazz Pharmaceuticals PLC	Geneesmiddelen	IE	A	-
Aspen Pharmacare Holdings Ltd	Geneesmiddelen	ZA	AA	-

Samenwerking

Bij dit engagement traject zullen we samenwerken met en/of informatie gebruiken van:

- De Access to Medicine Index. Wij gebruiken deze coalitie onder andere bij de voorbereiding van de engagements en het samenwerken met een bredere groep van institutionele beleggers.
- Het Interfaith Center on Corporate Responsibility. Deze samenwerking zullen we met name inzetten bij het escaleren van engagement door bijvoorbeeld het indienen van resoluties.
- De investeerders coalitie die is gevormd rondom het Covid-19 investor statement en het investor statement over de integratie van toegang tot medicijnen in het beloningsbeleid. We bouwen hierbij voort op de inhoudelijke kennis en inzichten die we hierbij hebben opgedaan, waaronder de principes voor het gedegen integreren van Access to Healthcare in beloningsbeleid.

Voortgang thema

In juni 2023 hebben we de startbrieven verstuurd naar alle geselecteerde ondernemingen. Een uitzondering daarop is Takeda. We gaan in deze engagement als zogenaamde 'lead investor' voor de Access to Medicine coalitie optreden. Het engagement start na een briefing die we vanuit Access to Medicine voor deze onderneming krijgen in juli 2023.

In de startbrieven introduceren we de doelstellingen en de vragen die wij hebben voor het engagementstraject. **Eli Lilly** en **Sanofi** hebben gereageerd op de startbrief. Er is een gesprek ingepland.

Eli Lilly

Met Eli Lilly hebben we gesproken over hun huidige strategie en plannen. De onderneming heeft het zogenoemde "30x30 programma" ontwikkeld. Doel van dit programma is dat de onderneming in 2030 voor 30 miljoen mensen de toegang tot gezondheidszorg wil verbeteren. We hebben besproken welke praktische dilemma's dit doel met zich meebrengt. Ook hebben we de score van de onderneming op de Access to Medicine Index besproken. De onderneming neemt in de index de laatste plek in. Er zijn dan ook verschillende thema's

waarop de onderneming zich kan verbeteren. Bijvoorbeeld door medicijnen voor de behandeling van kanker beter wereldwijd beschikbaar te maken. De onderneming stelt dat de methodologie van Access to Medicine minder aansluit bij het type onderneming dat Eli Lilly is. We hebben echter aangedrongen de aanbevelingen serieus te nemen en ook dit in het bestuur te bespreken. Daarnaast hebben we met de onderneming besproken hoe het doelstellingen op het gebied van toegang tot gezondheidszorg een plek kan geven in haar beloningsbeleid. De koppeling met het 30x30 programma ligt voor hand.

Sanofi

Sanofi heeft recent haar “Global Health Unit” opgericht. Deze afdeling gaat zich met name richten op het vergroten van toegang tot medicijnen en vaccinaties in LMICs. In ons gesprek hebben we gesproken over hoe Sanofi deze aanpak succesvol wil maken en hoe het ervoor gaat zorgen dat toegang tot medicijnen ook in andere landen op de agenda blijft staan. Daarnaast hebben we gesproken over het integreren van het onderwerp toegang tot medicijnen in het beloningsbeleid. De onderneming heeft aangekondigd dit te gaan doen, maar worstelde wel nog met de dilemma’s over hoe dit te integreren. Daarnaast hebben we gesproken over hoe Sanofi omgaat met de Franse duurzaamheidsregelgeving, de zogenaamde “Loi de Vigilance”. Doel van deze wet is om mensenrechtenrisico’s in kaart te brengen. Sanofi richt zich bij de implementatie van deze wet met name op risico’s in de toeleveringsketens, maar in mindere mate op haar rol als farmaceut bij de toegang tot zorg en farmaceuten. Samenvattend was het een zeer open en positief gesprek, waarbij Sanofi ook ons actief bevroeg hoe zij verdere stappen kunnen zetten.

Vervolg

Het doel is om met alle ondernemingen een eerste gesprek te hebben gehad in de tweede helft van 2023.

Kleding en circulariteit

Achtergrond van thema

De productie en gebruik van kleding en schoenen is momenteel verre van circulair. Veel afgedankte kleding, maar ook onverkochte kleding eindigt op grote afvalbergen verspreid over de wereld, of wordt verbrand. Met de vernietiging van kleding wordt niet alleen veel waarde vernietigd, ook veel waardevolle grondstoffen gaan daarmee verloren. Per jaar belandt er 92 miljoen ton kledingafval op stortplaatsen. En als de verwachte groei van de kledingproductie, inclusief ‘fast-fashion’ doorzet, zal de hoeveelheid afval veroorzaakt door de sector tegen het einde van het decennium stijgen tot 134 miljoen ton per jaar²⁹.

Behalve veel afval, veroorzaakt de sector ongeveer 8 procent van de totale CO₂ emissies³⁰ en gebruikt ze jaarlijks 93 biljoen liter water. Ook veroorzaakt de productie van kleding, met name bij bewerking en het kleuren van de stoffen, veel watervervuiling. Zo is de sector verantwoordelijk voor 20 procent van de industriële vervuiling en voor 35 procent van de vervuiling door primaire microplastics. Deze microplastics belanden door het wassen van kleding in de oceanen en rivieren en daardoor uiteindelijk in ons drinkwater. Dit is een toenemend risico voor mens, dier en het milieu³¹.

Kortom, de huidige, lineaire wijze waarop de kledingsector functioneert, betekent een grote belasting voor het milieu en een significant risico voor het klimaat en de menselijke gezondheid.

In dit engagement programma gaan we met ondernemingen in de sector in gesprek over hoe deze problemen aangepakt kunnen worden. De sector meer ‘circulair’ maken kan veel van de problemen oplossen. Dit betekent onder andere focus op hergebruik van grondstoffen, betere kwaliteit producten en daarmee langere levensduur, en het breed toepassen van circulaire business modellen.

Doel van het thema

Doel van dit engagement programma is om de geselecteerde ondernemingen de nodige stappen te laten nemen om serieus de transitie van een lineaire naar een circulaire kledingsector in te zetten. We vragen daartoe het volgende van de geselecteerde ondernemingen:

TABEL 5.3.1 DOELSTELLINGEN KLEDING EN CIRCULARITEIT

Doelstelling	Toelichting (of: Indicatoren)
Governance	De onderneming maakt de transitie naar een meer circulaire kledingsector onderdeel van de strategie. En de eindverantwoordelijkheid voor de

²⁹ <https://earth.org/statistics-about-fast-fashion-waste/>

³⁰ https://quantis.com/wp-content/uploads/2018/03/measuringfashion_globalimpactstudy_full-report_quantis_cwf_2018a.pdf

³¹ <https://ellenmacarthurfoundation.org/fashion-and-the-circular-economy-deep-dive>

	voortgang is duidelijk belegd bij het bestuur van de onderneming
Beleid	De onderneming ontwikkelt adequaat beleid gericht op de transitie naar een circulaire economie. Onderdeel daarvan zijn concrete tijdgebonden doelen, met indicatoren waarop voortgang wordt gemeten en gerapporteerd
Implementatie & monitoring	De onderneming implementeert het beleid, meet de voortgang op basis van concrete indicatoren en rapporteert daarover in publieke rapportages
Samenwerking in de keten	De onderneming werkt samen met experts, sectorgenoten en andere relevante partijen, om kennis te ontwikkelen en te delen en daarmee de transitie te versnellen
Transparantie	De onderneming rapporteert transparant aan investeerders en andere belanghebbenden over kansen, risico's en de concrete voortgang naar een meer circulair business model en bedrijfsvoering

Bij het onderdeel 'governance' zullen we ook kijken of doelen met betrekking tot circulariteit onderdeel zijn van het beloningsbeleid van het bestuur van de onderneming. En we zullen vragen hoe de onderneming zich opstelt ten aanzien van nieuwe wetgeving die de transitie naar meer circulair werken moet stimuleren en faciliteren. We rekenen op een constructieve houding van de ondernemingen in de sector ten aanzien van dergelijke nieuwe wetgeving.

Dit thema sluit aan bij de volgende SDG's:

- **SDG 12: Verzeker duurzame consumptie- en productiepatronen**

We richten ons op de subdoelen 12.2, 4, 5 en 6 die zich respectievelijk richten op het duurzame beheer en het efficiënte gebruik van natuurlijke hulpbronnen, het milieuvriendelijker beheer van chemicaliën, het beperken - en beter recyclen van afval en het bevorderen van duurzaam ondernemen en rapportage van duurzaamheidsinformatie.

- **SDG 14: Behoud en maak duurzaam gebruik van oceanen, zeeën en maritieme hulpbronnen**

We richten ons het subdoel 14.1 dat er naar streeft om tegen 2025 de vervuiling van de zee te voorkomen en in aanzienlijke mate verminderen, in het bijzonder als gevolg van activiteiten op het land, met inbegrip van vervuiling door ronddrijvend afval en voedingsstoffen.

Geselecteerde sectoren en ondernemingen
Hieronder een overzicht van de geselecteerde ondernemingen:

TABEL 5.3.2 GESELECTEERDE ONDERNEMINGEN KLEDING EN CIRCULARITEIT

Onderneming	Sector	Land	MSCI Score
Adidas AG	Textiel, kleding en luxeproducten	Duitsland	AAA
Fast Retailing Co.	Detailhandel	Japan	AA
Gildan Activewear Inc	Textiel, kleding en luxeproducten	Canada	AA
Hennes & Mauritz AB	Detailhandel	Zweden	AA
Inditex	Detailhandel	Spanje	AA
Kering SA	Textiel, kleding en luxeproducten	Frankrijk	AAA
TJX Companies Inc	Detailhandel	Verenigde Staten	A
V.F. Corporation	Textiel, kleding en luxeproducten	Verenigde Staten	AA
ZOZO Inc	Detailhandel	Japan	AA

Voortgang thema

Dit programma is gestart in januari 2023 met het doen van voorbereidend onderzoek. Op basis van ESG data, rapportages van ondernemingen in de sector, onderzoeksrapporten van expert-organisaties en sectorinitiatieven op gebied van circulaire economie, hebben we verkend in hoeverre ondernemingen al werken aan circulaire oplossingen. Ook ontwikkelingen op gebied van wet- en regelgeving zijn in het onderzoek meegenomen, om in de dialoog ook te kunnen bespreken in hoeverre de ondernemingen zich voorbereiden op nieuwe wetgeving op het gebied van meer duurzaam materiaalgebruik en circulaire economie. Vervolgens hebben we de selectie van ondernemingen vastgesteld. Daarna is een brief opgesteld waarmee we het engagement programma en de doelen aan de geselecteerde ondernemingen hebben geïntroduceerd. De brief is aan alle ondernemingen opgestuurd.

Hieronder volgt een korte beschrijving van iedere onderneming in dit programma.

Adidas

Adidas AG, uit het Duitse Herzogenaurach, behoort tot de bekendste sportschoenen producenten ter wereld. Het is de grootste producent van sportkleding in Europa, en na Nike, de nummer twee van de wereld. Het merendeel van de omzet haalt Adidas nog steeds uit de sportschoenen. De omzet uit kleding is ongeveer 40 procent en de overige omzet komt uit andere sportmaterialen en accessoires. Adidas heeft de productie vrijwel geheel uitbesteed aan producenten in landen zoals Cambodja, China, Indonesië, Turkije en Vietnam. Adidas beheert rond de 2000 eigen winkels, maar de meeste omzet komt uit verkoop door derden.

Adidas heeft al wel aandacht voor duurzame productie en duurzaam materiaalgebruik, maar kan op dit punt nog meer concrete doelen stellen.

Fast Retailing

Fast Retailing is een Japanse 'holding company' die diverse mode merken in eigendom heeft, waaronder de modeketen Uniqlo, het Amerikaanse denim merk J Brand en het zwem, mode en lingerie merk Princesse Tam-tam. De onderneming werd opgericht in 1949 onder de naam Ogori Shoji en veranderde pas in 1991 van naam, naar Fast Retailing. De onderneming behoort tot de top-vijf van grootste kledingproducenten en retailers ter wereld. De meeste omzet komt uit de meer dan 2000 winkels van het merk Uniqlo, verspreid over 22 landen.

Sinds 2017 werkt Fast Retailing aan een nieuw bedrijfsmodel 'LifeWear' genaamd. Daarin wil de onderneming in alle stappen van de keten rekening houden met milieufactoren en mensenrechten, en richt het zich ook op het creëren van een 'circulaire samenleving', door verantwoordelijkheid te nemen voor de kleding, ook nadat deze is verkocht.

Gildan Activewear

Gildan Activewear uit Canada produceert en verkoopt merkkleding, maar ook blanco kleding zoals T-shirts, sportshirts en fleeces die door zeefdrukbedrijven worden voorzien van ontwerpen en logo's. De onderneming produceert ook sportsokken onder merk- en private label opties aan diverse retailondernemingen in de Verenigde Staten. Tot de merken die Gildan produceert behoren: Gold Toe Brands, PowerSox, SilverToe, Auro, All Pro en het merk Gildan, maar ook de sokken van Under Armour en New Balance. Gildan heeft de productie voornamelijk in eigen beheer. Ruim 90 procent van de omzet is van producten uit eigen fabrieken in Honduras en het Caribisch gebied.

Hennes & Mauritz

Hennes & Mauritz (H&M) is een Zweedse fast-fashion multinational. Sinds de oprichting in 1947, met de opening van de eerste kledingwinkel, is de onderneming uitgegroeid tot de op één na grootste kledingretailer wereldwijd. De onderneming heeft nu ongeveer 4800 winkels in 75 landen. De productie heeft H&M uitbesteed aan producenten in vele landen. De meeste productie komt uit China, Bangladesh, Turkije en India. Hoewel H&M zich al lang inzet voor betere arbeidsomstandigheden en meer duurzame producten, verhoudt het 'fast-fashion' business model zich slecht met een circulaire economie. Op dit gebied heeft H&M nog belangrijke stappen te zetten.

Industria de Diseno Textil

Industria de Diseno Textil, kortweg Inditex, is de grootste kledingproducent en retailer ter wereld. De onderneming is ontstaan uit de keten van Zara winkels, waarvan de eerste in 1975 opende in Spanje. In 1985 werd de holding 'Inditex' opgericht, voor het beheer van de Zara winkels en de productiefaciliteiten. Behalve de modeketen Zara, is Inditex ook eigenaar van onder meer de merken: Pull and Bear,

Massimo Dutti, Bershka en Stradivarius. De onderneming heeft meer dan 7000 winkels in 93 landen wereldwijd. Het succes van Inditex is gebouwd op het productiemodel waarmee de onderneming in heel korte tijd nieuwe kledinglijnen in de winkels kan hebben. Dit ultieme fast-fashion model heeft echter als keerzijde de relatief korte gebruiksduur van de producten en is daarmee nog ver verwijderd van een circulaire economie.

Kering

Kering is sinds 2013 de nieuwe naam van de voormalige luxe merken groep 'Pinault-Printemps-Redoute' ofwel PPR. De basis van deze onderneming was de in 1962 opgerichte houthandel 'Pinault', die door de jaren heen door overnames en reorganisaties uitgroeide tot mode retailer en daarna, rond 2018, na de verkoop van schoenenmerk Puma, tot een huis van luxe mode, juwelen en andere luxe artikelen. Sinds Kering zich richtte op uitsluitend luxe merken, is ook de aandacht voor duurzaamheid sterk gegroeid. Sinds 2012 heeft Kering zich gecommitteerd aan een meerjarenplan om de impact op het milieu aanzienlijk te verminderen en werkt de onderneming met een "Environmental Profit & Loss account" (EP&L) om de voortgang bij te houden. In 2017 stelde Kering als doel om in 2025 de wereldwijde milieupact met 40 procent te reduceren, afgestemd op de VN-doelstellingen voor duurzame ontwikkeling. In de dialoog met Kering willen we meer horen over deze strategie, in hoeverre deze al leidt tot een circulair business model, en of dit een voorbeeld kan zijn voor de andere ondernemingen

TJX Companies

TJX Companies (TJX) is een Amerikaanse budget retailketen met name gericht op kleding. De onderneming heeft meer dan 4.500 winkels in 9 landen, waaronder de TJ Maxx winkels in de Verenigde Staten, en TK Maxx winkels in Australië en Europa. Het business model van TJX is om overvloedige voorraad van bekende merken en mode-merchandise op te kopen en in de eigen winkels, en in toenemende mate via de eigen webwinkels, met aanzienlijke korting te verkopen. Met deze werkwijze is TJX uitgegroeid tot een van 's werelds top-vijf kledingretailers. Omdat de onderneming producten van andere kledingmerken verkoopt, heeft het relatief weinig invloed op het productieproces van de kleding. De kansen wat betreft de transitie naar een circulaire economie liggen daarom vooral in het eigen business model en de wijze waarop de onderneming met niet verkochte producten omgaat.

VF Corporation

VF Corporation (VF Corp) is een kledingonderneming uit de Verenigde Staten. Het is eigenaar van verschillende merken van kleding, schoenen en sportartikelen waaronder Altra, Eastpak, Jansport, Kipling the North Face en Timberland. In 2019 werden de jeans merken waaronder Wrangler, Lee en Rock & Republic, ondergebracht in een nieuwe beursgenoteerde onderneming: Kontoor Brands. VF Corp heeft een complex netwerk van meer dan 1000 toeleveranciers voor haar productie, grotendeels in Azië. Daarnaast beheert de onderneming echter ook eigen

productielocaties, vooral in Zuid-Amerika. De producten van VF Corp worden verkocht in 125 landen, onder andere in de ruim 1200 eigen winkels. De onderneming werkt met de eigen merken aan een imago van duurzaamheid en actieve levensstijl. In de dialoog met de onderneming zullen we bespreken in hoeverre dat ook al leidt tot zichtbare stappen richting een meer circulaire economie.

ZOZO

ZOZO is een Japanse online kledingretailer met een focus op technologische innovaties. De onderneming biedt meerdere online dienstenplatforms, waaronder ZOZOTOWN een online kledingwinkel; WEAR, een smartphone-app voor het onderling delen van eigen mode stijlen en tips. Ook ontwikkelde ZOZO verschillende technologische vindingen voor het thuis opmeten van lichaamsmaten, waaronder de Zozosuit voor kledingmaten, Zozomat voor schoenmaat. Hiermee wil ZOZO het online bestellen nog makkelijker maken. ZOZO heeft ook duurzaamheid als onderdeel van de ondernemingsvisie en zegt te willen bijdragen aan het oplossen van de uitdagingen waar 'onze planeet voor staat'. Een voorbeeld daarvan is het online platform voor tweedehands kleding: 'Zozoused'.

Vervolg

In de tweede helft van 2023, zullen de eerste gesprekken met de ondernemingen plaatsvinden. Ook zullen we ons verder oriënteren op relevante nieuwe initiatieven en ontwikkelingen op het gebied van circulaire economie, die voor de ondernemingen van belang kunnen zijn.

Arbeidsomstandigheden

Achtergrond van thema

Naleving van mensenrechten en fundamentele werknemersrechten in internationale productieketens is niet vanzelfsprekend. Wereldwijd worden meer dan 25 miljoen mensen gedwongen tot arbeid. En ondanks het verbod wordt het aantal kinderarbeiders geschat op 160 miljoen. Ook van een eerlijke beloning is met name bij laaggeschoolde arbeid in productieketens veelal geen sprake. Veel van de slachtoffers van gedwongen arbeid, kinderarbeid en lage beloning zijn afkomstig uit kwetsbare groepen, zoals werklozen en migranten. Vrouwen en meisjes zijn binnen deze groepen vaak extra kwetsbaar.

Om de problematiek aan te pakken, zijn er tal van internationale normen en standaarden opgesteld. De fundamentele principes en rechten op het werk, opgesteld door de aan de Verenigde Naties verbonden Internationale Arbeidersorganisatie (ILO), zijn door vele landen ondertekend. Ze zijn leidend in internationale codes en standaarden voor goed gedrag van (multinationale) ondernemingen, zoals de UN Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGPs), de UN Global Compact en de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen. Op hun beurt vormen de OESO-richtlijnen en UNGPs het kader voor Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen³² (IMVO). Veel multinationals onderschrijven deze normen en standaarden, maar naleving in hun volledige productieketen is niet gewaarborgd. Gedwongen arbeid, kinderarbeid en onderbetaling, maar ook ongelijke beloning van mannen en vrouwen komen veelvuldig voor. Dit brengt risico's met zich mee voor de institutionele beleggers.

Financiële instellingen beleggen en investeren wereldwijd in ondernemingen. Vele hiervan zijn mogelijk op enige wijze betrokken bij schendingen van mensen- of arbeidsrechten in hun keten. Voor beleggers is dit niet langer alleen een morele kwestie. Nu de wet- en regelgeving op het vlak van maatschappelijke verantwoordelijkheid en due diligence toeneemt, wordt het beleggen in ondernemingen die (in)direct betrokken zijn bij schendingen van werknemersrechten in toenemende mate een maatschappelijk en financieel materieel risico. Dit engagementprogramma is gericht op het identificeren en reduceren van deze risico's.

Doel van het thema

Van ondernemingen in dit engagement programma verwachten we een gedegen mensenrechtenbeleid, inclusief arbeidsrechten. Daarnaast verwachten we ook adequate

³² www.imvoconvenanten.nl

maatregelen om de risico's op gebied van mensenrechten en arbeidsrechten te identificeren en daadwerkelijke schendingen te voorkomen en zo nodig op te lossen. We hebben daarom de doelstellingen geformuleerd, zoals weergegeven in onderstaande tabel.

**TABEL 5.3.1 DOELSTELLINGEN
ARBEIDSOMSTANDIGHEDEN**

Doelstelling	Toelichting (of: Indicatoren)
Governance	De onderneming heeft het onderwerp arbeidsrechten op gedegen wijze bij het bestuur belegd;
Beleid	De onderneming heeft een adequaat mensenrechtenbeleid, in overeenstemming met de 'UN Guiding Principles on Business and Human Rights'¹ en: • heeft een adequate gedragscode voor toeleveranciers, waarin het naleven van mensenrechten en fundamentele arbeidsrechten inclusief beleid voor 'herstel en verhaal' is vereist; • zet zich in voor het betalen van een leefbaar loon, ook door toeleveranciers en producenten in de keten;
Implementatie & monitoring	De onderneming implementeert het beleid in de eigen bedrijfsvoering en bij de toeleveranciers en ziet actief toe op de voortgang;
Samenwerking in de keten	De onderneming werkt samen met andere partijen zoals vakbonden en sectorinitiatieven aan de bevordering van het naleven van mensenrechten, arbeidsrechten en leefbaar loon in de keten;
Transparantie	De onderneming rapporteert op transparante wijze aan investeerders, consumenten en andere belanghebbenden over het beleid en de implementatie, monitoring en voortgang ervan.

¹ Inclusief een procedure voor 'herstel en verhaal', respect voor de 'UN Global Compact Women's Empowerment Principles' en (indien relevant) het recht op 'free, prior informed consent' (FPIC).

Voor het toetsen van de voortgang bij de ondernemingen maken we gebruik van rapportages van de ondernemingen en ESG-data van MSCI, maar ook van de benchmarks van de 'World Benchmarking Alliance' (WBA), 'Know the Chain' en het 'Workforce Disclosure Initiative' (WDI). Het beleid en de voortgang ten aanzien van leefbaar loon van de ondernemingen volgen we ook met de methodologie van het 'Platform Living Wage Financials' (PLWF).

Dit thema sluit aan bij de volgende SDG's:

- **SDG 1: Geen armoede**

We focussen ons met name op het onderliggende doel 1.1 en de bijbehorende indicator 1.1.1, die zich richten op het verminderen van armoede.

- **SDG 5: Gendergelijkheid**

We focussen ons op het onderliggende doel 5.1: een einde maken aan alle vormen van discriminatie jegens vrouwen en meisjes, voor zover het gaat om de ongelijke behandeling van werk en inkomen.

- **SDG 8: Eerlijk werk en economische groei**

We focussen ons met name op het onderliggende doel 8.5 dat zich richt op waardig werk en werkgelegenheid, inclusief de indicator 8.5.1, die zich richt op het verhogen van het uurloon. Ook doel 8.7 over gedwongen arbeid, moderne slavernij en mensensmokkel en kinderarbeid is relevant.

- **SDG 10: Ongelijkheid verminderen**

We focussen ons op het onderliggende doel 10.1 en onderliggende indicator 10.1.1, die zich richten op de inkomensgroei van lage inkomens wereldwijd.

Geselecteerde sectoren & bedrijven

Voor de selectie van ondernemingen voor dit engagement programma hebben we onderzocht in welke sectoren het risico op betrokkenheid bij schendingen van mensenrechten en fundamentele arbeidsrechten hoog is. Op basis van dit onderzoek hebben we de landbouw en voedingsmiddelenketen gekozen. Daaronder vallen bijvoorbeeld de koffie-, cacao- en suikerketen, waarin nog veelvuldige schendingen van arbeidsrechten voorkomen. Voor het onderzoek hebben we gebruik gemaakt van ESG data van MSCI en van diverse studies van de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO), UNICEF, de World Benchmarking Alliance, Know the Chain en anderen. Vervolgens hebben we 'portfolio due-diligence' toegepast en onderzocht welke ondernemingen uit de relevante sectoren in de beleggingsportefeuilles van deelnemende klanten voorkomen. Met dit selectieproces zijn de in tabel genoemde ondernemingen geselecteerd.

TABEL 5.3.2 GESELECTEERDE ONDERNEMINGEN

Onderneming	Land	Sector	Score MSCI	Arbeids-omstandigheden keten ¹
George Weston Limited	Canada	Food Retail	AA	4,50
Chocoladefabriken Lindt & Spruengli AG	Zwitserland	Packaged Foods & Meats	A	4,50
Hershey Company	Verenigde Staten	Packaged Foods & Meats	A	6,40
J.M. Smucker Company	Verenigde Staten	Packaged Foods & Meats	AA	4,40
Carlsberg AS	Denemarken	Brewers	AAA	4.2 ²

¹ MSCI indicator 'supply chain labor management'

² indicator 'labor management' (as supply chain labor management not available)

Samenwerking

Achmea IM is nog steeds lid van PLWF. We zijn lid gebleven van dit platform omdat ook in dit nieuwe engagement programma over arbeidsomstandigheden, het betalen van eerlijke lonen een punt van aandacht is. Door het betalen van een leefbaar loon kunnen ondernemingen een belangrijke bijdrage leveren aan het de bovengenoemde SDG's. Met dit nieuwe engagementprogramma voegen we twee nieuwe ondernemingen toe aan de lijst van ondernemingen waarmee het PLWF dialoog voert. Dit zijn **Carlsberg** en de supermarktketen **Loblaw**, eigendom van **George Weston**. In de eerste maanden van 2023 heeft het PLWF de onderzoeksmethodologie herzien en aangescherpt. Er wordt in het onderzoek nu nog meer nadruk gelegd op het resultaat van beleid en programma's.

Voortgang thema

In het afgelopen halfjaar hebben we gesprekken gevoerd met **Carlsberg** en **Loblaw**. Hershey moest helaas het in juni geplande gesprek verzetten naar juli. Ook met de overige ondernemingen zullen we de dialoog voortzetten in de tweede helft van het jaar. Verder is met de leden van het PLWF samengewerkt aan het verbeteren van de onderzoeksmethode en werden we door 'UN Global Compact' uitgenodigd voor een ronde-tafel over leefbaar loon in wereldwijde productieketens.

Carlsberg

In mei spraken Carlsberg voor de 2^e maal. Het was wederom een open en informatief gesprek. In het onlangs verschenen duurzaamheidsrapport lazen we al dat Carlsberg alweer meer details rapporteert over de analyse van mensenrechtenrisico's in de productieketen. Zo worden de risico's wat betreft mogelijke betrokkenheid bij gedwongen arbeid en kinderarbeid nu expliciet benoemd. Ook mogelijke schendingen van arbeidstijden, eerlijke beloning, en de risico's van discriminatie, intimidatie en lastig vallen worden expliciet genoemd. Carlsberg geeft aan met behulp van deze risico-analyse ook beter prioriteiten te kunnen stellen voor

de aanpak van dergelijke risico's. Daartoe wordt ook een nieuwe mensenrechten-'roadmap' opgesteld waartoe de onderneming momenteel de genoemde risico's verder verkennt. In het gesprek hebben we Carlsberg gevraagd om in meer details te rapporteren over de genoemde 'roadmap', en daarbij ook aan te geven in welke landen en productieketens de genoemde risico's aan de orde zijn en hoe de prioriteiten voor actie worden vastgesteld. Het benoemen van 'wages and benefits' als risico in de productieketens, noteren we als een oranje mijlpaal voor toezeggingen.

George Weston

In juni spraken we voor de 2^e keer met de duurzaamheidsexperts van Loblaw, de supermarktketen waarvan George Weston eigenaar is. Als volgende stap na het vorig jaar verrichte onderzoek naar mensenrechtenrisico's in de productieketens, laat Loblaw momenteel verder onderzoek doen naar bepaalde gesignaleerde risico's. In het gesprek erkende Loblaw wat betreft de rapportage over mensenrechtenbeleid achter te lopen bij branchegenoten. De onderneming wil die achterstand echter gaan inlopen, met behulp van de recente onderzoeken en goede voorbeelden van koplopers in de sector. We hebben de onderneming gevraagd om niet alleen risico's globaal te benoemen, maar ook concreet aan te geven in welke ketens en welke landen de risico's het grootst zijn en hoe op basis daarvan prioriteiten gesteld worden. Ook hebben we gevraagd om te onderzoeken welke sectorinitiatieven de onderneming kan steunen, om snel stappen te zetten op gebied van het ondersteunen van betere lonen in productieketens.

Vervolg

In de tweede helft van het jaar zullen we spreken met **Hershey**, **Lindt & Spruengli** en **J.M Smucker**. Ook zullen we voortgang op gebied van leefbaar loon en - inkomen onderzoeken op basis van de methodologie van het PLWF.

Mensenrechten en Governance

Achtergrond van thema

Mensenrechtenschendingen, zijn een reëel wereldwijd probleem. In ons normatieve engagement programma starten we engagement op met ondernemingen waar schendingen voorkomen met als doel deze te verhelpen. Echter, er zijn veel stappen die ondernemingen met een verhoogd risico op schendingen kunnen nemen om een beter mensenrechten beleid te voeren, juist met als doel preventieve actie te ondernemen en daarmee juist schendingen te voorkomen.

Doel van thema

Wij hebben de volgende doelen opgesteld voor dit thema:

TABEL 5.3.1 DOELSTELLINGEN MENSENRECHTEN & GOVERNANCE

Doelstelling	Toelichting
Governance	De onderneming heeft het onderwerp Mensenrechten op gedegen wijze bij het bestuur belegd. Er wordt gestructureerd dialoog gevoerd met experts en stakeholders op dit thema.
Beleid	De onderneming heeft gedegen beleid ontwikkeld op het onderwerp Mensenrechten. Ook is er een gedegen uitwerking van de voor de onderneming relevante sub-onderwerpen bijvoorbeeld landrechten, arbeidsrechten, omgaan met conflictgebieden en herstel & verhaal.
Implementatie & monitoring	De onderneming implementeert haar beleid in haar eigen bedrijfsvoering en zet hierin concrete stappen. De onderneming monitort actief het eigen beleid en heeft een klachtenmechanisme opgezet.
Samenwerking in de keten	De onderneming werkt samen met andere partijen, waaronder andere ondernemingen in de toeleveringsketens, met sectorgenoten en andere stakeholders op dit thema.
Transparantie	De onderneming is transparant richting investeerders en andere belanghebbenden en rapporteert over de rol van het bestuur m.b.t. dit thema, haar beleid, de implementatie en de monitoring. Denk bijvoorbeeld aan het rapporteren over uitkomsten van due diligence en klachtenmechanismen en eventuele genomen acties naar aanleiding hiervan.

Dit thema sluit aan bij de volgende SDG's:

- **SDG 1: Kwaliteitsonderwijs**

Onze focus ligt hierbij met name op onderliggend doel 1.4., dat zich richt op het bevorderen van gelijke rechten voor mensen op economische middelen, toegang tot diensten, technologie en natuurlijke hulpbronnen en eigenaarschap en controle over land. Ook doel 1.5 is van belang, dit doel richt zich op het opbouwen van weerbaarheid van armen en mensen in kwetsbare situaties en op hun blootstelling aan, en kwetsbaarheid voor, economische, sociale en ecologische schokken en rampen beperken.

- **SDG 8: Eerlijk werk en economische groei**

Onze focus ligt hierbij met name op onderliggend doel 8.7, dat zich richt op het nemen van onmiddellijke en effectieve maatregelen om gedwongen arbeid uit de wereld te helpen. Ook richten we ons op onderliggend doel 8.8. dat betrekking heeft op het beschermen en bevorderen van veilige en gezonde werkomgevingen met inbegrip van migrerende werknemers.

- **SDG 16: Vrede, justitie en sterke publieke diensten**

Onze focus ligt hierbij op onderliggend doel 16.1 dat zich richt op een aanzienlijke vermindering van alle vormen van geweld en geweld gerelateerde sterftcijfers. Daarnaast op doel 16.2 dat zich richt op een einde maken aan het misbruik, de exploitatie, de handel en alle vormen van geweld tegen kinderen. En ten slotte doel 16.5 dat zich richt op duurzame wijze een einde maken aan corruptie en omkoperij in al hun vormen.

Geselecteerde sectoren en ondernemingen

Voor de selectie van ondernemingen vormde de 'Corporate Human Rights Benchmark' (CHRB) het uitgangspunt. De benchmark, ontwikkeld door het toonaangevende instituut 'World Benchmarking Alliance', richt zich op de volgende sectoren met een verhoogd risico op mensenrechtenschendingen:

- kledingsector;
- auto-industrie;
- grondstoffensector;
- levensmiddelen en landbouwproducten sector;
- ICT-industrie.

Er zijn drie sectoren geselecteerd die aansluiten bij de door CHRB geïdentificeerde sectoren: grondstoffen, telecom en elektronica.

Mensenrechten spelen een belangrijke rol in de grondstoffensector. Bijvoorbeeld met betrekking tot eigenaarschap van land en de bijbehorende mineralen. Er zijn al vaker rechtszaken aangespannen tegen ondernemingen in deze sector over bijvoorbeeld de omgang met en sanering van olie lekkages. Daarnaast is het wel of niet opereren in conflictgebieden een belangrijk onderwerp. Zoals onder andere casussen in Zuid-Sudan en Myanmar hebben laten zien. Door de activiteiten van de ondernemingen en de wereldwijde spreiding van deze activiteiten in deze sector is het risico op mensenrechtenschendingen groot.

De tweede door ons geselecteerde sector is de telecomindustrie. Internationaal opererende telecombedrijven hebben vaak te maken met vraagstukken omtrent het opereren in conflictgebieden vanwege de communicatiemiddelen die zij beschikbaar stellen voor inwoners van deze gebieden, bijvoorbeeld in Myanmar. Mensenrechtenthema's zoals vrijheid van meningsuiting en privacy zijn hierdoor materieel en vragen om robuust beleid.

Tot slot selecteerden wij ondernemingen uit de elektronica-sector. Grote spelers in deze industrie opereren wereldwijd en halen hun grondstoffen uit diverse landen. Mensenrechten spelen hierbij een belangrijke rol.

De ondernemingen zijn geselecteerd op basis van aanwezigheid in de beleggingsportefeuille, diverse data

(onder andere MSCI, CHRB en ‘The 2022 Telco Giants Scorecard’) en onze analyse van de ondernemingen.

Hieronder een overzicht van de geselecteerde ondernemingen:

TABEL 5.3.2 GESELECTEERDE ONDERNEMINGEN

Onderneming	Sector	Land	MSCI Score
AT&T Inc.	Telecommunicatie divers	Verenigde Staten	BBB
ENI SpA	Olie, gas & brandstoffen	Italië	A
General Electric Company	Industriële Conglomeraten	Verenigde Staten	BB
Nokia Oyj	Communicatie-apparatuur	Finland	AA
Siemens AG	Industriële Conglomeraten	Duitsland	AA
Sony Group Corporation	Producenten van huishoudelijke apparatuur	Japan	AAA
Telenor ASA	Telecommunicatie divers	Noorwegen	AAA
Vodafone Group Plc	Mobiele telecommunicatie	Verenigd Koninkrijk	AA

Voortgang thema

AT&T

In de eerste helft van 2023 spraken wij voor het eerst met AT&T. De onderneming gaf aan te blijven letten op kwesties zoals privacy, de rechten van kinderen en kunstmatige intelligentie en hun beleid hierop aan te passen. Zo zal AT&T dit jaar een nieuw beleid publiceren met maatregelen om reclame gericht aan minderjarigen te beperken zonder de privacy van gebruikers te schenden. Andere mensenrechtenkwesties die prioriteit hebben binnen het mensenrechtenbeleid van AT&T zijn de vrijheid van meningsuiting en mensenrechten in de toeleveringsketen. AT&T is zich bewust van mensenrechtenrisico's in de toeleveringsketen van draadloze apparatuur in China en heeft, hoewel de onderneming zelf nog niet in verband is gebracht met mensenrechtenschendingen, een beleid en een proces in de organisatie ingebed om deze risico's te verminderen. Aangezien AT&T uitsluitend telecomdiensten aanbiedt in de Verenigde Staten en Mexico, is de onderneming in tegenstelling tot sectorgenoten niet blootgesteld aan risico's omtrent toetreding tot of terugtrekking uit markten in conflictgebieden. AT&T staat open voor de dialoog en onze feedback en nodigde ons uit om in een volgend gesprek suggesties te doen voor de voor ons relevante samenwerkingsverbanden ten aanzien van mensenrechten. In tegenstelling tot sommige sectorgenoten is AT&T geen onderdeel van 'multi-stakeholder' initiatieven ter bevordering van mensenrechten zoals het 'Global

Network Initiative'. Hierover zullen wij de volgende keer met de onderneming in gesprek gaan.

Vodafone

Vodafone kondigde in het gesprek met ons een review aan van de aanpak en governance van mensenrechten voor 2023. De onderneming laat hiervoor een externe partner naar haar mensenrechtenbeleid en risico's laten kijken. Daarnaast spraken we met Vodafone over het waarborgen van de vrijheid van meningsuiting en privacy van haar gebruikers. In markten waar deze rechten op gespannen voet staan met overheidsbeleid en waar telecomondernemingen, in sommige gevallen ongegrond, persoonsinformatie aan autoriteiten moeten vrijgeven, vecht Vodafone deze verzoeken waar nodig aan. Vodafone treedt om dit moment echter niet toe tot nieuwe markten waar dit dilemma een rol zou kunnen spelen bij de acquisitie. Aangezien het meest recente rapport over gegevensaanvragen van overheden uit 2020 dateerde, vroegen wij Vodafone om een update, die de onderneming vervolgens in mei 2023 lanceerde. Tot slot vroegen wij vroegen de onderneming explicieter te rapporteren over de uitkomsten van due diligence processen, met name met betrekking op activiteiten in hoog risico markten. Als antwoord op onze vraag waar Vodafone terugkoppeling van beleggers kan gebruiken, werden de uitkomsten van de mensenrechtenreview en de omgang met en rapportage over kunstmatige intelligentie genoemd.

Nokia

In het eerste gesprek met Nokia gaven wij de onderneming de gelegenheid toelichting te geven op hun in 2022 gelanceerde vernieuwde ESG-strategie. Voorafgaand aan de nieuwe strategie voerde Nokia een materialiteitsanalyse uit, waaruit bleek dat privacy, gegevensbescherming en de toeleveringsketen van elektronica-componenten sinds 2019 in materialiteit zijn tegenomen. Ook spraken we met de onderneming over haar vertrek uit Rusland als reactie op de Russische invasie in Oekraïne. Vanwege restricties voor telecombedrijven en de prioriteit die Nokia geeft aan een verantwoord vertrek waarbij bijvoorbeeld ook de belangen van lokale werknemers worden beschermd, was de terugtrekking nog niet voltooid. Zolang deze terugtrekking niet is voltooid, zullen we berichtgeving hierover in de gaten houden en waar nodig Nokia hier schriftelijk op bevragen. In een vervolgesprek zullen wij verder ingaan op in conflictgebied opererende gerelateerde mensenrechtenrisico's in de toeleveringsketen van Nokia en de maatregelen die de onderneming hier neemt.

Siemens

Het eerste gesprek met Siemens vond plaats in februari. Siemens gaf aan te werken aan een mensenrechtenrisico-analyse die eind 2023 afgerond zal zijn. Siemens ziet de grootste mensenrechtenrisico's in de toeleveranciersketen. Als gevolg van het compliance schandaal van Siemens met Adani in 2020 omtrent de aanleg van de infrastructuur voor een controversieel mijnproject, heeft Siemens de 'ESG-risk Radar' geïntroduceerd. Het instrument is geïmplementeerd in het aanbod- en verkoopproces, van begin tot eind. De

‘ESG-risk radar’ bevat 90 parameters voor verschillende risico’s. Siemens gaf aan dat het instrument hen helpt op voorhand risico’s te identificeren zodat ze een weloverwogen afweging kunnen maken voor ze in zee gaan met een leverancier of klant, of een nieuwe markt betreden. Daarnaast lichte Siemens het due diligence proces op de ‘Code of Conduct’ en een ‘Supplier Code of Conduct’ toe, waarbij gebruikt gemaakt wordt van een ‘risk-based’ aanpak, evenals voor de externe audits. Alle toeleveranciers moeten de ‘Supplier Code of Conduct’ ondertekenen en hieraan voldoen. Afhankelijk van de ernst van een overtreding van deze code neemt Siemens actie. Bij een ernstige overtreding wordt de relatie beëindigd. Wanneer het niet zo’n ernstige overtreding is, wil Siemens samen met de toeleverancier de overtreding proberen op te lossen. Siemens heeft ook klachtenmechanismen ingesteld. In het jaarverslag rapporteren ze over het aantal en welk gedeelte er door compliance is afgehandeld. Wij verzochten Siemens ook informatie op te nemen over de aard van de klachten zodat duidelijk is of er mogelijk trends zichtbaar zijn. Siemens heeft aangegeven dit bij het opstellen van het volgende jaarverslag mee te nemen. In een volgend overleg zullen wij hier verder over spreken. Daarnaast zullen we verder ingaan op het beleid van Siemens omtrent het opereren in conflictgebieden.

Eni

In maart 2023 spraken wij voor het eerst met Eni. In 2021 voerde de onderneming met hulp van experts een mensenrechtenonderzoek uit naar risico gevoelige productielocaties in onder andere Angola, Albanië, Oman en de Verenigde Arabische Emiraten. Dit leidde tot de ontwikkeling van een concreet regio specifiek actieplan, een voorbeeld voor de sector. Het mensenrechtenbeleid van Eni loopt voor op dat van sectorgenoten, waarvoor de onderneming in 2020 door de Corporate Human Rights Benchmark (CHRB) werd beloond met een eerste plaats op de ‘Human Rights Index’. Hoewel het mensenrechtenbeleid van de onderneming robuust is, blijft het vanwege de aard van haar activiteiten en de geografische voetafdruk blootgesteld aan mensenrechtenrisico’s. Bij het vervolg van de dialoog zullen wij ons daarom onder andere richten op de herstel & verhaal instrumenten van Eni en de uitwerking hiervan in praktijk. Tot slot zal de CHRB in 2023 een vernieuwde ‘Human Rights Index’ publiceren, waarna we aan de hand van deze resultaten met Eni in gesprek gaan over de geïdentificeerde verbeterpunten.

Telenor

In het eerste gesprek met Telenor, lichtte de onderneming middels een presentatie haar mensenrechtenbeleid toe. Verder spraken wij uitgebreid met Telenor over het bemiddelingstraject met het Noorse Nationaal Contactpunt OESO-richtlijnen waar het op het moment verwickeld in is. Dit naar aanleiding van vermeende richtlijnschendingen bij het vertrek uit Myanmar dat in 2020 in gang werd gezet. In het hiervoor opgestelde memorandum tussen Telenor en de klagende partijen, heeft Telenor onder andere toegezegd door middel van een evaluatie de leerpunten bij het toetreden van

nieuwe markten te identificeren. Wij houden de ontwikkelingen in het bemiddelingstraject in de gaten en zullen de voortgang op de gemaakte afspraken gedurende het engagement blijven monitoren. Tot slot bereidt Telenor zich momenteel voor op de due diligence en rapportage vereisten van de CSRD, de Europese richtlijn die moet zorgen voor meer transparantie over en betere kwaliteit van duurzaamheidsinformatie. De nieuwe regelgeving vereist Telenor onder andere de rol van het bestuur bij risicobeheer te herzien. De onderneming nodigde ons uit om in de tweede helft van 2023 met hen te spreken over de gemaakte voortgang.

Vervolg

In de tweede helft van 2023 zullen wij opnieuw contact opnemen met **Sony** en **General Electric**. Beide ondernemingen hebben nog niet gereageerd op onze engagementbrief en eerste herinneringsmail. Daarnaast zullen we met een aantal ondernemingen een tweede gesprek inplannen afhankelijk van de tijdslijnen van de diverse aangekondigde strategie-updates of mensenrechtenrisico-analyses.

5.4. ESG Nederland

Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen hebben de speciale aandacht van Nederlandse institutionele beleggers, vanwege de directe sociaaleconomische belangen die de ondernemingsactiviteiten met zich mee brengen. Belangrijke strategische besluiten van Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen, zoals fusies en overnames, kunnen significante effecten hebben op lokale werkgelegenheid, de concurrentiepositie van de onderneming en duurzame langetermijnwaardecreatie. Ook beloningsvoorstellen of (her)benoemingen van bestuurders leiden regelmatig tot maatschappelijke discussie. Wij hechten er dan ook grote waarde aan om op structurele wijze de dialoog te voeren met Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen. Hierbij toetsen wij de beleidsvoorstellen aan de uitgangspunten en best-practices van de Nederlandse Corporate Governance Code (herzien in 2022), en aan de Nederlandse Stewardship Code (sinds 1 januari 2019). Bij het voeren van de dialogen trekken wij zoveel mogelijk op in collectief verband, verenigd in Eumedion.

De principes uit de Stewardship Code bieden ons als institutionele beleggers de mogelijkheid verantwoording af te leggen aan deelnemers en klanten over de wijze waarop wij als betrokken belegger invulling geven aan onze aandeelhoudersrechten. De Stewardship Code is in lijn met de verantwoordelijkheden die voor aandeelhouders gelden ten aanzien van transparantie rond het betrokkenheidsbeleid en stembeleid, zoals vastgelegd in de EU-richtlijn aandeelhoudersrechten (Shareholders' rights directive). De code onderstreept ook het belang van aandeelhoudersbetrokkenheid voor het streven naar duurzame langetermijnwaardecreatie van de Nederlandse beursondernemingen, zoals vastgelegd in de Nederlandse Corporate Governance Code. Daarnaast verlangt de Stewardship Code van institutionele beleggers de bereidheid om, eventueel samen met andere institutionele beleggers, een constructieve dialoog aan te gaan met de Nederlandse beursondernemingen en met andere belanghebbenden.

Overzicht dialogen

In de eerste helft van 2023 is Achmea IM in Eumedion verband de dialoog gegaan met de volgende Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen:

TABEL 5.4.1 DIALOGEN MET NEDERLANDSE BEURSGENOTEERDE ONDERNEMINGEN H1 2023

Onderneming	Besproken onderwerpen
Ahold-Delhaize	Beloningsbeleid, biodiversiteit, klimaat, wet- en regelgeving.
Heineken	Belasting, beloning, mensenrechten, Rusland.
KPN	Externe accountant, mensenrechten, politieke onrust, strategie.
Philips	Beloning, mensenrechten, risicomanagement, Rusland, terugroepactie.

Eumedion heeft voorafgaand aan de start van het aandeelhoudersseizoen een speerpuntenbrief³³ verstuurd naar Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen. De onderwerpen in de speerpuntenbrief zijn:

- Mensenrechten
- Biodiversiteit

Afhankelijk van de onderneming en de actualiteiten zijn de uiteindelijke gespreksonderwerpen voor de dialoog bepaald.

Dialogen met Nederlandse ondernemingen

Ahold

Met Ahold is voorafgaand aan de aandeelhoudersvergadering gesproken over de volgende onderwerpen:

- Korte termijn performance doelstellingen;
- Biodiversiteit;
- Wet- en regelgeving;
- Jaarverslag.

Door de stijging in de arbeidskosten, inflatie, leveringsproblemen en wereldwijde politieke onrust vindt Ahold het lastig korte termijn performance doelstellingen voor de beloning over 2023 te stellen. Ahold kan mogelijk bij bepaalde ontwikkelingen de doelstellingen naar boven of naar beneden bijstellen, met de aanwezige discretionaire bevoegdheden die de RvC heeft. We hebben duidelijk aangegeven dat bij gebruik van discretionaire aanpassingen de onderbouwing hiervan cruciaal is om als aandeelhouder de aanpassing te kunnen beoordelen.

Wat betreft biodiversiteit meldde Ahold dat zij een specifiek beleid en KPI's gaat opstellen omtrent onder andere vlees. Ook onderzoekt Ahold hoe biodiversiteit past binnen hun decarbonisatiepad. We hebben er bij Ahold op aangedrongen dat Ahold haar duurzaamheidstoezeggingen uitbreidt, namelijk van ontbossing naar vlees en plastic gebruik. Er wordt nog een vervolgoverleg ingepland om verder te spreken over biodiversiteit en Aholds rol in het beschermen daarvan.

³³ Speerpuntenbrief Eumedion: <https://www.eumedion.nl/clientdata/215/media/clientimages/Focus-Letter-2023.pdf?v=230605135730>

Er is uiteraard ook gesproken over nieuwe wet- en regelgeving, waaronder de 'Corporate Sustainability Reporting Directive' (CSRD). Ahold zal de minimumeisen in de nationale wet- en regelgeving volgen.

Er is daarnaast ook gesproken over de 'limited assurance' die de externe accountant verleend heeft, met betrekking tot de duurzaamheidsinformatie van Ahold in het jaarverslag. Ahold wilde dit jaar 'reasonable assurance' op deze informatie verkrijgen, maar dit doel was te optimistisch. De kwaliteit van de rapportages is nog niet in alle landen hoog genoeg om dit te kunnen bereiken. Ahold werkt verder om 'reasonable assurance' in de komende jaren te bereiken.

Heineken

Met Heineken is gesproken over de volgende onderwerpen:

- Rusland;
- Belasting;
- Beloningsverslag- en beleid;
- Due diligence mensenrechten.

Heineken gaf in de dialoog aan dat zij, met de kennis van nu, het vertrek uit Rusland onderschat hebben. In maart 2022 was een analyse van de situatie snel gemaakt en de beslissing om te vertrekken ook. Het bleek niet eenvoudig om een koper voor de activiteiten te vinden, onder andere door wet- en regelgeving en onduidelijkheid over veranderende bepalingen (waaronder sancties). Het eenvoudigweg sluiten van de vestiging in Rusland zou leiden tot strafrechtelijke vervolging. Heineken wilde dit risico niet lopen, zeker ook niet voor de medewerkers ter plaatse. Doordat er geen geld Rusland in of uit kon was het noodzakelijk dat de vestiging bleef draaien als normaal, ook om salaris te kunnen betalen en de vestiging operationeel te houden. Heineken gaf aan dat dit niet goed is gecommuniceerd naar de buitenwereld en dit betreurt zij. Heineken heeft inmiddels op haar website een uitgebreide Q&A opgenomen, waardoor zij transparantie geeft over de casus. Heineken gaf in de dialoog aan dat ze dichtbij een overeenkomst zijn met een Russische partij wat betreft de verkoop van de activiteiten, maar dat het daadwerkelijk doorgaan afhankelijk is van de Russische autoriteiten.

Ook is er gesproken over het belastingverslag per land, welke in april 2023 is gepubliceerd. Daarnaast is er gesproken over het beloningsverslag- en beleid. Het beloningsbeleid wordt in 2024 herzien. Heineken gaat alle onderdelen van het beloningsbeleid evalueren. Heineken wil ook in 2024 een voorstel doen voor een nieuwe accountant. De maximale termijn van de huidige accountant verloopt namelijk. De verwachting is dat het proces in juli 2023 afgerond kan worden en dat tijdens de jaarvergadering in 2024 de nieuwe accountant voorgesteld wordt.

Due diligence rondom mensenrechten is ook besproken. Heineken wil onder haar personeel meer aandacht vragen voor de aanwezige meldingsmechanismen en het vertrouwen in deze systemen vergroten. Heineken heeft een

toezegging afgegeven om eerlijke levens- en werkomstandigheden te bereiken voor werknemers van derden. Om dit te bereiken is het wereldwijde 'SMART Outsourcing program mand guidelines' ontwikkelt. Er wordt gewerkt aan de implementatie. Er wordt ook gewerkt aan een communicatieplan, dit ziet onder andere op het verzekeren van leefbaar loon en analyses omtrent aanwezige loonkloven.

KPN

Met KPN is gesproken over de volgende onderwerpen:

- Wisselingen in de RvB en de RvC;
- Strategie;
- Mensenrechten;
- Politieke onrust;
- Externe accountant.

De wisselingen in de RvB en RvC zijn wijzigingen als gevolg van persoonlijke omstandigheden. KPN heeft toelichting gegeven op het proces. KPN gaf aan de tijd te hebben genomen om weloverwogen tot nieuwe benoemingen te komen. Om die reden konden niet alle benoemingen op de agenda van de jaarvergadering worden geplaatst, maar vond er eind mei nog een buitengewone aandeelhoudersvergadering plaats (alle benoemingen zijn goedgekeurd). KPN is blij met de nieuwe benoemingen en heeft er zorg voor gedragen dat er een diverse samenstelling is qua kennis en achtergrond. We hebben aangegeven dat we er geen voorstander van zijn dat Chantal Vergouw direct doorschuift van de functie als RvC lid naar de RvB. Dit aangezien de RvC toezicht houdt op de RvB, dit kan belangenverstrengeling veroorzaken. Het zou passender zijn geweest dat Chantal Vergouw als RvC lid op non-actief was gezet toen bekend werd dat ze kandidaat werd voor de RvB. KPN heeft benadrukt dat Chantal Vergouw vanaf het moment van haar kandidaatstelling niet betrokken is geweest bij het benoemingsproces. Bij ieder onderwerp op de agenda wordt bekeken of er conflicterende belangen zijn gezien haar toekomstige rol.

Met KPN is ook gesproken over hun algehele ondernemingsstrategie. KPN heeft toegelicht welke plannen zij hebben voor de toekomst. In november wil KPN een Capital Market Day organiseren om geïnteresseerden goed te kunnen informeren over de strategie en toekomstplannen.

KPN voert een gap-analyse uit op het gebied van mensenrechten en zal als vervolg hierop het 'Human Rights Statement' herzien. De analyse is uitgevoerd met een externe consultant. Momenteel wordt de analyse verwerkt.

Ook is er gesproken over de politieke onrust in de wereld (China, Rusland) en de gevolgen hiervan voor KPN. KPN heeft toegelicht dat zij regelmatig audits uitvoeren (onder andere via internationale samenwerkingsverbanden). De risico's zijn toegenomen als gevolg van de geopolitieke spanningen. Als gevolg moeten mogelijk onderdelen van hun netwerk vervangen worden. Een meevaller is dat dit valt in de

levensspanne van de instrumenten die toe zijn aan vervanging. KPN benadrukte dat zij de systemen zelf beheren, dit is niet uitbesteed.

Daarnaast is er gesproken over de audit van de accountant en de vereisten van de CSRD die in werking zal treden. KPN heeft hiervoor een werkgroep opgericht en worden hierbij extern ondersteund. Het merendeel van de benodigde informatie is in huis aanwezig. De grootste uitdaging wordt volgens KPN het opzetten van een data warehouse waar alles in terug komt. Uiterlijk einde boekjaar 2025 dient KPN te wisselen van accountantskantoor. KPN heeft toegelicht waar ze momenteel staan in dit proces en de voorgenomen stappen.

Philips

In de dialoog met Philips is gesproken over de volgende onderwerpen:

- Terugroepactie apneu-apparatuur;
- Update CEO;
- Rusland;
- Mensenrechten en klimaat;
- Beloning.

Met Philips is gesproken over de stand van zaken van de terugroepactie van apneu-apparatuur. Philips gaf aan dat er goede voortgang is en dat de terugroepactie momenteel voor 95% is afgerond. Een belangrijk openstaand punt is de schadelijkheid van de apparaten, hier worden testen naar uitgevoerd. De uitslagen zijn tot nu toe bemoedigend volgens Philips. In Q1 2023 heeft Philips een voorziening opgenomen met betrekking tot de rechtszaken die gebruikers van de apneu-apparaten hebben aangespannen in Amerika. De verwachting is dat het tot een schikking zal komen. Philips wil zo transparant mogelijk zijn, maar de rechtszaken bemoeilijken dit. Philips is nog steeds in overleg met de FDA en geeft aan niet te kunnen speculeren over de uitkomst.

Op 30 januari 2023 gaf Roy Jakobs, CEO van Philips, een update over de toekomstplannen van Philips. Deze zijn volgens Philips goed ontvangen door stakeholders. Simplificatie van de organisatiestructuur en patiënten veiligheid zijn belangrijke onderdelen van de plannen. Desgevraagd geeft Philips aan dat de personeelsreductie vooral op groepsniveau zal plaatsvinden (verminderen managementlagen) en het innovatieonderdeel.

Wat betreft Rusland gaf Philips aan dat alle ondernemingsactiviteiten gestopt zijn, met uitzondering van werkzaamheden omtrent medische apparatuur en babyvoeding. Philips opereert in lijn met de sanctie regelgeving en monitort ontwikkelingen.

Er is ook gesproken over het mensenrechtenbeleid van Philips en haar monitoring dat leveranciers aan de eisen voldoen. Op klimaat gebied heeft Philips juiste stappen gezet, waardoor de onderneming verwijderd is uit de Climate Action 100+ focus groep. Philips heeft haar zienswijze en

acties wat betreft de onderwerpen water en biodiversiteit toegelicht.

In aparte gesprekken is er uitgebreid gesproken over de beloning van het bestuur in 2022 en de uitkomst van de aandeelhoudersvergadering in 2022. De zittende bestuurders hebben hun variabele beloning ingeleverd. Dit is niet het geval bij de voormalig CEO Frans van Houten. De gang van zaken heeft ertoe geleid dat er in de jaarvergadering van 2023 'tegen' décharge van het bestuur is gestemd (76,42 procent 'tegen' stemmen).

Shell

In de dialoog met Shell is gesproken over de volgende onderwerpen:

- Beloningsbeleid;
- Klimaattransitie als onderdeel van het beloningsbeleid;
- Update CEO;
- Nigeria;
- scope 3 reductiedoelstellingen.

Tijdens het gesprek met de voorzitter van het Remuneration Committee van Shell is gesproken over het aangepaste beloningsbeleid wat Shell geagendeerd had voor de jaarlijkse aandeelhoudersvergadering in 2023. In dit aangepaste beleid worden wijzigingen aan het 'Long Term Incentives Plan' (LTIP) voorgesteld. We hebben in ons gesprek feedback gegeven op het voorstel. Er zal een wijziging plaatsvinden in de absolute maatstaven, waardoor Shell meer balans probeert te bereiken met haar beloningsmaatregelen. Shell meent dat de free cash flow een goede maatstaf is om te behouden. Dit aangezien de free cash flow ook relevant is voor investeringen en dividenduitkeringen. Punten waar bestuurders op beoordeeld worden (juiste investeringen zijn zeker belangrijk gezien de klimaattransitie). Shell gaf aan met meerdere aandeelhouders het gesprek te hebben gevoerd. Verschillende groepen aandeelhouders hebben verschillende voorkeuren en wensen. Shell heeft geprobeerd alle belangen af te wegen. Het beloningsbeleid is tijdens de aandeelhoudersvergadering goedgekeurd door de aandeelhouders (94,60%).

Uiteraard is er gesproken over het onderwerp klimaattransitie als onderdeel van het beloningsbeleid. De weging zal verhoogd worden, nog onbekend is naar welke hoogte. We hebben uitgesproken dat we hier blij mee zijn, maar dat we scope 3 targets missen. We verschillen hier van mening met Shell. Shell benoemde de verantwoordelijkheid van investeerders om zakelijke klanten van olie- en gasondernemingen aan te spreken op het terugbrengen van hun scope 1 en 2 emissies, waardoor de scope 3 emissies van de olie- en gasondernemingen teruglopen. Wij hebben dit beaamd, maar ook de verantwoordelijkheid van Shell benadrukt om met hun klanten in gesprek te gaan over dit onderwerp.

Met de chair (voorzitter van het bestuur) van Shell is gesproken over de eerste maanden van Wael Sawan in zijn

functie als CEO. In New York heeft Shell haar capital market day georganiseerd. Er zijn zorgen over het lage rendement van koolstofarme brandstoffen. Het beleid zal echter niet worden gewijzigd. Shell benoemde de acties die ze ondernemen, zoals gesprekken voeren met overheden, het betaalbaar maken van de duurzamere brandstoffen en gesprekken voeren met haar zakelijke klanten. Shell benadrukte dat ze deze acties nemen maar geen volledige controle hebben en daarmee mede afhankelijk zijn van de hiervoor benoemde partijen. Shell vindt het belangrijk dat intern de gesprekken omtrent de klimaatstrategie centraal plaatsvinden en niet alleen in een comité.

Leena Srivastava is toegetreden tot de 'Safety, Environment and Sustainability Committee'. Leena is woonachtig in India, waar Shell veel medewerkers heeft. Ze heeft goed contact met de activistische partijen in India. De chair benoemde de sterke overtuigingen van Leena omtrent de benodigde klimaattransitie en gaf aan dat zij het bestuur goed kan uitdagen omtrent de plannen van Shell.

Er wordt met de chair ook over Nigeria gesproken en de stand van zaken. Gevraagd wordt of Shell kennis heeft genomen van het rapport van het Nederlandse Nationaal Contactpunt³⁴: "Evaluatie van de Eindverklaring inzake het specifieke geval Obelle Concern Citizens vs The Shell Petroleum Development Company of Nigeria Limited (SPDC) en Royal Dutch Shell", en of ze de aanbevelingen oppakken. Shell geeft aan het rapport gelezen te hebben en zullen zo goed als mogelijk de aanbevelingen opvolgen. We hebben benadrukt dat Shell een voorbeeld kan stellen door op de juiste manier met de situatie in Nigeria om te gaan en duurzaam te desinvesteren. Naar ons idee is het goed om waar mogelijk samen te werken met relevante contactpersonen/organisaties. Omtrent Nigeria hebben het afgelopen halfjaar meerdere gesprekken met Shell plaatsgevonden in het kader van het normatieve engagement.

Wederom hebben we aangegeven scope 3 reductiedoelstellingen te willen zien van Shell. Shell gaf aan hier moeite mee te hebben, aangezien zij dat vertalen in het afscheid moeten nemen van klanten die ze juist mee moeten nemen in de transitie. Benadrukt is dat wanneer Shell geen absolute doelen wil stellen, dat ze duidelijk aangeven hoe de geformuleerde doelen zich vertalen in daadwerkelijke reductie en vooruitgang in de klimaattransitie. Dit blijft een punt waar verschil van mening is. In juni presenteerde de CEO van Shell Wael Sawan een bijsturing van de strategie. Shell verschuift het accent van de activiteiten meer naar olie en gas en minder naar hernieuwbare energieprojecten. Dit met als doel meer rendement te behalen. Hier zal met Shell in de volgende dialoog over worden gesproken.

Unilever

Met Unilever is gesproken over de volgende onderwerpen:

- Aanstelling CEO;

- Beloningsverslag;
- Biodiversiteit;
- Plastics.

Unilever heeft het proces omtrent het aanstellen van de nieuwe CEO toegelicht. Daarnaast is gesproken over het beloningsverslag. Er is om toelichting gevraagd op de weging van bepaalde ESG-doelstellingen in de beloning. Ook is er gevraagd of Unilever deze waardering wil laten controleren door een onafhankelijke derde partij, aangezien op deze doelstellingen momenteel geen accountantscontrole plaatsvindt. Unilever gaf aan dat er zoveel informatie is, dat zij prioriteren welke data door de externe accountant beoordeeld wordt en welke niet. We hebben opgemerkt dat gezien deze data onderdeel van de beloning is, het een hogere prioriteit dient te krijgen.

Unilever is gevraagd waarom de beloningsdoelstelling voor het bestuur in 2022, gericht op het verbeteren van de bruto winstmarges, is uitbetaald terwijl deze gedurende het jaar is gedaald. Unilever merkte op dat de resultaten relatief vroeg werden gecorrigeerd voor inflatie, waardoor de daling volgens Unilever geen slechte presentatie weerspiegelde. Daarnaast is er gesproken over het salaris van de nieuwe CEO, hier is veel onvrede over onder aandeelhouders. Het salaris wordt als te hoog beschouwd. Tijdens de jaarvergadering heeft 58,03% van de aandeelhouders tegen het beloningsverslag gestemd (adviserende stem). Hier zal tijdens een volgend gesprek over gesproken worden. Volgend jaar vindt de evaluatie van het beloningsbeleid plaats en moet deze worden voorgelegd aan de aandeelhoudersvergadering. Unilever is momenteel in gesprek met stakeholders om feedback te verzamelen. Ze verwachten geen grote structurele wijzigingen. Wel zullen er wijzigingen plaatsvinden in de prestatiemaatstaven. Unilever gaf aan dat dit een voortdurende discussie blijft met investeerders vanwege verschillende voorkeuren.

Wat betreft biodiversiteit leunt Unilever op het OP2B/IP2B-raamwerk. Hun strategie is gebaseerd op 3 pijlers:

1. Schaalvergroting van regeneratieve landbouw – waarbij de focus ligt op impact. Unilevers routekaart voor regeneratieve landbouw is gekoppeld aan de voetafdruk van de onderneming.
2. Productdiversificatie - Unilever wil zich meer richten op eiwitten op basis van planten, omdat dit een kans is om consumenten aan zich te binden. Producten zijn onder andere Magnum en de Vegetarische Slager.
3. Bescherming van hoogwaardige ecosystemen – Unilever heeft de voetafdruk van hun belangrijkste grondstoffen op belangrijke ecosystemen beoordeeld (met name als gevolg van ontbossing). Dit weerspiegelt 60% van hun voetafdrukberekening. De uitvoering is belangrijk. Buiten de toeleveringsketen is het belangrijk dat deze programma's verandering teweegbrengen in die landschappen.

³⁴ Het NCP ziet in ieder land toe op de implementatie van de OESO-richtlijnen.

Unilever heeft een gedetailleerde risico-/effectbeoordeling uitgevoerd voor duurzame inkoop, inclusief de gevolgen voor de biodiversiteit. Unilever onderzoekt hun impact op het rendement van landbouw en de basislijn van die ketens.

Daarnaast is er uitgebreid gesproken over plastics. Unilever focust zich op 2 pilaren:

1. Review van de volledige levenscyclus van plastic;
2. Versterken van de recycling infrastructuur en het recycle beleid.

Unilever heeft onlangs het human rights statement herzien. Hierbij is de nadruk op goed bestuur versterkt en is er een betere koppeling gemaakt met sociale en milieukwesties. Ook is er gesproken over het beleid van Unilever ten aanzien van (potentiële) conflictgebieden. Unilever monitort hierbij de sanctielijsten en heeft hoog risico landen waar het werkzaam is geïdentificeerd. Ze doen onderzoek naar de situaties en implementeren de UN Guiding Principles.

Vopak

In het 1e halfjaar is wederom gesproken met Vopak. Het beloningsverslag met verbeterde transparantie omtrent de prestatie maatstaven is hierbij uitgebreid besproken. Wij zijn tevreden met de wijzigingen die Vopak heeft doorgevoerd. De korte termijn indicatoren worden nu zeer transparant weergegeven. Op deze wijze hebben aandeelhouders helder inzicht en kunnen zij een goede beoordeling maken omtrent de gerechtvaardigheid van de variabele beloning. Transparantie omtrent de lange termijn doelstellingen is ook verbeterd. Er is meer uitleg gegeven aan de KPI – Board Effectiveness. Dit ontbrak vorig jaar. Daarnaast is het aangepaste beloningsbeleid besproken. Het beloningsbeleid zal op de jaarlijkse aandeelhoudersvergadering ter stemming aan de aandeelhouders worden voorgelegd (beslissende stem). Hier is ook terug te zien dat Vopak naar aanleiding van de kritiek van aandeelhouders actie heeft ondernomen. Twee KPI indicatoren waarvan aandeelhouders aangaven dat deze te vaag waren, worden vervangen. Het betreft 'Board Effectiveness' en 'Cost'. Eerstgenoemde wordt door specifieke doelstellingen vervangen, waardoor aandeelhouders daadwerkelijk kunnen beoordelen in hoeverre bestuurders de doelen behaald hebben. Ook heeft Vopak tekst verwijderd uit het beloningsbeleid waardoor aandeelhouders niet meer konden stemmen over de fees van de commissarissen. Ze gaven aan dat dit ook nooit de bedoeling was geweest, maar dat de wijze waarop de tekst vorig jaar was opgesteld wel dit gevolg had. Het beloningsbeleid is tijdens de jaarvergadering goedgekeurd met 78,74% van de stemmen.

Wolters Kluwer

Met Wolters Kluwer is gesproken over de volgende onderwerpen:

- Personeelsverloop
- Salariskloof
- CSRD

- Klachtenmechanisme
- Accountant

Met Wolters Kluwer is gesproken over het personeelsverloop bij de onderneming. Het jaarverslag laat zien dat het vrijwillig verloop hoog blijft, rond de 15%. Wolters Kluwer gaf aan dat dit percentage onder de benchmark ligt. De toegenomen vraag naar geschikt personeel blijft hoog, al merkt Wolters Kluwer een kleine verandering in de markt. Er zijn signalen van verbetering. Wolters Kluwer heeft vorig jaar hun wereldwijde vertrek enquête verbeterd. De voorlopige conclusie van de enquêtes geven als hoofdredenen voor vertrek: het gebrek aan carrière ontwikkelingsmogelijkheden en salaris. Het onderwerp staat hoog op de agenda van de CEO.

In het jaarverslag merkt Wolters Kluwer op dat zij voldoen aan rapportage eisen met betrekking tot loon op basis van geslacht waar dit is vereist. Gevraagd is of Wolters Kluwer een salariskloof op grond van geslacht heeft geïdentificeerd. Wolters Kluwer geeft aan trots te zijn op het diverse werknemersbestand. Ze willen rechtvaardig zijn en hierbij ook kijken naar de rol en verantwoordelijkheid van functies. Er zijn interne studies (op basis van 50-60% van het werknemersbestand) naar het bestaan van een salariskloof, een klein verschil kwam hieruit naar voren. Momenteel heeft Wolters Kluwer geen volledig inzicht ten aanzien van geslacht. Maar dit zal wel komen aangezien dit ook een vereiste is vanuit de CSRD. Met betrekking tot de CSRD geeft Wolters Kluwer aan dat een belangrijke vraag is hoe ver je in de waardeketen wilt gaan. Het antwoord heeft veel invloed en dat het onduidelijk is zorgt voor uitdagingen.

Het aantal 'speak up' meldingen (klachtenmechanisme) wat gerapporteerd wordt in het jaarverslag blijft laag, zeker gezien de grootte van het personeelsbestand. Wolters Kluwer geeft aan dat ze reguliere sessies hebben om dit klachtenmechanisme goed onder de aandacht te brengen. Ook wordt het meegenomen in enquêtes. Het klachtenmechanisme is in lokale talen beschikbaar. Wolters Kluwer merkt op dat onderzoek heeft laten zien dat 70% van de medewerkers in eerste instantie naar de manager stapt met klachten. Wanneer ze niet tevreden zijn met hoe hun klacht wordt opgevolgd of afgehandeld dan maken ze gebruik van het klachtenmechanisme. We hebben opgemerkt dat het belangrijk is dat er wel zicht is op meldingen die bij managers worden gedaan ook om trends op te merken.

KPMG zal per januari 2025 starten als de nieuwe externe accountant van Wolters Kluwer. Er wordt gewerkt aan het level van 'assurance' wat op basis van de nieuwe wet- en regelgeving verkregen moet worden. Op het gebied van mensenrechten meldt Wolters Kluwer dat zij het due diligence proces willen uitbreiden. En dat hier meer ESG-punten in worden opgenomen. Ze onderzoeken momenteel hoe ze aan de benodigde data kunnen komen. Het aantal leveranciers is erg groot.

Wolters Kluwer heeft geworsteld met het onderwerp biodiversiteit en hoe dat relevant is voor hun business. Een eerste evaluatie laat zien dat het geen materieel risico is gezien het type onderneming. Het zal nog onderzocht worden in de leveranciersketen.

6. Samenwerking & Collectieve Initiatieven

Waar mogelijk en gewenst is Achmea IM betrokken bij andere vormen van dialoog. Met andere beleggers worden dan bijvoorbeeld de krachten gebundeld voor een collectief engagement. Deze dialogen zijn vaker gericht op sectoren, specifieke onderwerpen (bijvoorbeeld remuneratie of CO₂-uitstoot) of overheden en andere regelgevende instanties.

6.1. Collectieve initiatieven

Achmea IM is actief in een aantal (inter)nationale samenwerkingsverbanden ter bevordering, ontwikkeling of uitdraging van Maatschappelijk Verantwoord Beleggen. Daarnaast is Achmea IM ondertekenaar van een aantal initiatieven, onder wie investor statement, die belangrijk zijn voor de identiteit van de eigen organisatie of die van onze klanten. Ten slotte trekt Achmea IM op met andere institutionele beleggers, bijvoorbeeld waar de collectieve dialoog effectiever is dan de individuele.

Aansluiting bij internationale initiatieven

Achmea IM ondersteunt actief de volgende initiatieven:

Bestuurder van Eumedion
Lid van Investment Committee
Lid werkgroep bestuurdersbezoldiging
Lid Auditcommissie
Lid Juridische commissie

Lid Shareholders Responsibilities Committee

Signatory van de Principles for Responsible Investment

Signatory van het Carbon Disclosure Project

Collectieve initiatieven en investor statements

Achmea IM is actief in een aantal (inter)nationale samenwerkingsverbanden ter bevordering, ontwikkeling of uitdraging van Maatschappelijk Verantwoord Beleggen. Daarnaast is Achmea IM ondertekenaar van een aantal initiatieven, waaronder investor statements, die belangrijk zijn voor de identiteit van de eigen organisatie of die van onze

klanten. Ten slotte trekt Achmea IM op met andere institutionele beleggers, bijvoorbeeld waar de collectieve dialoog effectiever is dan de individuele.

Aansluiting bij internationale initiatieven

Achmea IM ondersteunt actief de volgende initiatieven:

TABEL 6.1.1

Initiatief	Rol	Speerpunt	Samenwerking	Sinds
Farm Animal Investment Risk & Return (FAIRR) initiative	Lid	Gezondheid; Natuur & Milieu; Arbeidsnormen	Farm Animal Investment Risk & Return initiative (FAIRR)	H1 2019
Platform Living Wage for Financials	Lid	Arbeidsnormen	10 Nederlandse Financiële instellingen	H2 2018
Access to Nutrition	Supporting Investor	Gezondheid	Access to Nutrition	H1 2018
Investor Alliance for Human Rights	Supporting Investor	Mensenrechten	Interfaith Center on Corporate Responsibility	H1 2018
Investor Decarbonisation Initiative	Supporting Investor	Klimaat	ShareAction	H1 2018
Workforce Disclosure Initiative	Supporting Investor	Arbeidsnormen	ShareAction	H1 2018
Climate Action 100+	Supporting Investor	Klimaat	IGCC, UN PRI, AIGCC, Ceres	H2 2017
DNB SDG Werkgroep	Lid Werkgroep		Nederlandse Institutionele Beleggers	H1 2017
Platform Carbon Accounting Financials	Voorzitter Werkgroep Credits	Klimaat	Platform Carbon Accounting Financials	H1 2017
International Corporate Governance Network	Lid		International Corporate Governance Network	
Eumedion	Lid		Eumedion	
Finance for Biodiversity Pledge	Ondertekenaar	Natuur & Milieu	Finance for Biodiversity Pledge	2013
CDP	Ondertekenaar	Klimaat	CDP	2009
UN Principles for Responsible Investment (UN PRI)	Ondertekenaar		UN Principles for Responsible Investment (UN PRI)	2007

Collectieve initiatieven en investor statements

Hieronder bespreken we initiatieven die het afgelopen half jaar zijn ondertekend door Achmea IM en collectieve dialogen waaraan Achmea IM heeft deelgenomen. Daarnaast noemen we waar relevant ontwikkelingen rond eerder gesteunde initiatieven.

Dutch Climate Coalition

Achmea IM maakt deel uit van de 'Dutch Climate Coalition' (DCC), een groep gelijkgestemde Nederlandse investeerders die de doelstellingen van het samenwerkingsverband 'Institutional Investors Group on Climate Change' (IIGCC) en het 'Climate Action 100+' (CA100+) engagement-initiatief ondersteunen. Deze doelstellingen omvatten toezeggingen van ondernemingen om de uitstoot van broeikasgassen in de

hele waardeketen te verminderen in overeenstemming met de doelstellingen van het Klimaatakkoord van Parijs, robuuste governance ten aanzien van klimaatrisico's en verbeterde transparantie in overeenstemming met de aanbevelingen van de 'Task Force on Climate-related Financial Disclosure' (TCFD).

De coalitie richt zich in eerste instantie op de olie- en gasindustrie. Om inzicht te krijgen in de transitiestrategieën van de Europese olie- en gasbedrijven, maakte de DCC de totstandkoming mogelijk van het rapport 'European Majors' 2023 AGMs: Progress Towards Low Carbon'³⁵. Daarnaast werd er met een aantal ondernemingen collectief engagement gevoerd, wat tot drie keer toe resulteerde in een bedrijfsspecifiek investor statement. In de tweede helft van 2023 zal de focus van de coalitie zich uitbreiden naar de vraagkant, door zich mede te richten op de gebruikers van fossiele brandstoffen.

[Investor statement ICCR aan het Amerikaanse Congres tegen wet- en regelgeving die duurzaam beleggen ondermijnt](#)

In deze brief benadrukt het 'Interfaith Center on Corporate Responsibility' (ICCR) de waarde van aandeelhouder engagement als een kost-effectieve manier om risico's te identificeren voordat ze een financiële aansprakelijkheid vormen. Leden van het Amerikaanse Congres worden opgeroepen om zich publiekelijk uit te spreken tegen wet- en regelgeving en juridische bedreigingen die ESG ondermijnen.

Verschillende politieke actoren voeren campagne om een verbod in te stellen voor het meenemen van ESG-factoren in beleggingsbeslissingen. De anti-ESG campagnes zijn ook gericht op het bestraffen van ondernemingen die actief duurzaamheidsdoelen nastreven en erkennen dat strategieën zoals emissiereductie en ESG-risico mitigatie vitaal zijn voor hun winstgevendheid op de lange termijn.

Ondertekenaars van dit statement zien verantwoord beleggen als onderdeel van hun fiduciaire verantwoordelijkheid die door de anti-ESG wetgeving wordt belemmerd. Hierdoor worden portefeuilles aan extra risico's blootgesteld wat schadelijk is voor gepensioneerden, belastingbetalers en, in bredere zin, voor het algemene belang.

[Brief aan International Labour Organization van Platform Living Wage Financials om een leefbaar loon te bevorderen](#)
Achmea IM is al enkele jaren lid van het 'Platform Living Wage Financials' (PLWF), een platform van financiële organisaties, dat zich inzet voor bevordering van leefbaar loon in de productieketens van ondernemingen.

Het PLWF roept de 'International Labour Organization' (ILO) op om zich nadrukkelijk in te zetten op het bevorderen van een leefbaar loon in internationale productieketens. Dit, om het realiseren van de 'Sustainable Development Goals'

(SDG's) te ondersteunen. Achmea IM steunt deze brief namens het PLWF. De brief wordt tevens ondertekend door grote ondernemingen, waaronder Unilever, L'Oréal, Aldi, Superunie, Axfood, Fyffes, Eosta, Fairphone, Afriflora. Ook zijn 'UN Global Compact' en de 'World Business Council on Sustainable Development' gevraagd mee te tekenen.

[Investor statement van ICCR 'Bangladesh Investor Initiative' ter ondersteuning van het 'International Accord' en 'Pakistan Accord' voor mensenrechten en arbeidsnormen in de kledingsector](#)

Tien jaar is verstreken sinds de instorting van de Rana Plaza fabriek in Bangladesh, waarbij 1.134 kledingarbeiders omkwamen en 2.600 gewond raakten. Als reactie op deze ramp kwam in mei 2013 het Bangladesh Akkoord tot stand. Hiermee is door de jaren heen aanzienlijke vooruitgang geboekt op het gebied van veiligheidsrisico's voor werknemers. In dezelfde maand als de totstandkoming van het Akkoord, werd het ICCR 'Bangladesh Investor Initiative' opgericht. Dit initiatief heeft belangrijke stappen gezet om de kledingsector in Bangladesh te transformeren door ondernemingen die in Bangladesh inkopen, aan te zetten tot: brand- en gebouwveiligheid, versterken van lokale vakbonden, verzekeren van leefbaar loon, het openbaar maken van hun leveranciers, zorgen voor een passend klachtenmechanisme en effectieve rechtsmiddelen.

Dit investor statement van ICCR 'Bangladesh Investor Initiative', roept ondernemingen in de kledingindustrie op om hun due diligence rondom mensenrechten in lijn te brengen met de 'UN Guiding Principles'. Daarnaast roept het investor statement ondernemingen op om het 'International Accord' of 'Pakistan Accord' te ondertekenen als zij producten kopen uit Bangladesh of Pakistan respectievelijk. Tenslotte roept het statement ondernemingen op om zich aan te sluiten bij het samenwerkingsverband van de 'International Labour Organisation' (ILO), overheden, kledingmerken, vakbonden en werkgevers genaamd het 'Employment Injury Scheme (EIS) Pilot'.

[Investor Statement RRSE voor mensenrechten en vrijheid van meningsuiting in Iran](#)

Het 'Regroupement Pour La Responsabilité Sociale des Entreprises' (RRSE) heeft samen met de 'Investor Alliance for Human Rights' een investor statement uitgebracht als reactie op dodelijke gevallen die het gevolg waren van onderdrukkingen van protesten in Iran. Het investor statement roept ondernemingen in Iran op om mensenrechten in hun bedrijfsactiviteiten te waarborgen volgens de 'UN Guiding Principles'. Daarnaast roept het statement ICT bedrijven op om de vrijheid van meningsuiting te waarborgen.

³⁵ [Accelaresearch.com/research/europeanmajors2023agm](https://accelaresearch.com/research/europeanmajors2023agm)

Investor statement van ICCR en Adasina Social Capital om een einde te maken aan het betalen van het sub-minimale loon aan werknemers in de Verenigde Staten. Adasina Social Capital en ICCR zijn kritisch op het sub-minimale loon van USD 2,13 per uur dat in 42 Amerikaanse staten van toepassing is op werknemers die fooi ontvangen. Een gevolg hiervan is dat de kans twee keer zo groot is om in armoede te leven voor de werknemers die fooi ontvangen. Deze kans is nog groter voor vrouwen en mensen van kleur.

Het investor statement roept ondernemingen waarop het sub-minimale van toepassing is op om een einde te maken aan het betalen van het sub-minimale loon. De argumenten die het statement aandraagt zijn dat het sub-minimale loon systematisch racisme in stand houdt en andere ongelijkheden vergroot. Dit staat vaak in contrast met het anti-discriminatie beleid van ondernemingen en vergroot de kans op juridische claims. Tevens draagt dit ook bij aan het bereiken van een leefbaar loon en heeft het betalen van een normaal minimum loon een positief effect op de gezondheid en het moraal van werknemers en personeelsverloop.

Investor statement van VBDO om reductie van 'single use plastics', productie en consumptie te realiseren in de consumentenproducten en supermarktsector

De Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO) publiceerde in eind 2022 het rapport 'Plastic Perspectives' waarin de inzet van een aantal grote Europese ondernemingen ten aanzien van de reductie van plastic verpakkingen werd vergeleken. Naar aanleiding van dit rapport ontstond een samenwerking van institutionele beleggers op het gebied van engagement met ondernemingen in de plastic waardeketen. Het opstellen van een investor statement is de eerste stap van deze samenwerking.

Het investor statement, opgesteld door initiatiefnemers als VBDO, Amundi, Axa en Triodos IM, vraagt ondernemingen in de consumentenproducten en supermarktsector om de afhankelijkheid van 'single-use plastics' te verminderen en hun best doen om de productie en consumptie van plastic binnen de limieten van de planetaire grenzen te houden.

Doel van dit statement is om onze verwachtingen aan ondernemingen ook publiekelijk kenbaar te maken en het statement breed aan institutionele beleggers ter beschikking te stellen. Zo willen we bijdragen aan breed gedragen maar ook ambitieuze doelen voor investor engagement over reductie van plastic in verpakkingen. We zien het aantal beleggers dat engagement doet op dit thema toenemen, en daarom is afstemming van verwachtingen van belang.

Investor statement van Sycomore AM en Axa Investment Managers om ondernemingen in de media, internet en gaming sector de risico's en impacts van technologie op

geestelijke gezondheid en mentale welzijn te verminderen en monitoren

Dit investor statement, opgesteld door Sycomore AM en Axa Investment Managers, benoemt de mogelijke negatieve gevolgen op de geestelijke gezondheid en het mentale welzijn van technologie. Ondernemingen in de media, internet en gaming sector worden gevraagd een beleid te definiëren en implementeren om de risico's van verslaving te verminderen. Ook worden deze ondernemingen gevraagd zich in te zetten voor digitale veiligheid van kinderen via bedrijfscodes, mensenrechtenbeleid of risicobeoordelingskaders. Daarnaast moeten de ondernemingen een klachtenmechanisme opstellen, samenwerken met autoriteiten bij het melden van online misbruik en samenwerken met derde partijen rondom online veiligheid. Als laatste worden deze ondernemingen gevraagd educatieve initiatieven te ondersteunen voor online veiligheid en andere initiatieven met betrekking tot technologie, geestelijke gezondheid en welzijn.

Collectief dialoog 'Global Plastic Treaty' van WNF en 'Ellen McArthur Foundation' met de VN over wereldwijde aanpak plastic vervuiling

De VN werken aan een verdrag over plastic. Naar aanleiding hiervan zetten de initiatiefnemers Wereld Natuur Fonds (WNF) en 'Ellen McArthur Foundation' hun werk ter ondersteuning van een sterk VN-verdrag voort. Concrete acties uit dit collectief zijn het formuleren van gemeenschappelijke voorstellen voor inhoud van het verdrag en communicatie- en lobbyactiviteiten om bij het verdrag betrokken partijen te informeren over deze standpunten. Deze coalitie is een voortzetting van de in 2021 gesteunde 'Business Call' die de VN-lidstaten opriep om zich in te zetten voor een wereldwijd verdrag tegen milieuvervuiling door plastic.

CDP 'Non-Disclosure Campaign' 2023

ESG-informatie is cruciaal voor het maken van beleggingsbeslissingen. Veel ondernemingen rapporteren echter niet, of te weinig over hun milieueffecten. Daarom heeft CDP, een internationale organisatie die een platform en standaard biedt voor klimaat- en milieuraportage, de 'Non-Disclosure Campaign' opgezet.

Deelnemers aan dit initiatief worden gevraagd engagement te voeren met ondernemingen die gevraagd zijn de CDP-rapportages op het gebied van klimaat, ontbossing en water aan te leveren, maar dit niet doen. Met dit initiatief worden meer dan 1600 ondernemingen opgeroepen te rapporteren aan CDP. Achmea IM is aangewezen als 'lead investor' voor het engagement met Glencore plc. De onderneming rapporteert momenteel nog niet aan CDP over water en ontbossing, hoewel beide thema's materieel zijn.

[Investor statement namens ICAN om naleving en uitvoering van het Verdrag rondom het verbod op kernwapens te bevorderen](#)

De 'International Campaign to Abolish Nuclear Weapons' (ICAN) is een coalitie van ngo's die zich inzetten voor de naleving en uitvoering van het Verdrag inzake het verbod op kernwapens (het Verdrag) van de VN. Het Verdrag verbiedt zijn ondertekenaars om op welke manier dan ook te helpen bij de ontwikkeling, productie, fabricage of opslag van nucleaire wapens. Het Verdrag verbiedt daarbij ook investeringen van openbare of particuliere middelen in nucleaire wapens.

In dit investor statement wordt gesteld dat er op deze wereld geen ruimte is voor kernwapens. Daarom roepen beleggers in dit statement overheden op om het Verdrag inzake het verbod op kernwapens te ondertekenen. Daarnaast roept het statement de huidige ondertekenaars van het Verdrag op om de afspraken van het Verdrag te handhaven binnen hun jurisdictie en specifiek van staatsbedrijven te eisen dat zij de afspraken in het Verdrag volledig integreren. Beleggers die het investor statement ondertekenen beloven bovendien om geen ondernemingen te financieren die zijn gecontracteerd om belangrijke componenten voor kernwapens te bouwen. Dit investor statement is in lijn met het huidige beleid ten aanzien van controversiële wapens, waaronder nucleaire wapens.

[Investor statement aan producenten van gevaarlijke chemicaliën om de transparantie te verbeteren](#)

Dit investor statement is gericht aan producenten van gevaarlijke chemicaliën, waarbij het statement hen oproept om meer transparantie te bieden rondom dit onderwerp. De initiatiefnemer Aviva bood, namens de coalitie van 23 institutionele beleggers rondom een engagementprogramma met producenten van chemische producten, de mogelijkheid aan beleggers deze brief te ondertekenen.

Het investor statement vraagt de producenten om transparantie rondom de verbetering van productie van gevaarlijke chemicaliën. Daarnaast vraagt het statement om een tijdgebonden uitfasering van persistente chemicaliën. Bovendien vraagt het statement aan de producenten om te werken aan het verbeteren van de score in het 'ChemScore' onderzoek naar de chemicaliën-voetafdruk.

[Investor statement namens 'Investor Alliance on Human Rights' aan Europese wetgevers](#)

Het statement is een initiatief van de 'Investor Alliance on Human Rights'. Het statement ter ondersteuning van robuuste regelgeving inzake gedwongen arbeid, roept de Europese wetgevers (Europese Commissie, - Raad en - Parlement) op om wijzigingen in de voorgestelde verordening te overwegen, die de positie van werknemers in de hele waardeketen nog beter waarborgen.

Het statement stelt een werknemersgerichte aanpak voor, die ervoor zorgt dat getroffen werknemers toegang hebben tot de rechter en tot herstel van eventuele schade. Daarnaast stelt het statement een verplichte due diligence voor, complementair aan de Europese richtlijn voor due diligence op het gebied van duurzaam ondernemen, om beleidscoherentie te waarborgen en dwangarbeid effectief aan te pakken en te voorkomen. Tevens stelt het statement dat er voldoende reikwijdte van de wetgeving moet komen, zodat ook systemische patronen van dwangarbeid worden aangepakt, inclusief systemische, door de staat opgelegde dwangarbeid.

[Investor statement van LGIM aan ondernemingen in de private sector in de Verenigde Staten om betaalde ziektedagen aan werknemers](#)

Meer dan 27 miljoen werknemers in de private sector in de Verenigde Staten hebben geen toegang tot ziektedagen. Dit investor statement, opgesteld door Legal & General Investment Management (LGIM), vraagt ondernemingen om informatie te delen over hun beleid rondom betaalde ziektedagen.

Het statement vraagt ondernemingen om te rapporteren over het totaal aantal werknemers en hun beleid rondom betaalde ziektedagen per type werknemer te beschrijven. Tenslotte vraagt het statement om een beschrijving van de permanente gezondheidsvoordelen die de onderneming aan zijn werknemers beschikbaar stelt.

Dit statement sluit aan bij het investor statement 'Letter to American Companies Asking for Information on Paid Sick Leave for Direct and Indirect Employees' dat gesteund werd 2021.

[Investor statement namens WBA aan olie- en gasbedrijven uit het 'Just Transition Assessment'](#)

De 'World Benchmarking Alliance' (WBA) is een organisatie die ondernemingen door middel van verschillende benchmarks beoordeelt en rangschikt aan de hand van hun prestaties ten opzichte van de SDG's. In mei 2021 stuurden beleggers in samenwerking met de WBA investor letters aan olie- en gasbedrijven uit het WBA 2021 'Just Transition Assessment'. Het assessment bracht een gebrek aan maatregelen bij de ondernemingen om de potentiële negatieve sociale effecten van hun transitiestrategie te identificeren en mitigeren aan het licht. Van de 100 ondernemingen die waren opgenomen in de benchmark, ontvingen er 43 geen brief, aangezien de deelnemende beleggers geen relatie hadden met deze ondernemingen. Om deze ondernemingen alsnog te bereiken, zal de WBA een investor statement over het belang van een rechtvaardige klimaattransitie op hun website publiceren en de link delen met de 100 ondernemingen die zijn opgenomen in de benchmark.

In dit investor statement, spreken beleggers de 100 olie- en gasbedrijven uit de WBA 2021 'Just Transition Assessment'

aan over het belang van een rechtvaardige klimaattransitie voor olie- en gasbedrijven en hun aandeelhouders. Bij een rechtvaardige klimaattransitie worden werknemers in de fossiele industrie adequaat begeleid naar ander werk. Het statement stelt dat om een rechtvaardige klimaattransitie te bewerkstelligen, ondernemingen in dialoog moeten treden

met lokale autoriteiten, werknemers, vakbonden en andere belanghebbenden. Ondernemingen moeten daarnaast anticiperen op de effecten van de klimaattransitie op mensen en gemeenschappen en zodoende een plan ontwikkelen om hun rechten te respecteren.

TABEL 6.1.2 OVERZICHT LOPENDE COLLECTIEVE ACTIVITEITEN ACHMEA IM

Initiatief	Rol	Speerpunt	Samenwerking	Sinds
Investor statement ICCR aan het Amerikaanse Congres tegen wet- en regelgeving die duurzaam beleggen ondermijnt	Investor statement		Interfaith Center on Corporate Responsibility	H1 2023
Brief aan International Labour Organization van 'Platform Living Wage Financials' om een leefbaar loon te bevorderen	Investor statement	Arbeidsnormen	Platform Living Wage Financials	H1 2023
Investor statement van ICCR 'Bangladesh Investor Initiative' ter ondersteuning van het 'International Accord' en 'Pakistan Accord' voor mensenrechten en arbeidsnormen in de kledingsector	Investor statement	Mensenrechten; Arbeidsnormen	Interfaith Center on Corporate Responsibility	H1 2023
Investor Statement RRSE voor mensenrechten en vrijheid van meningsuiting in Iran	Investor statement	Mensenrechten	Regroupement Pour La Responsabilité Sociale des Entreprises	H1 2023
Investor statement van ICCR en Adasina Social Capital om een einde te maken aan het betalen van het sub-minimale loon aan werknemers in de Verenigde Staten	Investor statement	Arbeidsnormen	Adasina Social Capital	H1 2023
Investor statement van VBDO om reductie van 'single use plastics', productie en consumptie te realiseren in de consumentenproducten en supermarktsector	Investor statement	Natuur & Milieu	Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling	H1 2023
Investor statement van Sycomore AM en Axa Investment Managers om ondernemingen in de media, internet en gaming sector de risico's en impacts van technologie op geestelijke gezondheid en mentale welzijn te verminderen en monitoren	Investor statement	Gezondheid	Sycomore AM en Axa Investment Managers	H1 2023
CDP 'Non-Disclosure Campaign' 2023	Investor statement	Klimaat, Water, Natuur & Milieu	CDP	H1 2023
Collectief dialoog 'Global Plastic Treaty' van WNF en 'Ellen McArthur Foundation' met de VN over wereldwijde aanpak plastic vervuiling	Collectief dialoog	Natuur & Milieu	Wereld Natuur Fonds en Ellen McArthur Foundation	H1 2023
Investor statement namens ICAN om naleving en uitvoering van het Verdrag rondom het verbod op kernwapens te bevorderen	Investor statement	Mensenrechten	International Campaign to Abolish Nuclear Weapons	H1 2023
Investor statement aan producenten van gevaarlijke chemicaliën om de transparantie te verbeteren	Investor statement en collectief dialoog	Gezondheid; Natuur & Milieu	Aviva	H1 2023
Investor statement namens 'Investor Alliance on Human Rights' aan Europese wetgevers	Investor statement	Arbeidsnormen	Investor Alliance on Human Rights	H1 2023
Investor statement van LGIM aan ondernemingen in de private sector in de Verenigde Staten om betaalde ziekteverzuimen aan werknemers	Investor statement	Arbeidsnormen	Legal & General Investment Management	H1 2023
Investor statement namens WBA aan olie- en gasbedrijven uit het 'Just Transition Assessment'	Investor statement	Arbeidsnormen	World Benchmarking Alliance	H1 2023
Collectieve engagement met Australië op het thema klimaat	Collectieve dialoog	Klimaat	PRI	H2 2022

Initiatief	Rol	Speerpunt	Samenwerking	Sinds
Collectieve dialoog biodiversiteit, afval & vervuiling	Collectieve dialoog	Natuur & Milieu	Farm Animal Investment Risk & Return (FAIRR) initiative	H2 2022
Mentale gezondheid op de werkvloer	Investor statement en collectieve dialoog	Arbeidsnormen; Gezondheid	CCLA Investment Management	H2 2022
Valuing Water Finance Initiative	Investor statement en collectieve dialoog	Natuur & Milieu	CERES	H2 2022
Dutch Climate Coalition	Collectieve dialoog	Klimaat	Dutch Climate Coalition	H2 2022
Collectieve dialoog omtrent verantwoord beleggen en gezondheid	Collectieve dialoog	Gezondheid	ShareAction	H1 2022
Collectieve dialoog over arbeidsomstandigheden in de vleesverwerkende industrie	Collectieve dialoog	Arbeidsnormen	Farm Animal Investment Risk & Return (FAIRR) initiative	H1 2022
Collectieve dialoog over verduurzaming aquacultuur	Collectieve dialoog	Natuur & Milieu	Farm Animal Investment Risk & Return (FAIRR) initiative	H1 2022
Ceres Food Emissions 50	Collectieve dialoog	Klimaat; Natuur & Milieu	Ceres	H1 2022
Collectieve dialoog over de eiwittransitie in de toeleveringsketen	Collectieve dialoog	Klimaat; Natuur & Milieu; Gezondheid	Farm Animal Investment Risk & Return (FAIRR) initiative	H1 2021

7. Bijlagen

7.1. Uitgangspunten Global Compact

Het UN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun invloedssfeer een aantal kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitoefenen. Bedrijven die het initiatief onderschrijven, verbinden zich ertoe de onderstaande doelstellingen en waarden te steunen bij het uitvoeren van hun activiteiten:

Mensenrechten

1e principe: bedrijven dienen binnen de eigen invloedssfeer de internationaal vastgelegde mensenrechten te ondersteunen en te respecteren;

2e principe: bedrijven dienen ervoor te zorgen dat zij niet medeplichtig zijn aan mensenrechtenschendingen;

Arbeidsnormen

3e principe: bedrijven dienen de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen te handhaven;

4e principe: bedrijven dienen alle vormen van verplichte en gedwongen arbeid te elimineren;

5e principe: bedrijven dienen zich in te spannen voor de effectieve afschaffing van kinderarbeid;

6e principe: bedrijven dienen discriminatie met betrekking tot werk en beroep te bestrijden;

Milieu

7e principe: bedrijven hanteren het voorzichtigheidsbeginsel met betrekking tot milieukwesties;

8e principe: bedrijven ondernemen initiatieven om grotere verantwoordelijkheid op milieugebied te bevorderen;

9e principe: bedrijven stimuleren de ontwikkeling en verspreiding van milieuvriendelijke technologieën;

Anticorruptie

10e principe: bedrijven dienen alle vormen van corruptie tegen te gaan, inclusief afpersing en omkoping.

De principes van het UN Global Compact zijn gebaseerd op internationale verdragen, onder andere afgeleid van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, de Verklaring van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) inzake de fundamentele arbeidsrechten en van de Verklaring van Rio met betrekking tot milieu en ontwikkeling.

7.2. Nederlandse Corporate Governance Code (versie 2022)

Principe 4.1 De algemene vergadering

De algemene vergadering kan een zodanige invloed uitoefenen op het beleid van het bestuur en de raad van commissarissen van de vennootschap, dat zij een volwaardige rol speelt in het systeem van checks and balances binnen de vennootschap. Goede corporate governance veronderstelt volwaardige deelname van aandeelhouders aan de besluitvorming in de algemene vergadering.

Relevante best practice bepalingen

4.1.1 Het toezicht van de Raad van Commissarissen op het bestuur omvat mede het toezicht op de verhouding met de aandeelhouders.

4.1.5 Indien een aandeelhouder een onderwerp op de agenda heeft laten plaatsen, licht hij dit ter vergadering toe en beantwoordt zonodig vragen hierover.

4.1.6 Een aandeelhouder oefent het agenderingsrecht slechts uit nadat hij daaromtrent in overleg is getreden met het bestuur. Wanneer één of meer aandeelhouders het voornemen hebben de agendering te verzoeken van een onderwerp dat kan leiden tot wijziging van de strategie van de vennootschap, bijvoorbeeld door het ontslag van één of meer bestuurders of commissarissen, wordt het bestuur in de gelegenheid gesteld een redelijke termijn in te roepen om hierop te reageren (de responstijd). De mogelijkheid van het inroepen van de responstijd geldt ook voor een voornemen als hiervoor bedoeld dat strekt tot rechterlijke machtiging voor het bijeenroepen van een algemene vergadering op grond van artikel 2:110 BW. De desbetreffende aandeelhouder respecteert de door het bestuur ingeroepen responstijd, bedoeld in best practice bepaling 4.1.7.

Principe 4.3 Uitbrengen van stemmen

Principe deelname van zoveel mogelijk aandeelhouders aan de besluitvorming in de algemene vergadering is in het belang van de checks and balances van de vennootschap. De vennootschap stelt, voor zover het in haar mogelijkheid ligt, aandeelhouders in de gelegenheid op afstand te stemmen en met alle (andere) aandeelhouders te communiceren.

Relevante best practice bepalingen

4.3.1 Een aandeelhouder stemt naar eigen inzicht. Van een aandeelhouder die gebruik maakt van stemadviezen van derden wordt verwacht dat hij zich een eigen oordeel vormt over het stembeleid of de door deze adviseur verstrekte stemadviezen.

4.3.5 Institutionele beleggers (pensioenfondsen, verzekeraars, beleggingsinstellingen, vermogensbeheerders) plaatsen jaarlijks in ieder geval op hun website hun beleid ten aanzien van het uitoefenen van het stemrecht op aandelen die zij houden in beursvennootschappen.

4.3.6 Institutionele beleggers plaatsen jaarlijks op hun website en/of in hun bestuursverslag een verslag van de uitvoering van hun beleid voor het uitoefenen van het stemrecht in het desbetreffende boekjaar. Daarnaast brengen zij ten minste eenmaal per kwartaal op hun website verslag uit of en hoe zij als aandeelhouders hebben gestemd op algemene vergaderingen. Dit verslag wordt op de website van de institutionele belegger geplaatst.

7.3. Categorieën voorstellen aandeelhoudersvergaderingen

TABEL 7.3.1

Categorie	Toelichting
Aandelen gerelateerd	O.a. uitgifte aandelen, speciale rechten, share classes
Audit gerelateerd	O.a. benoeming accountants, accountant fees
Beleggingsfondsen	Bepalingen omtrent beleggingsfondsen
Beloning	O.a. beloningsbeleid, beloning zelf, say on pay enz
Benoemingen	O.a. benoeming RvB, RvC
Bestuurders gerelateerd	O.a. benoeming commissies, beloning commissies, aanpassen termijn bestuurders, enz
Corporate Governance	O.a. aanpassen aandeelhoudersrechten, stembepalingen
Duurzaamheid	O.a. duurzaamheidsonderwerpen zoals rapportages, verantwoordelijkheid. Met name aandeelhoudersvoorstellen op het gebied van duurzaamheid bevat zowel klimaat als sociaal mix.
Klimaat	Say on Climate en aandeelhoudersvoorstellen op het gebied van klimaat
Niet-routinematig	O.a. proxy contest kosten, speciale rapporten, additionele allocatie
Overig	
Geen research	Agendapunten waar geen onderliggende documentatie voor aanwezig is vanuit de onderneming
Overname gerelateerd	O.a. Aanpassen statuten tegen overname, supermajority vote instellen, control shares
Routine	O.a. AGM bepalingen, dividend, belasting
Sociaal	O.a. goedkeuring donaties goede doelen, politieke donaties en aandeelhoudersvoorstellen op het gebied van Sociaal
Statuten gerelateerd	O.a. aanpassen van de statuten
Strategische transacties	O.a. fusie overeenkomst, verkoop van assets

7.4. Overzicht Achmea IM fondsen

Uitsluitingen					
	Controversiële wapens	Tabak	Fossiele brandstoffen	Landen	Normatieve schending
Aandelen					
Achmea IM Global Multi Factor Equity Fund	✓	✓	✓	✓ ¹	✓
Achmea IM Global Multi Factor Equity Fund EUR hedged	✓	✓	✓	✓ ¹	✓
Achmea IM Global Enhanced Equity Fund EUR hedged	✓	✓	✓	✓ ¹	✓
Achmea ESG Global Equity Fund-I	✓	✓	✓	✓ ¹	✓
Achmea ESG Global Equity Fund-IH	✓	✓	✓	✓ ¹	✓
Achmea IM Emerging Markets Equity Fund	✓	✓	✓	✓ ¹	✓
Achmea IM Global Equity Fund EUR hedged	✓	✓	✓	✓ ¹	✓
Vastrentende waarden					
Achmea IM Euro Government Bond Fund	✓	✓	✓	✓	✓
Achmea IM Euro Investment Grade Credit Fund	✓	✓	✓	✓	✓
Achmea IM Investment Grade Credit Pool EUR hedged	✓	✓	✓	✓	✓
Achmea IM Euro Corporate Bond Fund	✓	✓	✓	✓	✓
Achmea IM Euro Green Bond Fund	✓	✓	✓	✓	✓
Achmea IM (LC) Emerging Markets Debt Fund				✓	
Achmea IM (HC) Emerging Markets Debt Fund EUR hedged	✓	✓	✓	✓	✓
Achmea IM Global High Yield Fund EUR hedged	✓	✓	✓	✓	✓
Achmea IM Euro Local Government Loans Fund	✓	✓	✓	✓	✓
Achmea IM Euro Inflation Linked Bond Fund				✓	
Achmea IM Long Duration Bond Fund	✓	✓	✓	✓	✓
LDI Overlay					
Achmea IM 10 Year Overlay Fund					
Achmea IM 20 Year Overlay Fund					
Achmea IM 30 Year Overlay Fund					
Achmea IM 40 Year Overlay Fund					
Achmea IM 50 Year Overlay Fund					
Vastgoed					
Achmea IM Global Real Estate Equity Fund					
Achmea IM Global Real Estate Equity Fund EUR hedged					
Grondstoffen					
Achmea IM Diversified Commodity Fund EUR hedged					

¹ Bij het uitsluiten van landen gaat het om ondernemingen met meer dan 50% belang van de staat

	Engagement	Stemmen	Integratie duurzaamheid informatie (ESG)	CO2-reductie
Aandelen				
Achmea IM Global Multi Factor Equity Fund	√	√	√	√
Achmea IM Global Multi Factor Equity Fund EUR hedged	√	√	√	√
Achmea IM Global Enhanced Equity Fund EUR hedged	√	√	√	√
Achmea ESG Global Equity Fund-I	√	√	√	√
Achmea ESG Global Equity Fund-IH	√	√	√	√
Achmea IM Emerging Markets Equity Fund	√	√	√	√
Achmea IM Global Equity Fund EUR hedged	√	√	√	√
Vastrentende waarden				
Achmea IM Euro Government Bond Fund	√		√	
Achmea IM Euro Investment Grade Credit Fund	√		√	√
Achmea IM Investment Grade Credit Pool EUR hedged	√		√	
Achmea IM Euro Corporate Bond Fund	√		√	√
Achmea IM Euro Green Bond Fund	√		√	√
Achmea IM (LC) Emerging Markets Debt Fund				
Achmea IM (HC) Emerging Markets Debt Fund EUR hedged			√	
Achmea IM Global High Yield Fund EUR hedged	√		√	√
Achmea IM Euro Local Government Loans Fund				
Achmea IM Euro Inflation Linked Bond Fund			√	
Achmea IM Long Duration Bond Fund	√		√	
LDI Overlay				
Achmea IM 10 Year Overlay Fund				
Achmea IM 20 Year Overlay Fund				
Achmea IM 30 Year Overlay Fund				
Achmea IM 40 Year Overlay Fund				
Achmea IM 50 Year Overlay Fund				
Vastgoed				
Achmea IM Global Real Estate Equity Fund				
Achmea IM Global Real Estate Equity Fund EUR hedged				
Grondstoffen				
Achmea IM Diversified Commodity Fund EUR hedged				

7.5. Lijst van ondernemingen: Normatieve Dialogen

	Onderneming	Dialogo geïnitieerd	Normschending
1	ABB Ltd.	17-4-2023	Corruptie
2	Accenture Plc	15-10-2022	Arbeidsnormen
3	Actividades de Construcción y Servicios SA	15-1-2021	Mensenrechten
	Actividades de Construcción y Servicios SA	15-1-2021	Milieu
4	Albemarle Corporation	15-1-2021	Mensenrechten
	Albemarle Corporation	15-1-2021	Milieu
5	Alibaba Group Holding Limited	17-4-2023	Corruptie
6	Alphabet Inc. Class C	15-7-2021	Arbeidsnormen
	Alphabet Inc. Class C	15-7-2021	Corruptie
	Alphabet Inc. Class C	15-7-2021	Mensenrechten
7	AltaGas Ltd.	17-4-2023	Milieu
8	Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
	Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
	Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
	Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
	Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
	Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Corruptie
9	AmerisourceBergen Corporation	15-1-2020	Mensenrechten
10	Anheuser-Busch InBev	15-7-2022	Arbeidsnormen
11	Baidu, Inc.	17-4-2023	Corruptie
12	Banglalink Digital	15-10-2021	Arbeidsnormen
13	Barclays PLC	15-10-2022	Mensenrechten
14	Bayer AG	15-4-2022	Milieu
15	Berkshire Hathaway Inc.	15-2-2023	Mensenrechten
16	BHP Group Limited	15-2-2023	Milieu
17	Bunge Limited	17-4-2023	Milieu
18	Cardinal Health, Inc.	15-1-2020	Mensenrechten
19	Carnival plc	17-10-2022	Milieu
20	Carrefour SA	15-4-2022	Arbeidsnormen
21	CBS Corporation	15-7-2019	Arbeidsnormen
22	China Gas Holdings Limited	15-2-2023	Mensenrechten
23	China Molybdenum Co., Ltd.	15-4-2022	Arbeidsnormen
24	Coca-Cola Amatil Limited	15-10-2022	Arbeidsnormen
25	Compass Group PLC	17-4-2023	Arbeidsnormen
26	Consolidated Edison, Inc.	17-4-2023	Milieu
27	Daimler AG	15-4-2017	Milieu
28	Deutsche Bank AG	15-7-2021	Corruptie

	Onderneming	Dialogoog geïnitieerd	Normschending
29	Deutsche Bank AG /New York Branch/	15-7-2021	Corruptie
30	Deutsche Telekom AG	15-2-2023	Arbeidsnormen
	Deutsche Telekom AG	15-2-2023	Mensenrechten
31	Electricite de France SA	15-2-2023	Corruptie
	Electricite de France SA	15-2-2023	Milieu
	Electricite de France SA	15-2-2023	Milieu
32	ENGIE SA	15-1-2017	Mensenrechten
	ENGIE SA	15-1-2017	Milieu
33	Eni SpA	15-3-2019	Arbeidsnormen
	Eni SpA	15-7-2022	Milieu
34	Exelon Corporation	17-10-2022	Corruptie
35	Experian PLC	15-1-2021	Mensenrechten
	Experian PLC	17-4-2023	Mensenrechten
	Experian PLC	17-4-2023	Mensenrechten
36	Exxon Mobil Corp.	15-10-2022	Mensenrechten
	Exxon Mobil Corp.	15-10-2022	Milieu
	Exxon Mobil Corp.	17-10-2022	Milieu
	Exxon Mobil Corp.	17-10-2022	Milieu
37	FAST RETAILING CO., LTD.	15-4-2022	Arbeidsnormen
38	First Pacific Co. Ltd.	15-7-2018	Arbeidsnormen
39	First Quantum Minerals Ltd.	15-2-2023	Milieu
40	Formosa Petrochemical Corp.	15-10-2022	Milieu
41	Fortescue Metals Group Ltd.	15-2-2023	Arbeidsnormen
42	Glencore plc	17-11-2016	Mensenrechten
	Glencore plc	15-10-2022	Corruptie
	Glencore plc	17-10-2022	Mensenrechten
	Glencore plc	17-10-2022	Mensenrechten
	Glencore plc	17-10-2022	Milieu
	Glencore plc	17-10-2022	Milieu
43	Hankook Tire & Technology Co., Ltd.	15-7-2022	Arbeidsnormen
44	Hyundai Engineering & Construction Co. Ltd.	15-4-2022	Corruptie
45	Hyundai Heavy Industries Holdings Co., Ltd.	15-7-2022	Arbeidsnormen
46	Iberdrola SA	15-4-2021	Mensenrechten
	Iberdrola SA	15-4-2021	Milieu
47	Iflytek Co., Ltd.	15-7-2022	Mensenrechten
48	ING Groep NV	15-7-2019	Corruptie
	ING Groep NV	15-2-2022	Corruptie
49	JBS SA	15-7-2017	Corruptie
	JBS SA	15-7-2017	Milieu

	Onderneming	Dialogoog geïnitieerd	Normschending
	JBS SA	15-7-2022	Arbeidsnormen
	JBS SA	15-7-2022	Arbeidsnormen
50	Johnson & Johnson	15-1-2020	Corruptie
51	LG Chem Ltd.	15-10-2022	Mensenrechten
52	LG Electronics, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
53	LM Ericsson Telefon AB	15-10-2021	Corruptie
	LM Ericsson Telefon AB	15-10-2021	Corruptie
	LM Ericsson Telefon AB	16-10-2021	Corruptie
54	Lyft, Inc.	15-1-2022	Arbeidsnormen
55	Marriott International, Inc.	15-2-2023	Mensenrechten
56	Marubeni Corporation	15-4-2018	Mensenrechten
57	McDonald's Corp.	15-10-2020	Arbeidsnormen
58	McKesson Corp.	15-1-2020	Mensenrechten
59	Meituan	15-1-2022	Corruptie
60	Meta Platforms, Inc.	28-3-2019	Mensenrechten
	Meta Platforms, Inc.	15-7-2021	Arbeidsnormen
	Meta Platforms, Inc.	15-7-2021	Arbeidsnormen
61	Mitsubishi Corporation	15-10-2018	Mensenrechten
62	Nutrien Ltd.	15-1-2022	Mensenrechten
	Nutrien Ltd.	15-1-2022	Milieu
63	Oil & Natural Gas Corp. Ltd.	17-4-2023	Mensenrechten
	Oil & Natural Gas Corp. Ltd.	17-4-2023	Milieu
64	Paramount Global	17-10-2022	Arbeidsnormen
65	Petroleos Mexicanos SA	15-10-2021	Milieu
66	Petróleos Mexicanos SA	15-10-2021	Milieu
67	PG&E Corporation	15-10-2022	Mensenrechten
68	PT Indofood Sukses Makmur Tbk	17-4-2023	Arbeidsnormen
69	Repsol SA	15-10-2022	Mensenrechten
	Repsol SA	15-10-2022	Milieu
70	Rio Tinto plc	15-2-2023	Mensenrechten
	Rio Tinto plc	15-2-2023	Milieu
71	Samsung Electronics Co., Ltd.	17-10-2022	Arbeidsnormen
	Samsung Electronics Co., Ltd.	17-10-2022	Corruptie
72	Shandong Gold Mining Co., Ltd.	15-7-2022	Milieu
73	Shell plc	15-1-2017	Mensenrechten
	Shell plc	15-7-2022	Milieu
	Shell plc	15-7-2022	Milieu
74	Sony Group Corporation	15-10-2022	Arbeidsnormen
75	Starbucks Corporation	15-7-2022	Arbeidsnormen

	Onderneming	Dialogo geïnitieerd	Normschending
76	Stellantis NV	15-4-2022	Milieu
77	Sumitomo Corporation	15-1-2022	Arbeidsnormen
78	Target Corporation	15-4-2022	Arbeidsnormen
79	TC Energy Corporation	25-8-2016	Milieu
	TC Energy Corporation	15-2-2023	Mensenrechten
80	Telefonaktiebolaget LM Ericsson	17-10-2021	Corruptie
81	The AES Corporation	15-7-2020	Mensenrechten
	The AES Corporation	15-7-2020	Milieu
	The AES Corporation	15-7-2020	Milieu
82	The Coca-Cola Company	15-10-2022	Arbeidsnormen
	The Coca-Cola Company	15-10-2022	Arbeidsnormen
83	T-Mobile US, Inc.	15-2-2023	Arbeidsnormen
	T-Mobile US, Inc.	15-2-2023	Mensenrechten
84	Tokyo Gas Co., Ltd.	15-2-2023	Milieu
85	Total SA	15-7-2020	Arbeidsnormen
86	TotalEnergies SE	15-7-2022	Mensenrechten
	TotalEnergies SE	15-7-2022	Milieu
87	Toyota Motor Corp.	15-2-2023	Milieu
88	Tyson Foods, Inc.	17-10-2022	Arbeidsnormen
89	Uber Technologies, Inc.	15-7-2021	Arbeidsnormen
	Uber Technologies, Inc.	15-7-2021	Arbeidsnormen
	Uber Technologies, Inc.	15-7-2021	Mensenrechten
90	UBS AG	15-10-2021	Mensenrechten
91	UBS Group AG	15-10-2021	Mensenrechten
92	Verizon Communications, Inc.	15-10-2022	Arbeidsnormen
93	Vestas Wind Systems A/S	15-7-2021	Mensenrechten
94	Volkswagen AG	15-10-2022	Milieu
95	Wal-Mart Stores, Inc.	15-4-2022	Arbeidsnormen
96	Woodside Energy Group Ltd.	17-10-2022	Milieu
97	Zijin Mining Group Co., Ltd.	15-2-2023	Mensenrechten
	Zijin Mining Group Co., Ltd.	15-2-2023	Mensenrechten
	Zijin Mining Group Co., Ltd.	15-2-2023	Milieu
	Zijin Mining Group Co., Ltd.	15-2-2023	Milieu

7.6. Lijst van ondernemingen: Thematische Dialogen

	Onderneming	Sector	Land van herkomst	Engagement omschrijving
1	Abbott Laboratories	Zorgproducten en -apparaten	Verenigde Staten	Access to Healthcare
2	adidas AG	Textiel, kleding en luxeproducten	Duitsland	Kleding en circulariteit
3	Agnico-Eagle Mines Limited	Metaal & Mijnbouw	Canada	Klimaatadaptatie en water
4	Alimentation Couche-Tard Inc. Class B	Consumentengoederen Distributie & Retail	Canada	Biodiversiteit in de landbouwketen
5	Amgen Inc.	Biotechnologie	Verenigde Staten	Access to Healthcare
6	Aspen Pharmacare Holdings Ltd	Geneesmiddelen	Zuid Afrika	Access to Healthcare
7	AstraZeneca PLC	Geneesmiddelen	Verenigd Koninkrijk	Access to Healthcare
8	AT&T Inc.	Telecommunicatie divers	Verenigde Staten	Mensenrechten & Governance
9	Canadian National Railway Company	Spoortransport	Canada	Klimaat en Transport 2
10	Canadian Pacific Railway Limited	Spoortransport	Canada	Klimaat en Transport 2
11	Carlsberg A/S Class B	Dranken	Denemarken	Arbeidsomstandigheden in de voedingsmiddelenketen
12	Carrefour SA	Consumentengoederen Distributie & Retail	Frankrijk	Afbouw plastic in verpakking van consumentengoederen
13	Chocoladefabriken Lindt & Sprüngli AG	Voedselproducten	Zwitserland	Arbeidsomstandigheden in de voedingsmiddelenketen
14	Conagra Brands, Inc.	Voedselproducten	Verenigde Staten	Access to Nutrition
15	Costco Wholesale Corporation	Consumentengoederen Distributie & Retail	Verenigde Staten	Biodiversiteit in de landbouwketen
16	CSX Corporation	Spoortransport	Verenigde Staten	Klimaat en Transport 2
17	Danaher Corporation	Instrumenten en Diensten voor Levenswetenschappen	Verenigde Staten	Access to Healthcare
18	Eli Lilly and Company	Geneesmiddelen	Verenigde Staten	Access to Healthcare
19	Eni SpA	Olie, gas & brandstoffen	Italië	Mensenrechten & Governance
20	FAST RETAILING CO., LTD.	Detailhandel	Japan	Kleding en circulariteit
21	General Electric Company	Industriële Conglomeraten	Verenigde Staten	Mensenrechten & Governance
22	General Mills, Inc.	Voedselproducten	Verenigde Staten	Biodiversiteit in de landbouwketen
23	George Weston Limited	Consumentengoederen Distributie & Retail	Canada	Arbeidsomstandigheden in de voedingsmiddelenketen
24	Gildan Activewear Inc.	Textiel, kleding en luxeproducten	Canada	Kleding en circulariteit
25	Henkel AG & Co. KGaA	Huishoudelijke producten	Duitsland	Afbouw plastic in verpakking van consumentengoederen
26	Hennes & Mauritz AB	Detailhandel	Zweden	Kleding en circulariteit
27	Hershey Company	Voedselproducten	Verenigde Staten	Arbeidsomstandigheden in de voedingsmiddelenketen
28	Hydro One Ltd.	Elektriciteitsbedrijven	Canada	Reductie CO2 uitstoot
29	Industria de Diseno Textil, S.A.	Detailhandel	Spanje	Kleding en circulariteit

	Onderneming	Sector	Land van herkomst	Engagement omschrijving
30	Industrias Penoles SAB de CV	Metaal & Mijnbouw	Mexico	Klimaatadaptatie en water
31	J. M. Smucker Company	Voedselproducten	Verenigde Staten	Arbeidsomstandigheden in de voedingsmiddelenketen
32	Jazz Pharmaceuticals Plc	Geneesmiddelen	Verenigde Staten	Access to Healthcare
33	Jeronimo Martins, SGPS S.A.	Consumentengoederen Distributie & Retail	Portugal	Afbouw plastic in verpakking van consumentengoederen
34	Kellogg Company	Voedselproducten	Verenigde Staten	Biodiversiteit in de landbouwketen
35	Kering SA	Textiel, kleding en luxeproducten	Frankrijk	Kleding en circulariteit
36	Kimberly-Clark Corp	Huishoudelijke producten	Verenigde Staten	Afbouw plastic in verpakking van consumentengoederen
37	Kroger Co.	Consumentengoederen Distributie & Retail	Verenigde Staten	Biodiversiteit in de landbouwketen
38	L'Oreal SA	Persoonlijke verzorgingsproducten	Frankrijk	Afbouw plastic in verpakking van consumentengoederen
39	Martin Marietta Materials, Inc.	Bouwmaterialen	Verenigde Staten	Reductie CO2 uitstoot
40	Meiji Holdings Co., Ltd.	Voedselproducten	Japan	Access to Nutrition
41	Newcrest Mining Limited	Metaal & Mijnbouw	Australië	Klimaatadaptatie en water
42	Nokia Oyj	Communicatieapparatuur	Finland	Mensenrechten & Governance
43	Norfolk Southern Corporation	Spoortransport	Verenigde Staten	Klimaat en Transport 2
44	Nucor Corporation	Metaal & Mijnbouw	Verenigde Staten	Reductie CO2 uitstoot
45	Nutrien Ltd.	Chemicaliën	Canada	Reductie CO2 uitstoot
46	ONEOK, Inc.	Olie, gas & brandstoffen	Verenigde Staten	Reductie CO2 uitstoot
47	Procter & Gamble Company	Huishoudelijke producten	Verenigde Staten	Afbouw plastic in verpakking van consumentengoederen
48	Qorvo, Inc.	Halfgeleiders & Halfgeleider Apparatuur	Verenigde Staten	Klimaatadaptatie en water
49	Repsol SA	Olie, gas & brandstoffen	Spanje	Afbouw plastic in verpakking van consumentengoederen
50	Rio Tinto plc	Metaal & Mijnbouw	Verenigd Koninkrijk	Klimaatadaptatie en water
51	Royal Ahold Delhaize N.V.	Consumentengoederen Distributie & Retail	Nederland	Afbouw plastic in verpakking van consumentengoederen
52	Sanofi	Geneesmiddelen	Frankrijk	Access to Healthcare
53	Siemens AG	Industriële Conglomeraten	Duitsland	Mensenrechten & Governance
54	Sony Group Corporation	Producenten van huishoudelijke apparatuur	Japan	Mensenrechten & Governance
55	Steel Dynamics, Inc.	Metaal & Mijnbouw	Verenigde Staten	Reductie CO2 uitstoot
56	Suntory Beverage & Food Ltd.	Dranken	Japan	Access to Nutrition
57	Sysco Corporation	Consumentengoederen Distributie & Retail	Verenigde Staten	Biodiversiteit in de landbouwketen
58	Takeda Pharmaceutical Co. Ltd.	Geneesmiddelen	Japan	Access to Healthcare
59	Telenor ASA	Telecommunicatie divers	Noorwegen	Mensenrechten & Governance
60	TFI International Inc	Wegtransport	Canada	Klimaat en Transport 2
61	The Coca-Cola Company	Dranken	Verenigde Staten	Access to Nutrition

	Onderneming	Sector	Land van herkomst	Engagement omschrijving
62	Thermo Fisher Scientific Inc.	Instrumenten en Diensten voor Levenswetenschappen	Verenigde Staten	Access to Healthcare
63	TJX Companies Inc	Detailhandel	Verenigde Staten	Kleding en circulariteit
64	Tyson Foods, Inc.	Voedselproducten	Verenigde Staten	Biodiversiteit in de landbouwketen
65	Umicore	Chemicaliën	België	Reductie CO2 uitstoot
66	Unilever NV	Persoonlijke verzorgingsproducten	Nederland	Access to Nutrition
67	Union Pacific Corporation	Spoortransport	Verenigde Staten	Klimaat en Transport 2
68	V.F. Corporation	Textiel, kleding en luxeproducten	Verenigde Staten	Kleding en circulariteit
69	Valero Energy Corporation	Olie, gas & brandstoffen	Verenigde Staten	Reductie CO2 uitstoot
70	Vanguard International Semicon	Halfgeleiders & Halfgeleider Apparatuur	Taiwan	Klimaatadaptatie en water
71	Vodafone Group Plc	Mobiele telecommunicatie	Verenigd Koninkrijk	Mensenrechten & Governance
72	ZOZO Inc	Detailhandel	Japan	Kleding en circulariteit

Colofon

Deze halfjaarrapportage Maatschappelijk Verantwoord Beleggen is een uitgave van Achmea Investment Management.

Disclaimer

Achmea Investment Management B.V. ('Achmea IM') heeft de informatie in dit document met zorg samengesteld. De informatie is alleen bestemd voor gekwalificeerde beleggers en/of professionele beleggers zoals bedoeld in de Wet op het financieel toezicht (Wft). Dit document is of bevat (i) geen aanbod of uitnodiging om financiële instrumenten te kopen, te verkopen of te verhandelen, (ii) geen beleggingsaanbeveling of beleggingsadvies, (iii) geen juridisch, fiscaal of ander advies. Achmea IM raadt u af een (beleggings)beslissing uitsluitend te baseren op de informatie in dit document. Raadpleeg in voorkomende gevallen een juridisch, fiscaal of andere adviseur. Achmea IM is niet aansprakelijk voor schade die het gevolg is van zo'n (beleggings)beslissing. De informatie in dit document is (mede) gebaseerd op informatie die Achmea IM van betrouwbaar geachte informatiebronnen heeft verkregen. Achmea IM garandeert niet de betrouwbaarheid van die bronnen en de juistheid en volledigheid van de van die bronnen verkregen informatie. De informatie in dit document is puur informatief en u kunt daaraan geen rechten ontleen. Alle informatie is een momentopname, tenzij uitdrukkelijk anders is aangegeven. Het verstrekken van dit document na de oorspronkelijke publicatiedatum is geen garantie dat de hierin opgenomen informatie op die latere datum nog juist en volledig is. Achmea IM heeft het recht om deze informatie zonder aankondiging te wijzigen. Het noemen van rendementen op beleggingen in dit document dient uitsluitend als uitleg en toelichting. Achmea IM spreekt daarmee geen verwachting uit over het rendement of koersverloop van die beleggingen. De waarde van uw belegging kan fluctueren en in het verleden behaalde resultaten bieden geen garantie voor de toekomst. U mag de informatie in dit document alleen voor eigen persoonlijk gebruik kopiëren. U mag de informatie niet overnemen, vermenigvuldigen, distribueren of openbaren zonder schriftelijke toestemming van Achmea IM. Alle informatie (teksten, foto's, illustraties, grafisch materiaal, handelsnamen, logo's, woord en beeldmerken) blijft eigendom van of in licentie bij Achmea IM en wordt beschermd door auteursrecht, merkenrecht en/of intellectueel eigendomsrecht. Er worden geen rechten of licenties overgedragen bij gebruik van of toegang tot deze informatie. Achmea Investment Management B.V. is statutair gevestigd en houdt kantoor in Zeist (Handelsregister nr. 18059537). Achmea IM is als beheerder van beleggingsinstellingen, zoals bedoeld in artikel 2:65a Wft, geregistreerd bij de Autoriteit Financiële Markten ("AFM") in Amsterdam (AFM registratie 15001209).

Disclaimer bij het uitsluitingsproces

Uitsluitingslijsten worden jaarlijks of tweejaarlijks opgesteld. Hierbij wordt onder andere gebruik gemaakt van ESG-informatie van onafhankelijke dataleveranciers zoals ISS ESG en MSCI ESG-Research. Om tot een uitsluitingslijst te komen worden de door ons gebruikte marktbrede benchmarks gescreend op naleving dan wel overtreding van de ESG-normen zoals opgenomen in het MVB-beleid. Voldoet een land of ondernemingen op basis van de beschikbare ESG-informatie niet aan onze ESG-normen, dan komt deze in aanmerking voor uitsluiting van het beleggingsuniversum van de Achmea IM beleggingsfondsen. Zowel interne als externe portefeuille beheerders worden gevraagd te controleren of er posities in deze landen of ondernemingen in hun beleggingsportefeuilles voorkomen. Indien dit het geval is, worden zij gevraagd deze binnen een redelijke termijn te verkopen. Mutaties in de beleggingsportefeuilles, door bijvoorbeeld corporate actions, beleggingen buiten de reguliere benchmark of wijzigingen in de benchmark, worden tussentijds niet aan de uitsluitingslijsten getoetst. Ook wordt de beschikbare ESG-informatie niet getoetst op volledigheid. Hierdoor is het mogelijk dat er wordt belegd in landen en ondernemingen die op de uitsluitingslijst staan of die conform de in het MVB-beleid opgenomen ESG-normen, uitgesloten hadden moeten worden. Op het eerst volgende moment van het opstellen van de uitsluitingslijst wordt het proces, zoals hierboven geschetst weer gevolgd. Achmea IM kan geen garanties geven over de volledigheid en juistheid bij de vaststelling en implementatie van de uitsluitingenlijsten. Wij aanvaarden daarvoor geen aansprakelijkheid.